

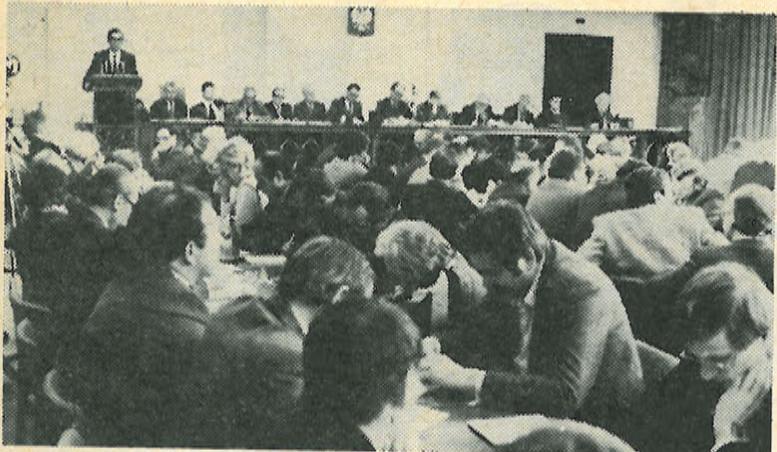
ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JANUÁR • LEDEN • STYCZEŃ 1988 (ČÍSLO 356) CENA 20 ZŁ

BÁSEŇ NOVOROČNÁ

Želám Vám
šťastlivý Nový rok!
Želám Vám
dobrých úspechov v práci!
Dovoľte s rokom prichodiacim
povedať malý prípitok.
Človek človeku každý deň
nech je vždy bližší,
lepší, známy.
Druh nech si druha vždy chráni
a nech sa trochu trápi preň.
Na Vaše zdravie, priatelia,
na Vaše deti, Vaše ženy,
nech ste vždy druhmi obklopení,
čo sa so všetkým podelia!
Nech mu je verným súdruhom,
čo podá ruku,
podá chleba
a podá všetko, čo len treba
s láskavým a prostým úsmevom.

CTIBOR ŠTÍTNICKÝ

6. ZASADANIE ÚV PZRS malo dve časti. V prvej časti sa ÚV sústredil na ideo-teoretických otázkach súvisiacich s politikou socialistickej obnovy a s reformami v strane a štate. K hlavným téma patrila tiež úloha strany v uskutočňujúcich sa premenách. Zdôrazňovalo sa, že strana musí byť otvorená pre všetky spoločenské sily a aktívne sa zúčastňovať v dialógu o všetkých, dokonca najtažších otázkach. Preto aby sa dalo uskutočniť politické a hospodárske reformy, treba podstatne zmieniť štýl a metódy činnosti strany, lebo program reformiem smeruje k tvorieniu nového modelu poľskej demokracie. Poukázal na to prvý tajomník ÚV PZRS Wojciech Jaruzelski, ktorý o. i. povedal: „Uskutočňujeme hlboký zväz v politickom a hospodárskom živote. Širšie otvárame našu krajinu na nevyhnutné zmeny, na nové myšenie a novú pôsobnosť... Nás program je z Poľska a pre Poľsko. Podarí sa splniť len za účasti a podpory celej spoločnosti“.

V druhej časti zasadania ústredný výbor prerokoval výsledky celonárodného referenda a v tomto kontexte prijal modifikovaný vlády program realizácie druhej etapy hospodárskej reformy a potvrdil pevnú vôľu strany dôsledne pokračovať v uskutočnení nevyhnutných premien. ÚV sa tiež oboznámil s priebehom previerky organizačných štruktúr v ekonomike a štate a schválil rezolúciu o výsledkoch sovietsko-amerického stretnutia na najvyššej úrovni vo Washingtone. Zároveň schválil uznesenie vo veci 40. výročia zlučovania kongresu, ktoré pripadá v r. 1988. Za člena Politického byra ÚV zvolil Mieczysława F. Rakowského a za kandidáta Politického byra Manfreda Gorywodu. Na snímke: záber zo zasadania.

VARŠAVA. Na prvom decembrovom zasadení Sejm prerokoval výsledky referenda z 29. novembra min. r. Sejm prihľadol na tieto výsledky a zaviazal vládu, aby urobila korektúru v programe realizácie druhej etapy reformy. Reforma sa bude zavádzat dôsledne, ale pomalšie ako sa pôvodne plánovalo. Kejto téme sa ešte vrátíme.

SNÍMKY CAF

V ČÍSLE:

Horé Váhom...	3
V strednej Ázii	6—7
Z lásky k rodnému kraji	12
Ludový hrdina	13
Nové Slovensko	16—17

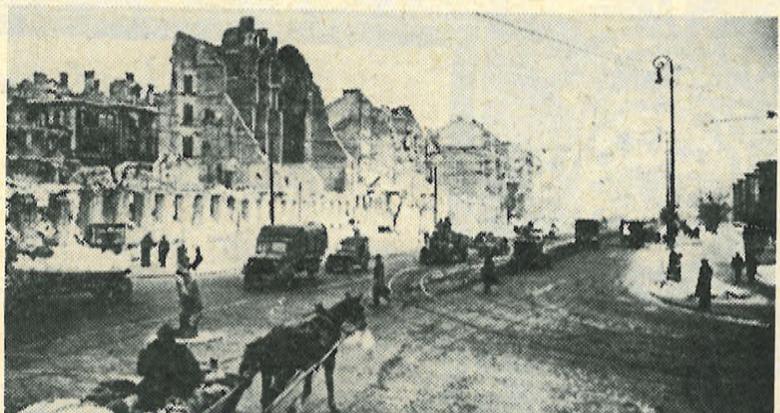

Pred nami je ťažká a hrboľatá cesta. Prebieha súperenie národov o miesto vo svetovom spoločenstve. My, Poliaci, máme nevyčerpateľné z soby spoločenskej energie, vlastenectva a obetavosti. Teda máme možnosti. Je však len jedna podmienka: musíme zrýchliť krok. Nesmieme tak rýchlo strácať nádej. Tak to je dnes strategická úloha našej strany, jej spojencov a všetkých vlasteneckých sil národa. Nastávajúce roky rozhodnú o budúcnosti našej vlasti a o úspechu terajších a budúcič pokolení.

Nadchádzajúci rok 1988 bude veľkou skúškou dôslednosti a účinnosti v uskutočnení reform. Musíme ho urobiť obdobím úpornej a náležitej prebiehajúcej realizácie úloh, ktorých sme sa dnes podujali. Chceli by sme, aby to bolo — napriek veľkým ťažkostiam a zväčšenej náročnosti — obdobie, v ktorom bude krajinu, naša socialistická vlast siaháť k novým mētom.
(zo záverečného prejavu Vojciecha Jaruzelského na 6. zasadani ÚV PZRS)

VŠETKÝM KRAJANKÁM A KRAJANOM V NOVOM ROKU 1988 VELA ZDRAVIA A ŽIVOTNEJ POHODY ŽELÁ

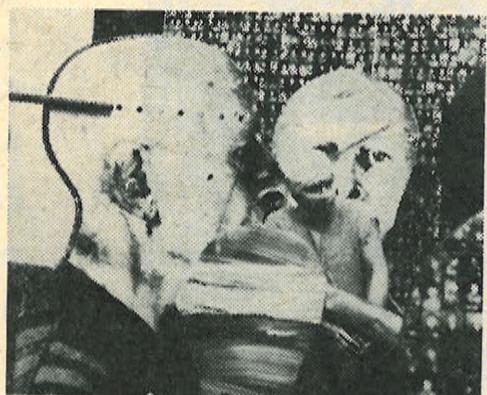
ÚV KSSCaS a REDAKCIA ŽIVOT

Křižovatka ulic Aleje Jerozolimskie (směrem k mostu Poniatowskiego) a Nowy Świat v prvních dnech po osvobození Varšavy.

17.I.1945 — OSVOBOZENÍ VARŠAVY. Němci uznali Varšavu za pevnost a zapojili ji do systému obrany Visly. 14. ledna zahájila útok časť sil 1. běloruského frontu. Bylo rozhodnuto provést obklíčující manévr a zaútočit na město současně od Jabłonny, Warky, Błonie a Góry Kalwarie. 16. ledna začal útok 1. polské armády. Pěchotní divize překročila Vislu v oblasti Jabłonny a v noci 17. ledna se hlavní síly armády přepravily přes Vislu na úsek mezi městy Góra Kalwaria a Magnuszew. Za úsvitu udeřily na Varšavu. 17. ledna v 15 hod. byla Varšava svobodná.

VÝSTAVA JÓZEF SZAJNY „Plastyka Teatr“ bola otevřena v síních varšavské Zachęty. Do datečné atrakce byly živé obrazy v provedení herců Divadla Studio, připomínající některá představení Józefa Szajny.

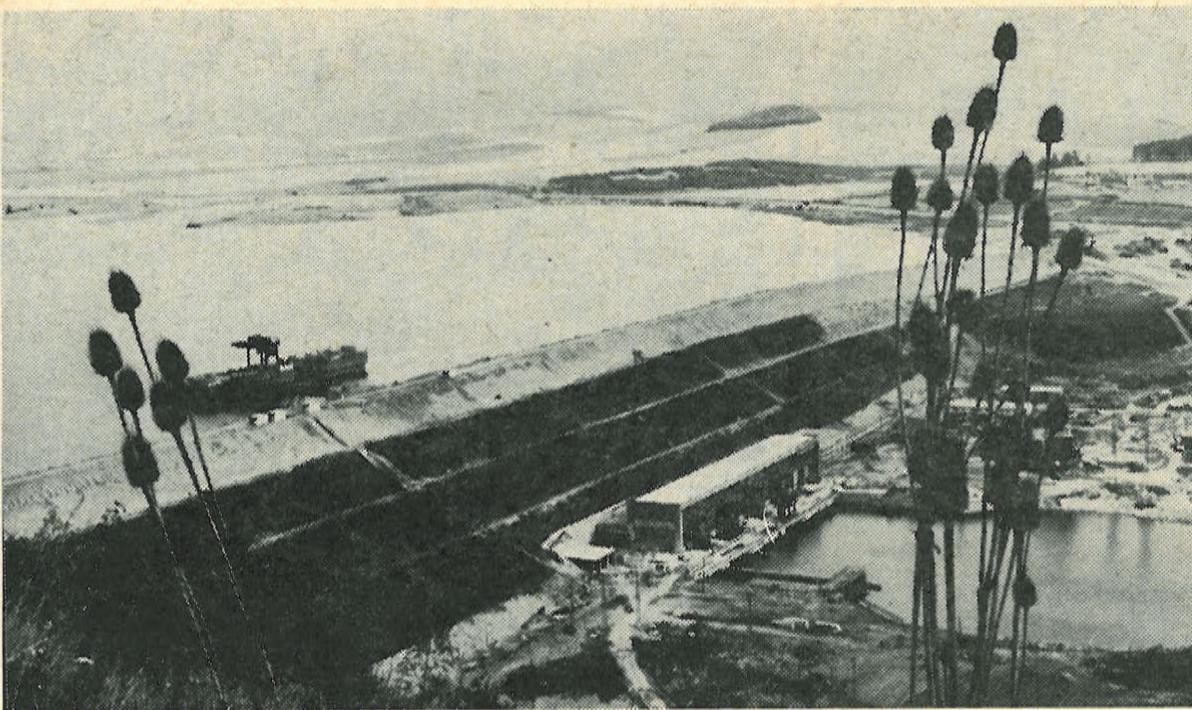

Ve Varšavě zemřel ve věku 57 let

ZBIGNIEW WOŹNIAK,

dloholetý pracovník stranického a politického aparátu, mládežnických a odborových organizací, založil vydavatel polského tisku. Od roku 1982 byl ředitelem nakladatelství Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, v němž vychází i náš měsíčník Život. Čest jeho památce!

Redakce Život

Poslednú zo štyroch turbín vodného diela na Liptovskej Mare uviedli do prevádzky v auguste 1976. Pohľad na vodné dielo, ktoré v súčasnosti môže dodávať do siete 200 MW elektrickej energie

Skrotený Vagabundus

Váh, rieka ospevovaná a preklinaná, ktorú už Rimania, nazvali Vagabundus, čiže tulák, rieka kedysi oplývajúca rybami, inokedy besná ako tá skala, čo sa jej pltnici báli, má svoju ohľávku. Rieka skrotená, spútaná priečinami. Pomerne veľká dĺžka toku (390 km), vodnosť (priemerný ročný odtok v ústí vyše 155 kubíkov za sekundu), bujarosť a ničivosť povodní (povodňové intenzity dosahujú v niektorých profiliach 100 až 150 násobok minimálnych prietokov) povýšili Váh na rieku ospevovanú v piesňach, básnach a bájkach, úzko spätú s národnou existenciou Slovákov. Povodie Váhu má vyše desať a pol tisíc kilometrov štvorcových a Váh má celkový spád 556 metrov.

Váh sputnali už takmer dva tucty priečin. Na tejto rieke, najvodnejšom prítoku Dunaja na Slovensku postavili prvú háj v Dolných Kočkoveciach, ktorá slúži pre vodné elektrárne Ladce, ešte pred päťdesiatimi rokmi. Po oslobodení r. 1945 pribudli k tejto sústave vodné elektrárne Ilava a Dubnica a neskôr Skalka. A vodné dielo Nosice — Priečina mládeže s nádržou tridsať miliónov kubíkov. Vodu, ktorú akumuluje háj v Trenčianskych Biskupiciach, využíva kaskáda Kostolná — Nové Mesto nad Váhom — Horná Streda. Slňava zavlažuje 36 štvorcových kilometrov pôdy, zásobuje elektrárne v Jaslovských Bohuniciach a spád, ktorý vytvára, využíva tiež vodná elektráreň Maďurice. Liptovská Mara — gigant na rieke, ktoréj prvé turbíny sa roztočili pred dvanásťmi rokmi, má celkový obsah nádrže 360 miliónov kubíkov vody s

úžitkovým priestorom vyše 320 miliónov kubíkov a s minimálnou prevádzkovou hladinou 23 miliónov kubíkov, s korunou hrádza štyridsať päť metrov nad dnom rieky. Obidve priečiny majú vodné elektrárne so spoľočným výkonom väčším ako dvesto megawattov. Liptovská Mara umožňuje zvýšiť ročnú výrobu elektrickej energie aj v nižšie ležiacich vážských vodných elektrárnach o dvadsaťväči GWh. Bolo treba presídiť trinásť obcí, zachrániť historicky cenné kultúrne pamiatky, ktoré sa nachádzali na zátopovom území: gotický kostol Liptovská Mara, najstarší na Liptove, drevený artikulárny kostol zo 17. storočia v Palúdzi, ktorý je najväčšou drevenou stavbou svojho druhu v Európe, svätynu Sielnica a kašiel v Parižovciach, ktorý je unikátnou kultúrnou pamiatkou európskeho významu ako jedna z najstarších, architektonicky, výtvare a dispozične najhodnotnejších svetských stavieb na našom území. Aj archeologický výskum priniesol celý rad objavov a nových zistení. Po Liptovskej Mare, ktorá svojím inštalovaným výkonom reprezentuje viac ako štvrtinu výkonu všetkých elektrárn na Váhu, nasledoval Čierny Váh, prečerpávajúca vodná elektráreň s inštalovaným výkonom 664 megawattov. V chranej oblasti, v prírodnnej rezervácii. A práve tak citlivu, s modernými technológiami a rýchlym tempom. Keď stavbári odťahli, upratali po sebe, vysadili stromky, na brehoch niet rekreačných chát a zver a vtáctvo sa opäť vrátili.

Na Váhu sú vodné elektrárne s priebežnou prevádzkou elektrár-

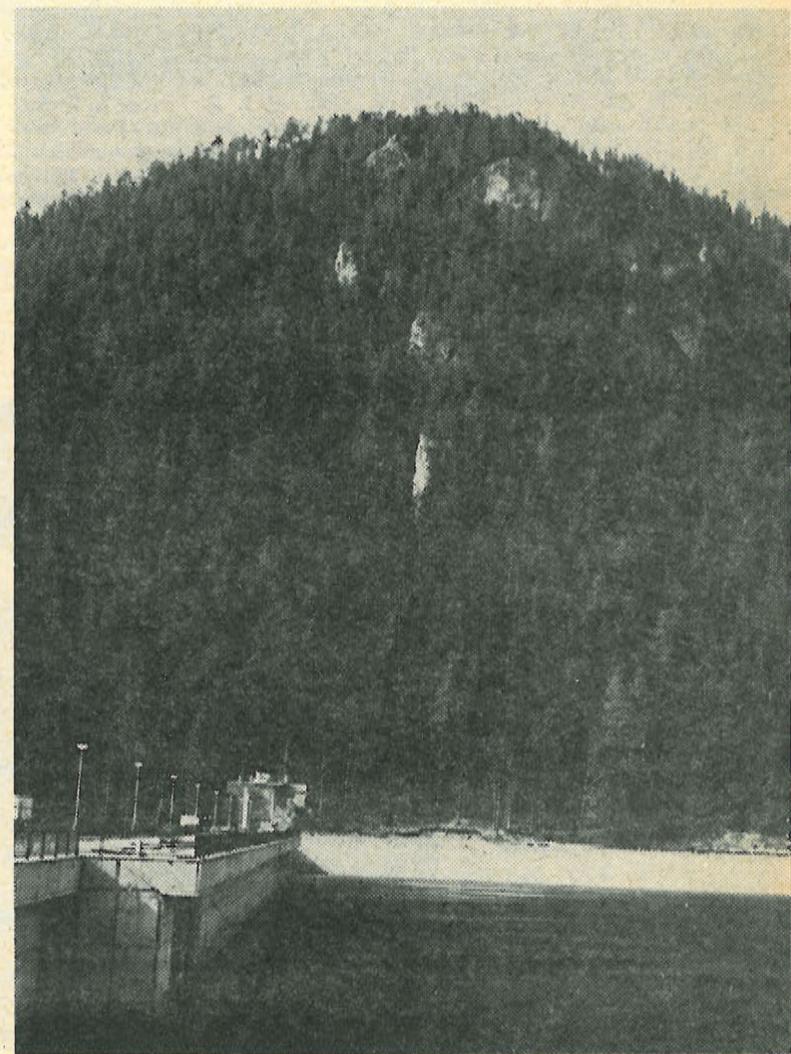
ne s možnosťou čiastočnej špičkovej prevádzky, špičkové elektrárne pracujúce niekoľko hodín denne i špičkové elektrárne s prítokom do hornej nádrže s rezervnou inštaláciou, ktorá umožňuje čiastočné prečerpávanie spracovaných prietokov a napokon špičková elektráreň Čierny Váh so zanedbateľným prítokom a s prečerpávaním celého spracovaného objemu. Elektrický príkon zo špičkových elektrárn je najcennejší, pretože ide do siete práve vtedy, keď ho treba.

Ked' pred vyše stopäťdesiatimi rokmi barón Alojz Medyanský podnikol plavbu na plti z Liptovského Hrádku do Guty, dnešného Kolárova, nazval ju malebnou. Hoci popri hradoch a zámoch opisuje aj fažkú a nebezpečnú prácu pltníkov, ktorí splavovali drevo a iné výrobky do lu Váhom a potom aj do Budapešti. Pltníci sa vracali dokonca aj z Budapešti na Liptov peši. Pre koho cesta malebná, pre koho nemalebná. Ešte pred štyridsiatimi piatimi rokmi pltník Gejza Šavrnoch z Liptovských Lúčok splavil hrubé drevo z Liptova do Sereď. Kočkovská priečina urobila koniec pltníctvu na Váhu. Dnes je ešte zatial plavba hore, či dolu Váhom rekreačná s hŕbou úvah a plánov do budúcnosti, či už ide o nové priečiny, či o splavnenie Váhu.

JÁN RIŠKA

Záber z prečerpávacej vodnej elektrárne na Čiernom Váhu.

Foto: ČTK a archív TA Orbis

Generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov a prezident USA Ronald Reagan podpisujú vo Washingtone zmluvu o likvidácii rakiet stredného a krátkeho doletu

Na sovietskom veľvyslanectve vo Washingtone sa sovietska delegácia s Michailom Gorbačovom stretla s americkými vydavateľmi

S NÁDEJOU A OPTIMIZMOM

Od sovietsko-amerického stretnutia na najvyšej úrovni v Washingtone je táto téma najdôležitejšia vo svetovej politike. Hlavný cieľ stretnutia bol dosiahnutý. Po šestich rokoch rozhovorov generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov a prezident Spojených štátov Ronald Reagan podpisali zmluvu o likvidácii rakiet stredného a krátkeho doletu, zvanú od anglickej skrátky INF.

Ceremonia podpísania zmluvy sa konala vo Východnej sále Bielenho domu vo Washingtone, 8. decembra 1987 o 13.45 hod. miestneho času (18.45 času GMT).

Táto historická udalosť má veľký význam nielen pre novú etapu rozvoja vzťahov medzi ZSSR a USA, ale zodpovedá záujmom všetkých mieromilovných ľudí a zvyšuje bezpečnosť v Európe. Dala svetu veľa dôvodov pre nádej a optimizmus. Otvára cestu pre radikálnu redukciu strategických ofenzívnych zbrojení. Všetky rakety zahrnuté zmluvou INF by mali byť zničené v priebehu troch rokov. Sovietsky zväz a Spojené štaty začnú likvidáciu 30 dní po ratifikácii zmluvy Kongresom USA a Najvyšším sovietskym zväzom ZSSR.

Dôvodom k optimizmu je tiež obsah spoločného komuniké, ktoré podpisali obaja štátenci vo Washingtone. Tento dokument ukazuje cestu, ktorú obe prekonali nukleárne mocnosti vo vzájomných vzťahoch od sovietsko-amerického stretnutia na najvyšsnej úrovni v Geneve a ďalšieho v Reykjaviku po washingtonské stretnutie na najvyšsnej úrovni v decembri 1987. Možno povedať ešte viacej, tento dokument je ukazovateľom na ceste vedúcej k štvrtému a možno sa domnievať, ešte plodnejšiemu stretnutiu oboch štátov v Moskve v polovici roku 1988. Michail Gorbačov a Ronald Reagan súhlasili s tým, že treba ďalej rozvíjať a zintenzívňovať kontakty a dialóg medzi oboma štátmi na všetkých úrovniach — od redukcie zbrojenia až po spôsoby riešenia regionálnych konfliktov a dvojsstranných

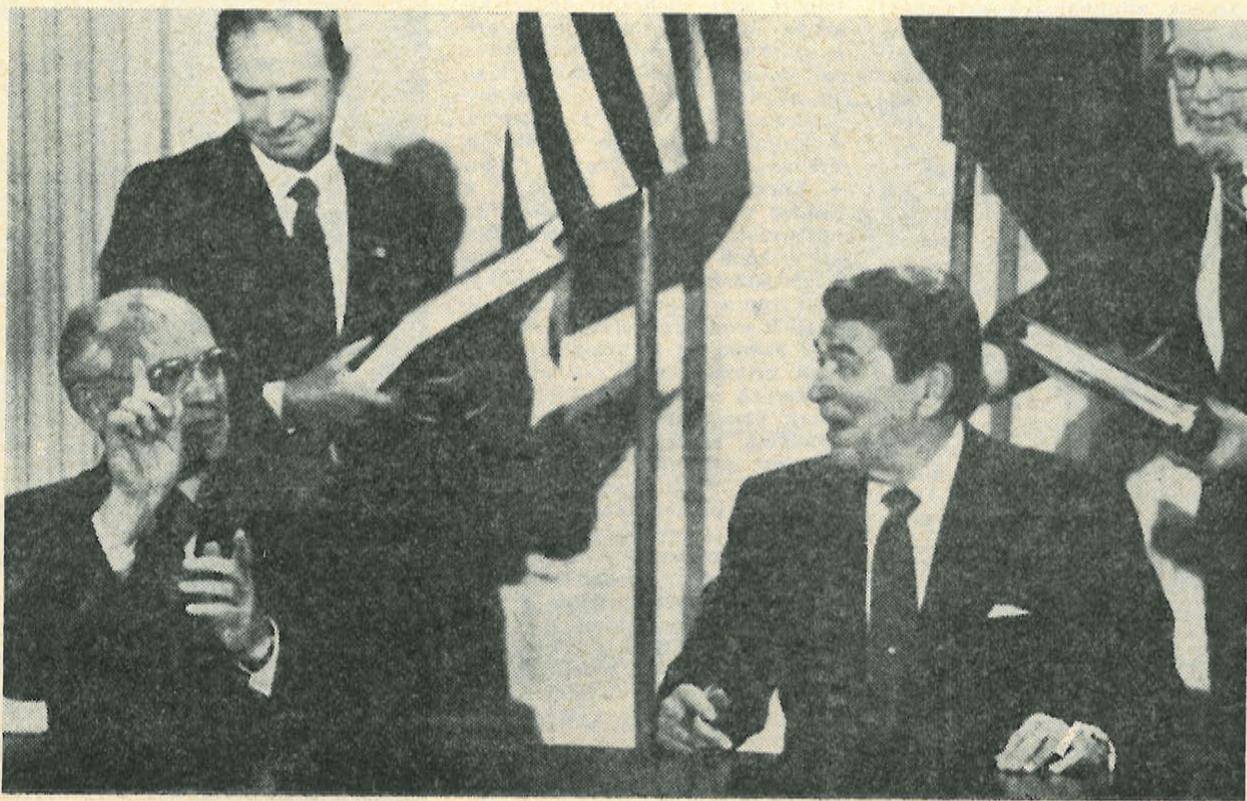
stykov pre dosiahnutie konkrétnych výsledkov vo všetkých oblastiach sovietsko-amerických vzťahov.

Spoločné sovietsko-americké komuniké obsahuje tiež inštrukcie pre delegácie rokujúce v Geneve smerujúce k ukončeniu práce nad zmluvou medzi oboma veľmocami o redukcii ich strategických arsenálov o polovicu. Ich sledovanie umožňuje oceniť, že štátenci oboch krajín už v tejto chvíli zašli ďaleko v kompromisnom riešení rôznych sporných otázok v oblasti zastavenia jadrových strategických zbrojení. Z týchto inštrukcií vyplýva, že už teraz sa obe mocnosti usilujú využiť kladné skúsenosti v rokovani o zmluve INF. Delegáciám rokujúcim v Geneve sa odporúča, aby prihliadli, ako k vzoru, k inšpekčnokontrolným rozhodnutiam, ktoré sprevádzajú zmluvu INF.

Vedúci štátenci ZSSR a USA dali výraz spoločnej pripravenosti využiť terajšiu dynamičnosť odzbrojovacieho procesu pre posunutie dopredu obmedzenia a potom zákazu jadrových zbraní, zákazu chemických zbraní, ako aj redukcie ozbrojených síl a konvenčných zbraní. Aj v tom treba a možno využiť túto otvorenosť na militárnej úrovni, akú už nesú kontrolné rozhodnutia zmluvy INF.

Dúfajme, že optimizmus vyvolaný podpisaním spomenutej zmluvy sa stane všeobecný a trvalý napriek tomu, že podpísaná dohoda sa týka iba dvoch nukleárnych mocností. Ostatné tri mocnosti — Anglicko, Francúzsko a Čína nie sú do nej zahrnuté. Nezahrnuje tiež strategické rakety, ktorých diferenciácia je neporovnatelné väčšia ako rakiet stredného a krátkeho doletu, ktoré budú likvidované. Nesmieme zabúdať, že je to iba začiatok a prvý historický krok na kamenistej ceste odzbrojenia.

A. Ch.

Výmenu dokumentov podpísanej zmluvy medzi Michailom Gorbačovom a Ronaldom Reaganom

Michail Gorbačov s manželkou Raisou a Ronald Reagan s manželkou Nancy pred obedom na sovietskom veľvyslanectve

Cestou na stretnutie s Ronaldom Reagonom Michail Gorbačov pozdravuje obyvateľov Washingtonu.

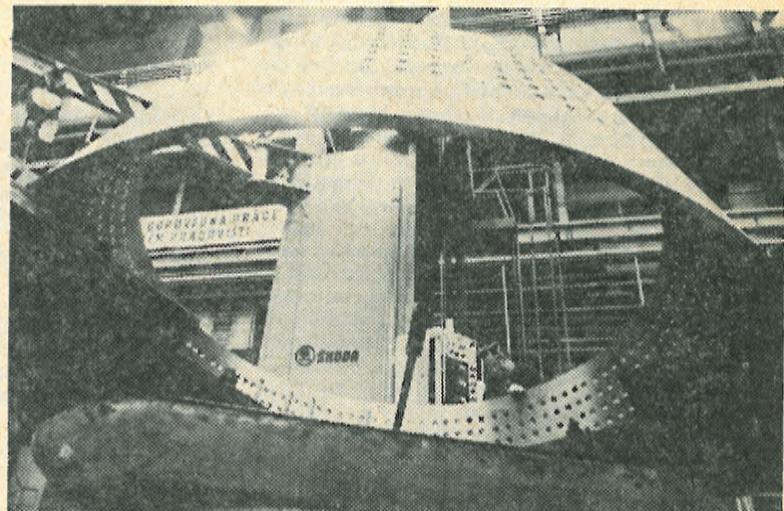
Raisa Gorbačovová a Nancy Reaganová

Snímky: CAF, TASS, AP, Reuter

VII. ZASEDÁNÍ ÚV Komunistické strany Československa uvolnilo dosavadního generálneho tajemníka ÚV, prezidenta republiky Gustáva Husíka na jeho prosbu z funkcie šéfa strany, ktorou plnil od roku 1969, a rozdielo tak funkciu šéfa strany a štátu. Novým generálnym tajemníkom bol zvolený Miloš Jakeš (65 let). Absolvent Vysoké školy průmyslové, od r. 1955 študoval na Vysoké stranické škole v Moskve. Plnil řadu stranických funkcii v okresných, krajských a ústredných instancech. Od roku 1977 len ústredného výboru, od r. 1981 len predsedu ekonomickejho výboru ÚV. Je poslancem Snemovny lidu a lenom predsedu Federálneho shromáždenia ČSSR.

Blahopřejné telegramy k zvolení generálnym tajemníkom zaslali Miloši Jakešovi m.j. Wojciech Jaruzelski a Michail Gorbačov.

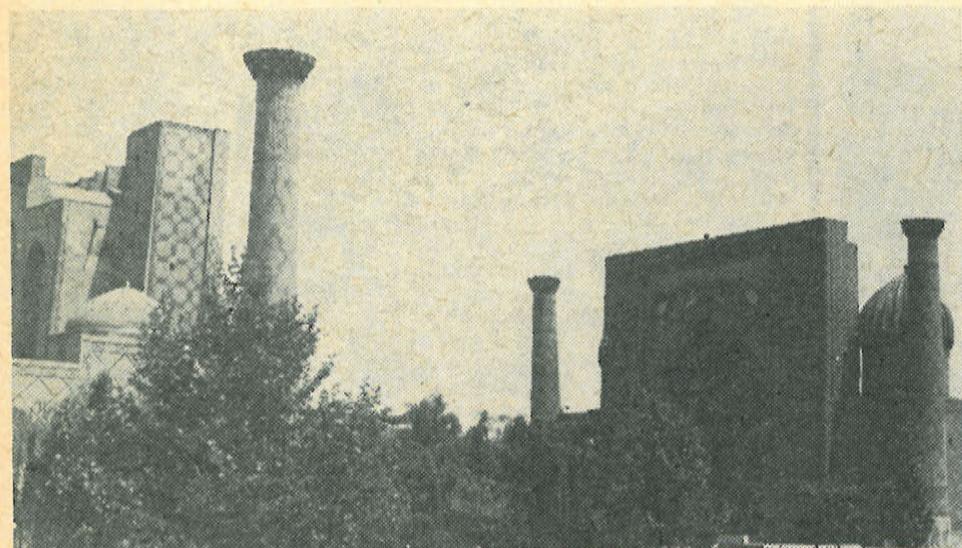

UŽ NA ŠTVRTOM KOMPLETE jadrového reaktora VVER 1000 pracujú zamestnanci závodu Energetické strojárstvo koncernového podniku Škoda Plzeň. Okrem toho tam vyrábajú posledné komponenty jadrového reaktora VVER 440, ktorý bude po dokončení slúžiť v jadrovej elektrárni Dukovany. Plzenský podnik dodá taktiež reaktory pre poľskú jadrovú elektráreň v Žarnowci a pre elektráreň Nord v NDR.

SOCHA MISTRA JANA HUSA späť do sveta sveta v roku 1915. Jejim autorom bol slavný sochař Ladislav Saloun. Za ty roky až do súčasnosti sa však na pomníku pořádne podepsal zub času. V rámci opravy bude socha očistena, barevně sjednocena, nakonzervovaná voskem a bude opravený kamenný podstavec. Bude opäť tvoriť dominantu pražského Staroměstského náměstí.

Snímky:
CAF, CTK

Samarkand — Registan

Snímky J. Čongva

TAŠKENT

Na Domodedove vchádzame na palubu obrovského lietadla, ktoré zoberie 350 cestujúcich a niekoľko osôb posádky. Odlet je o 0.10 hod. Letíme do Taškentu, vzdialeného o 2930 km, let potrvá 3.30 hod. Nočný, únavný let a ráno nás očakáva Taškent slnečný a plný zelene, hlavné mesto Uzbekistanu. Tu je už 6.40 hod., keďže časový rozdiel s Moskvou je + 3 hodiny. Hlavné mesto Uzbekskej SSR je dnes najväčším (v r. 1982 — 1 902 000 obyvateľov) a najrozvinutejším mestom centrálnej Ázie. Väčšinu obyvateľov mesta tvoria Uzbeckovia a okrem toho predstaviteľia niekoľkých národností. Historických pamiatok sa veľa nezachovalo. Búrlivá minulosť spôsobila, že procesy budovania sprevádzali procesy búrania pamätníkov minulosti. Najcennejšími pamiatkami sú dve mešity zo 16. stor. a tri mauzóleá, v tom jedno z 5. storočia. Taškent má aj nové pamiatky. Je to pamätník istej taškenskej rodiny, ktorá počas druhej svetovej vojny vychovávala 15 sŕdci, pochádzajúcich z oblasti, v ktorých sa bojovalo. Pamätník predstavuje matku, obklopenú štrnásťimi deťmi rôznych národností a otca, ktorý privádzal do domu pätnásť dieťa. To nie je legenda. Takáto rodina v skutočnosti jestovala. Deti nezabudli na svoju druhú rodinu. Každoročne prichádzajú na narodeniny svojej druhej matky (otec už niekoľko rokov nežije). Je tu aj iný pamätník, pripomínajúci zemetrasenie z 26. apríla 1966. Na centrálnom mieste sú hodiny, na ktorých sa ručičky zastavili o 4.23. Navôkol je popukaná a popraskaná zem. A hneď pri hodinách je rodina, kde sa otec snaží zachrániť pred neštastím manželku a dieťa.

Užilim všetkých sovietskych republík sa zrekonštruovaný Taškent dočkal moderného stavebnictva, odolného na pohyby zemského povrchu, krásneho metra, univerzity a 18 iných vysokých škôl, Uzbekskej akadémie vied, opery, divadiel, mnohých priemyselných podnikov. Uzbekistan produkuje najväčšie množstvo bavlny v ZSSR, nazývanej tu biele zlatom. Symbolizuje to erb republiky, na ktorom je bavlna. Letné horúčavy — nedaleko odtaľ sa nachádza najteplejšie mesto v Sovietskom zväze — Termez, v ktorom v lete teplota dosahuje + 50°C — zmierňuje zelen a stovky fontán, z ktorých jedna má tvar ovocia bavlny.

SACHRIZABZ

Mesto má už vyše dve tisíc rokov a patrí vpády perských kráľov Cyrusa a Dáriusa, lige Alexandra Macedónskeho a hordy Čingischána. Tu strávil detstvo a mladosť slávny Tamerlan (Timur 1336—1405), narodený 13 km odtaľ, v Hadzail-Gar. Keď vstúpil na trón pozval do Šachrizabz mnohých vedcov, umelcov a staviteľov. Vybudovali pre Tamerlana mnohé paláce, mauzóleá

rý objavil observatórium zasypané mnohými vrstvami zeme, navrstvenými od začiatku 16. storočia. A pomohla mu náhoda. Raz na trhu kupoval jahody, ktoré mu dali zavinuté do kornútka vyhotovaného z plánu observatória. Potom už bolo treba iba kopat.

Dlhá ulica mlčania — Sahin-Zinda, prekrásne mauzóleá so zelenými a modrými kupolami. Podľa tradície najcennejšie mauzóleum skrýva pozostatky proroka Mohameda. Viera hory prenáša, preto vidieť masy veriacich sústredených a s modlitbou na ústach. Ale pravda je iná. Vedecké výskumy mŕtvoľ dokázali, že pozostatky pochádzajú nie zo 7. ale z 11. storočia.

Registan — piesočnaté miesto, kde sú cenné pamiatky — tri medresy (mešity, ktoré sú zároveň školami pre muslimských duchovných): medresy Ulug-bega a vybudované podľa jej vzoru medresy: Šir-Dar a Tilla Karri.

A konečne Gur — i Emir, mauzóleum Timurovcov. Pod kupolou krytom majoličkovými platničkami sú v polsúmraku hrob-

V STREDNEJ ÁZII

a karavanseraily. V meste tvorili takí významní ľudia ako bol astrológ — Ulug-beg, filozof — Ališer Novi a básnik Džami. 14. a 15. storočie sú vrcholným obdobím rozvoja mesta, ktorého význam, klesá po úpadku dynastie Timurovcov (1507). Mauzóleá vybudované v dávnych časoch pretrvali podnes. Z cisárskeho paláca Ak-Sarai sa zachovali fragmenty ruín, práve teraz starostlivo zaobstarávané pred ďalším zničením. Vedľa mauzóleí je stará mešita, z ktorej vidíme, ako vychádzajú tisícky veriacich mohamedánov. Výlučne muži. Ženy sa môžu modliť iba doma.

SAMARKAND

V Samarkande sme boli iba pol dňa. Navštívujeme hlavné historické pamiatky z obdobia dynastie Timurovcov (1307—1507), keď bol Samarkand hlavným mestom obrovského štátu. Nájskôr múzeum Ulug-bega, Timurovho vnuka, mûdreho vladára štátu, ale aj významného astrológa. Pri múzeu je astronomické observatórium Ulga-bega s fragmentmi sextansu. Ulug-begove výpočty boli tak presné, že svetelný rok podľa jeho výpočtu sa líši od dnešných výpočtov iba 9 sekúnd. Medzi observatórium a múzeom je hrob Viatkina (+ 1932), ruského archeológika, kto-

ky niekoľkých najvýznamenejších osobností z dynastie Timurovcov: Timura, jeho dvoch synov a dvoch vnukov (v tom Ulug-bega). Timur chcel byť pochovaný v Šachrizabz, mieste, v ktorom strávil detstvo a mladosť. Ale telo zakladateľa mohutnej dynastie privezené z východu nevydržalo horúčavy. Preto ho pochovali v Gur-i-Emir. Stojime zadumaní. Vládar veľkého impéria, siahajúceho až po Indiu, leží tu pred nami pod mramorovou platňou, bez pýchy, ticho a skromne. Mimovoľne mi prichádza na um mûdre latinské príslovie: Sic transit gloria mundi — takto uplyva svetská sláva.

DUŠANBE

Šachrizabz a Samarkand sa nachádzajú v Uzbekskej republike a sú okrem Taškentu, Buchary a Chiwy jej hlavnými turistickými centrami. Dušanbe (v rokoch 1929—1961 — Stalinabad) — to je už Tadžikistan, hoci zväzky s Uzbekistanom sú úzke a genetické (Tadžická republika bola vydelená — v opere o etnické kritérium — z Uzbekskej republiky v roku 1929. Dušanbe znamená po tadžický pondelok, lebo voľakedy tu organizovali, práve v pondelky veľké trhy. Kľukateľ cesty dejín spôsobili, že okrem rukopisov z 13. storočia, nemajú tu žiadne histo-

Šachrizabz. Mohamedání vychádzajú z mešity

rické pamiatky. S úctou tu hovoria o tvorcach dátnej tadžickej kultúry: Rudakoho, Firdusyho či Avicenny, považovaného za Tadžika. V hlavnom meste je niekoľko vysokých skôl, o.i. univerzita, lekársky ústav, poľnohospodársky ústav, nádherné múzeá a knižnice, ale aj 300 priemyselných podnikov. V závodoch N. Krupskej, ktoré vyrába jahodová a existujú od roku 1932, obdivujeme japonské stroje, ktoré z malej guľičky kokóna priadky morušovej odvijajú 30 000 metrov tenukej priadze hodvábu. Nič sa tu nemá: blany s mŕtvymi larvami, ktoré ostávajú po odstránení kokónu, odosielajú do kolchozu na krmovinu pre dobytok.

Autobusový výlet nám približuje starú pravdu z učebnic zemepisu: Tadžikistan, to sú skoro samé hory. Klukatá cesta pozdĺž rieky Varzob viedie do dedinky Pozor, poslednej pred priesmykom (3.500 m nm), ktorý viedie cesta na sever. Tu — hoci je to iba 43 km od Dušanbe, sa končí cesta. Ďalej možno cestovať iba cez štyri letné mesiace, keď nehrdzia kamenno-snežné laviny. Odtaľ je do Taškentu 473 km. Vysoké hory Tadžikistanu (najvyššie horské pásma Pamír, s najvyšším štítom ZSSR — Pik Komunizmu — 7495 m nm) zdôvodňujú názov tejto krajiny: strecha ZSSR.

Malá Tadžická republika (143 000 km²), má hojnosť horských riek, dodáva hodne elektrickej energie. Horská, klukatá cesta, pretínajúca úbočia vzbudzuje úctu ke jej staviteľom a k vodičom, ktorí sa po nej ženú bez strachu. Navôkol skúpe, slinkom vypálené raslinstvo a pasúce sa na úbočiach stáda oviec. Cestujeme do Nureku, kde sa nachádza najväčšia hydroelektráreň v centrálnej Ázii. Deväť energetických blokov, každý z nich po 300 MGW, vyrába elektrickú energiu rovnajúcu sa 2 700 MGW. Hydroelektráreň vybudovali v rokoch 1961—1979. Na rieke Vachš postavili zemnú priehradu vo výške 300 m, ktorá je vtlačená medzi dve hory. Hrúbka priehrady pri jej základoch je polodruha kilometra a na jej korune 20 m. Vybudovanie priehrady vytvorilo jazero v dĺžke 78 km s hrúbkou 270 m (pri priehrade) energia vyrobenej v Nureku plynne do Tadžikistanu a susedných republík. V budúcnosti bude dodávaná aj do nedalekého Afganistana.

AŠCHABÁD

Do hlavného mesta Turkménska priletavame za necelé dve hodiny. Počas letu lietadlo, štartujúce z Dušanbe, zdoláva vzdialenosť 1 070 km. Ašchabád (v rokoch 1919—1927 — Poltorack) známená po turkménsky — mesto lásky. Mesto je pomerne malé (365 000), ako na hlavné mesto územne obrovskej republiky (488 000 km²). Mesto postihlo v noci z 5. na 6. októbra 1948 veľké zemetrasenie, počas ktorého zahynulo 80 000 zo 100 000 obyvateľov mesta. Z bývalého Ašchabádu môžeme dnes vidieť iba päť budov. Ostatné sa zrútili počas zemetrasenia.

Neďaleko od mesta, ktoré sa nachádza iba 40 km od hraníc s Iránom, vykopali archeológovia pozostatky mesta Nisa. Počas prehliadky si dávame pozor na vždy nebezpečné škorpióny. Po obede odpočívame nad Kurlinským jazerom a predtým — po ceste nad jazero — prechádzame Karakumský kanál. Toto dielo vzbudzuje obdiv. Kanál má dĺžku 1 100 km, šírku 60 m, hrúbku 8—12 m. Bol vybudovaný v rokoch 1954—1962. Potom, ako kanál vybudujú dokonca, bude mať dĺžku 1 400 km. Modrá stuha kanála navodňuje piesky púšte Karakum o ploche 350 000 km², (ktoréj 75% sa nachádza na území Turkménskej republiky). Kanál, po ktorom budú premávať lode, je nielen výhodnou dopravnou cestou, ale je to tiež voda pre poľnohospodárstvo a ľudí. A voda tu znamená život.

Musíme sa však už vracať. Zajtra pristane na moskovskom letisku Domodedovo, vzdialenosť od Ašchabádu „iba“ 2 780 km.

JOZEF ČONGVA
ANNA KANIOVÁ

NOVÁ ŠKODA

Premiéra nového československého osobného automobilu ŠKODA-FAVORIT 136 L vzbudila mimoriadne veľký záujem, v tom aj našich čitateľov, ktorí sme v Živote č. 11/87 uverenili jeho fotografiu. Dnes prinášame obšíornejšie informácie o tomto automobile.

Favorita vyrábajú Automobilové závody Mladá Boleslav (AZNP), ktoré vo výrobe automobilov majú viac ako 80-ročnú tradíciu. Do konca r. 1987 to bola testovacia séria. Po nej budú nasledovať overovacie série a od druhého polroka 1988 začne sa seriová výroba. V roku 1989, keď sa nové automobily z AZNP budú vyrábať, ročná výroba dosiahne 100 000 kusov a o rok neskôr 180 000 automobilov. Postupne budú do výroby zavádzané aj ďalšie varianty tohto automobilu. Súčasný typ vozidiel Š 105/120/130 sa buď vyrába ešte do polovice roku 1989.

A teraz bližšie o niektorých parametroch nového automobilu Škoda.

ŠKODA 781.136 Lux (vystavovaná v Brne) je hospodárne viacúčelové vozidlo s predným náhonom, motorom naprieč a s päťstupňovou prevodovkou. Je to vozidlo nižšej strednej triedy. Tvar karosérie navrhla predná talianska firma STILLE BERTONE. Je päťverová, piate dvere sú zadné výklopené splývajúcej zadnej časti vozidla. Jeho priestor na batožinu možno podstatne zväčšiť sklopením neobsadených zadných sedadiel. Automobil sa tak stal prvým čs. kompaktným univerzálnym vozidlom, schopným dobre plniť tak isto nároky každodennej mestskej dopravy, ako aj dlhých pracovných a víkendových alebo prázdninových dňa. Karoséria splňa aj všetky predpísané parametre bezpečnosti, najmä konštrukčným riešením celá a zadnej časti, ktoré pri nárazu pohlcujú značnú časť kinetickej energie a chránia tak priestor pre cestujúcich.

Je vyrobená z hlbokoľažného plechu o hrúbke 0,7 — 1,5 mm. Niektoré exponované diele podlahy sú z plechu s vyššou pevnosťou. Niekoľkovrstvová ochrana základným lámom zaručuje spoľahlivú ochranu karosérie proti korózii.

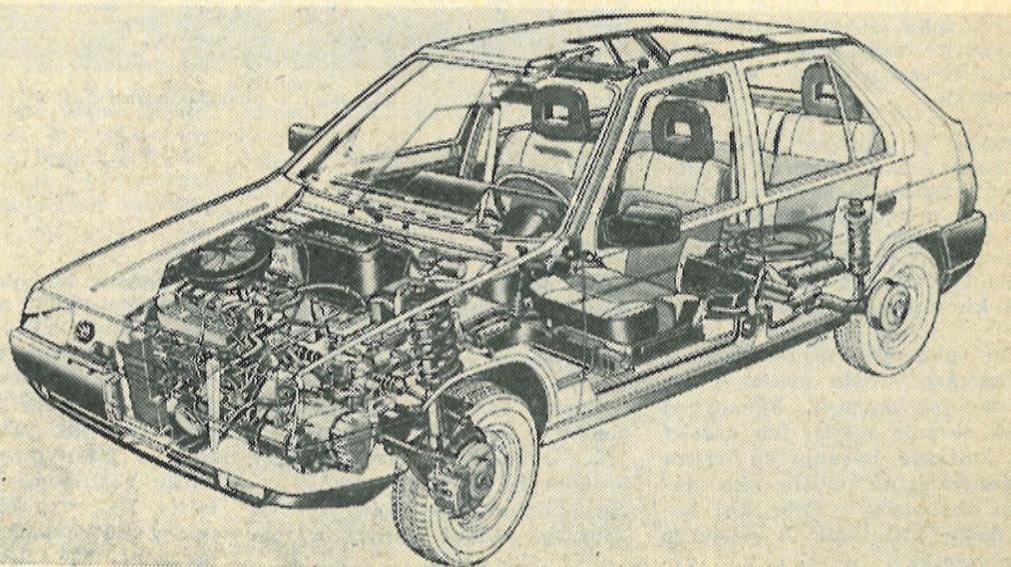
K prednostiam nového vozidla ŠKODA patria vynikajúce jazdné vlastnosti, dané konštrukciou podvozkou. Je to predovšetkým nezávislé zavesenie všetkých kolies na nápravách osvedčených a dnes najrozšírenejších konštrukcií. Predná náprava je typu McPherson, kľuková zadná náprava má vlečne ramená spojené skrutnou priečkou, ktorá pôsobí ako stabilizátor.

V priestornom interiéri, navrhnutom tiež talianskou firmou STILE BERTONE a usporiadanim i vybavenom podľa najnovších bezpečnostných a ergonomických požiadaviek, je dostatočné miesto pre päť dospelých osôb. Obdobne samostatné sedadlá sú anatomicky tvárované a je ich možno nastaviť do dešiatich polôh a lôžkovej úpravy.

Pohodlnosť jazdy zvyšuje účinná tepelná a zvuková izolácia interiéru a kvalitný materiál obloženia jeho stien, stropu, podlahy a čalúnenie sedadiel. Rozsahom štandardnej výbavy je Škoda lepšia od mnohých vozidiel svojej triedy.

Pri konštrukcii motoru sa využili všetky dobré skúsenosti s jeho osvedčeným predchodom z vozu Škoda 130. Je to kvapalinou chladený štvorvalec s rozvodom OHV, umiestnený priečne pred prednou poháňanou nápravou. Spolu so spojkou, päťstupňovou prevodovkou a čelnou rozvodovkou s kuželovým diferenciálov tvorí celistvý blok hncacieho prednými kolesami. Na obsah 1,3 litra, kompresný pomer 9,7 : 1 a výkon 46 kW pri 5 000 obrátkach za minútu.

Najväčšia rýchlosť vozidla je 150 km/hod. Zrýchlenie z 0 na 100 km za 14 sek. Príťažlivá je spotreba paliva. Pri 90 km/hod. je 5,2 l/100 km, pri 120 km/hod. je 7,2 l/100 km a v mestskej doprave 7,4 l/100 km. Pri zmiešanej doprave je spotreba 6,5 l/100 km, ktoré zodpovedá jazdný dosah ponad 700 km. Cenu zatial nepoznáme.

„Takž tu horu osadichu a potom město velmi pevné uděláchu a Tábor jemu přezděli... I stalo se jest, že mnozí urození i sedlci opustivše všechny věci Táborským se přitovaryšili.“

Takto v starých letopisoch po-pisujú počiatky mesta, ktorého založenie na jar roku 1420 spre- vázali veľké a vtedy celkom nové nádeje na zriadenie spra- vodlivej spoločnosti. Husitské hnutie tu vo svojej koliske, juž- ných Čechach, už vo svojich počiatkoch vytvorilo najvýznam- nejšie stredisko revolučného ľudu. Práve tu začali husiti uskutočňovať svoje ideály o spoločnom majetku, spoločen- ských povinnostiach, zrušení fe- událneho právneho poriadku, návrat k čistote cirkvi...

Aj dnes, po viac ako piatich storčiacach, pocítujeme pri pre- chádzke starými uličkami Tábo- ra osobitný charakter tohto me- sta. Jeho rysy, dotvárané vežou hradu Kotnov a baštami opev- nenia, sú možno trochu jedno- duchšie, tvrdšie a priamočiarej- šie ako monumentálna Praha či malebný Český Krumlov. Avšak zažiarí pred nami v plnej krásе, ak staneme na prieskennom Žižkovom námestí s najznámej- šimi pamätiadnosťami Táboru. Stíhla veža gotického kostola z rokov 1440—1512, pomník Jána Žižku, z Trocnova, renesančná studňa, stará radnica s vchodom do labyrintu podzemných chodieb pod námestím, o ktorých rozsahu návštěvník spočiatku ne- má ani tušenia. V budove radni- ce je umiestnené Múzeum husitského revolučného hnutia. Krok po kroku sledujeme, ako sa ro- dia a rozvíjala najmohutnejšia revolučná vlna našich stredove- kových dejín. Aj zahraničný návštěvník, ktorý má o husitstve len povrchné vedomosti, môže tu získať komplexný obraz o jeho sile, mohutnosti a vplyve na Eu- ropu 15. storočia.

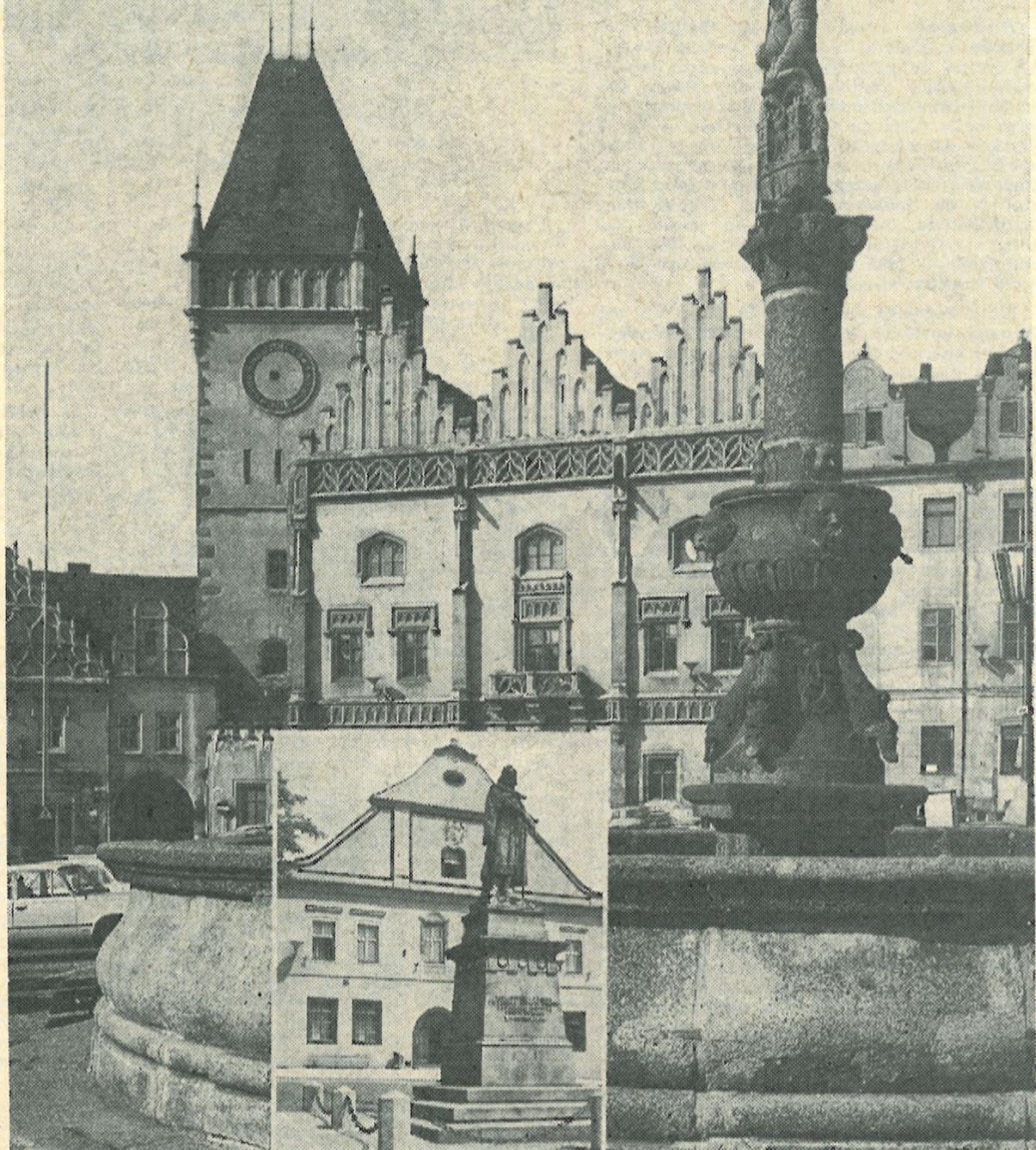
Ovšem aj ďalšie epochy hi- stórie nášho národa zanechali v Tábore stopy. Zachovalo sa veľké množstvo gotických, renesančných a barokových domov, renesančná vodáreň, barokový kláštor z rokov 1612—1666 na námestí Mi- kuláša z Husi a ďalšie cenné objekty.

Historické jadro mesta bolo spolu s najbližším okolím vyhlá- sené v roku 1961 za mestskú pa- miatkovú rezerváciu a o rok neskoršie za národnú kultúrnú pamiatku.

Tábor je jediným mestom v Československu, ktorého histo- rický význam a architektonické hodnoty boli dvojnásobne ocene- né. O to dôležitejšia je úloha u- chovať jeho pamiatky pre našich potomkov, zbaviť ich všetkých rán, ktoré na nich zanecháva čas.

Od roku 1969 sa uskutočňuje regenerácia stredu mesta. V je- ho starých domoch bývajú aj dnes občania mesta. Ich nároky na kultúrne bývanie sú ovšem neporovnatelne vyššie ako ná- roky obyvateľov v dobe, keď bo- li domy budované. A preto je predovšetkým nevyhnutné vy-

MESTO HUSITSKÝCH TRADÍCIÍ

Fragment Žižkovho námestia s pamiatkovými domami a barokovou fontánou; dole pomník Jana Žižku z Trocnova
Foto: Československý svet

baviť domy všetkým o čom sa našim predkom ani nesnívalo, čo však dnes patrí k modernému, pohodlnému bývaniu.

Okrem opráv a rekonštrukcie domov zahrňujú vykonaváne práce sanaciu podzemí, opravy hradbového systému, rekonštrukciu inžinierskych sietí, úpravy, dopravy, sadové úpravy a reš- taurátorské práce.

Priamym investorom všetkých uskutočnených prác je Mest- ský národný výbor v Tábore, za- stupovaný Inžinierskou organiza- ciou mesta Tábor. Z množstva prác, ktoré stojia pred touto orga- nizáciou pri obnovaní histo- rického jadra mesta, sa už po- darilo realizovať tie najdôleži- tejšie. Boli vyprázdnené podze- mia v 330 domoch. Statnický za- bezpečili 314 domov, upravili

10 000 m² hradebných a podper- ných múrov a z celkového počtu 340 domov bolo už opravených alebo rekonštruovaných 101.

Tohoročné 26. výročie vyhlá- senia Táboru za národnú kultú- nu pamiatku by malo priniesť ďalší pokrok v obnove mesta v husitském kalichom v erbe.

LADISLAV HEJLÍK

VLADIMÍR REISEL

VEČERY

Ked' mrazy zhodia na priedomí batoh
a trasieme sa zimou,
ked' noc je plná neskutočných mátoh
a odieva sa meluzínou,
tu otvoríš si skrinku so šperkami slov
a upriamiš sa na najdrahší: na domov.

Schodia sa známi, tisnú k peci
a načúvajú, čo im plameň hudie.
Zrátajú leitmo, či sú vsetci.
Dumajú, či tak zjari bude,
ked' starký v kúte zakašle...
A on sa díva dievkam na mašle.

Strhnú sa ľakavo, ked' vrznú vrátku,
ked' nočný motýľ otrie líce —
Znie pieseň vretien, kolovrátku
a zvonku nápev večernice.
Chlapček sa túli k mame, žuje krížalky,
pozera zamyslene kam si do diaľky.

Ked' mrazy zhodia na priedomí batoh
a trasieme sa zimou,
ked' noc je plná neskutočných mátoh
a odieva sa meluzínou,
tu znova cítim vlastný teplý dych
v zástere barchetovej, v dlaniach mamkiných.

VLADIMÍR HOLAN

SNÍH

Sníh začal padat o pôlnoci. A je věru pravda,
že se nejlíp sedí v kuchyni,
i kdyby to byla kuchyně nespavosti.
Je tam teplo, vaříš si něco, piješ víno
a hledíš oknem do důvěrné věčnosti.
Co by ses trápil, zda narození a smrt jsou
jenom body,
když přece život není přímka.
Co by ses mučil pohledem do kalendáře
a staral se, kolik je ve hře.
A co bys dozvával, že nemáš
na střevíčky pro Saskii?
A pročpak by ses holedbal,
že trpíš víc než jiní.

I kdyby na zemi nebylo ticha,
to sněžení je už vysnilo.
Jsi sám. Co nejmíň gest. Nic na odiv.

SLOVNÍK ŽIVOTA (155)

ROZDELOVANIE SLOV (2)

2. Ak si pôvodné zloženie slova neuvedomujeme, pridŕžame sa pri jeho rozdeľovaní pravidiel, ktoré platia pre jednoduché slová. Napr.: nad-chnút, pád-cha, ro-zum, naj-mä, pros-pech. Slová ná-jdem, vy-jdem, pô-jdem, na-jmem, pri-jmem, pri-jmy, pri-jmi rozdeľujeme obyčajne podľa pôvodného zloženia. Pripúšťa sa však aj rozdeľovanie náj-dem, vyj-dem, prij-my.

JEDNODUCHÉ SLOVÁ

1. Ak je medzi dvoma samohláskami (dvojhľáskami alebo slabičným l, r a samohláskou) jedna spoluhláska, patrí táto spoluhláska k nasledujúcej slabike. Napr.: že-na, pra-covať, bie-ly, vl-na, vr-tieť.
2. Ak sú medzi dvoma samohláskami (dvojhľáskami alebo slabičným l, r a samohláskou) dve spoluhláska patri do predchádzajúcej, druhá do nasledujúcej slabiky. Napr.: bráz-da, dok-tor, všet-ci, všet-ky, žať-va, mas-lo, pravid-lo, myd-lo, kríd-lo, lás-ka, nies-li, prch-ký, mřk-vy. (Toto pravidlo neplatí pri predponach.)

POĽSKY	SLOVENSKÝ	ČESKÝ				
migdalić się	zaliečať sa	dvořit se	posterunek milicji obyvatelskej	sľudový	slidový	
migdal	mandľa	mandle	milicyjny	mikrób	mikrob	
migotać	mihotať sa	mihat se	milicjant	mikroguma	penová guma	pěnovka
migotliwy	mihotavý	mihotavý	milion	mikrus	štopeľ (maly chlapec)	prerek
mi-	mínať, ísť popri	mijet,	millioner	mikstura	zmes	směs
jać	míňať sa (o čase)	uplývat	militarny	mila	míla	míle
mika	sľuda	slida	militarysta	milicja	mlčiaci	mlčici
			militarystyczny	milionér	mlčať	mlčet
			militaryzm	milicionár, člen VB	mlčanie	mlčení
				miliard	mlčanlivec	nemluva
				miliarder	prejst mlčky	přejít mlčky
				milicia	neodpovedat	neodpovídat
				milicja	niekomu	někomu
				milicja	milo	mile
				milicja	miliarda	miliarda
				milicja	miliardár	miliardář
				obyvatelska	milícia, polícia	milice, policie
				posterunek milicji obyvatelskej	verejná bez-	veřejná bez-
				milicjant	pečnosť	pěčnost (PLR)
				milion	stanica Verej-	stanice Verěj-
				milioner	nejne bezpečnosti	né bezpečnosti
				militarny	milicionársky	miliční
				militarysta	milicionár, člen VB	milicionář člen VB
				militarystyczny	milionár	milión
				militaryzm	vojenský	vojenský
					militarista	militarista
					militaristický	militaristický
					militarizmus	militarizmus

**Zdravica predsedu
Mácie slovenskej
Vladimíra Mináča**

Vážení krajania, drahí priatelia

Som rád, že Vás môžem pozdraviť vo vašej slavnostnej chvíli v mene vedenia Mácie slovenskej a v mene predsedníctva Československého ústavu zahraničného, ktorého som členom a dlhoročným podpredsedom.

Neprišli sme sem hovoriť, reční. Prišli sme sem počúvať. A neprišli sme sem počúvať tak, aby nám jedno slovo vošlo do ucha a druhým uchom vyšlo von. Prišli sme sem počúvať tak, aby sme mohli premýšľať, ako zvýšiť, ako zintenzívniť a skvalitniť našu spoluprácu, spoluprácu medzi Maticou slovenskou a vašou Spoločnosťou.

Prišli sme sem počúvať, hoci sme už všeličo vedeli, ale dopodčuli sme sa aj dosť nového. Chcel by som začať tým, čo sme počuli vo Vyšných Lapšoch. Krajan predsedu vašej tamnejšej miestnej skupiny na moju otázku, dokeď asi ešte budú spišskí Slováci spišskými Slovákmi – povedal: no tak ešte tých tisíc rokov. To je sebavedomá odpoveď. Ale iste vychádza z niečoho skutočného, lebo každé sebavedomie musí mať nejaký základ. Národ žije iba tým, iba vtedy sa stáva národom, keď sám seba pozná, keď sám pozná svoju cestu, keď sa môže oprieť o svoje dejiny; národ, národnosť, pocit spolupatričnosti si treba pestovať po celý život. Som presvedčený, aj z toho, čo som tu počul, že aj vy máte už svoje vlastné dejiny, aspoň štyridsaťročné. A okrem týchto dejín, dejín vašej Spolo-

nosti, spolkovej aktivity, máte aj svoje veľké dejiny vašej Poľskej vlasti, ale aj veľké dejiny Čechov a Slovákov, ktorých ste účastníkmi. Teda máte odkiaľ čerpať sebavedomie, a niet rozumných dôvodov, aby na hraničiach medzi našimi dvoma spriateľenými krajinami, nežili sebavedomi, vzdeleni občania, Slováci a Česi. Niet jediného takého rozumného dôvodu. Naopak, všetky rozumné dôvody ukazujú na to, že takáto potreba existuje, a že táto podoba existencie je dobrá, teda výhodná pre obidve strany, pre naše obidve veľké krajinu i pre tento milý kraj, pre Spišiakov a Oravcov slovenských.

Chcel by som povedať, že niet dosť rozumných dôvodov, dneska, ani na zemi, ani na nebesiach, ani na každom, hociktorom mieste planéty, aby mal Slovák strach byť Slovákom. Niet takých dôvodov. A ja si myslím, že ani vy v Poľskej ľudovej republike nemôžete mať takéto dôvodu. Budeme rozmyšľať, ako pomôcť tomu, aby vaše sebavedomie ráslo, aby ste sa necítili sami. Verte mi, že nie ste sami, že naša krajina je pri tom malom kraji,

a že vynaložíme všetky úsilie, aby sme vám dokázali, že nie ste sami. Teda, ak by som vám chcel povinovať k tejto sviatočnej chvíli, tak by som sa vrátil k odpovedi z Vyšných Lapšov: že vám žičím naozaj ešte tých tisíc rokov.

**Príhovor zástupcu
OV KSSČaS
na Spiši
Antona Pivovarčíka**

Chcel by som dnes pri príležitosti nášho jubilea povedať pároslov ako ľovek, ktorý nielen stál pri zdrode Spoločnosti, ale aj po celý čas aktivne v nej pracoval.

Štyridsať rokov to nie je krátka doba. Za toto obdobie musela naša národnostná menšina neustále dokazovať svoj slovenský pôvod. Pre našich krajanov to boli neľahké časy. Za to, že sa hľásili k svojmu rodu, to niektorých stalo vlastný život alebo majetok. Boli to časy uprevnovania ľudovej vlády v Poľsku. Naša neveľká národnostná menšina na svojej ceste dejinami musela prekonáť veľa ťažkostí. Musíme si však byť vedomí, že nebyť ľudovodemokratického zriadenia v Poľsku, nebolo by ani našej Spoločnosti. Musíme tiež povedať, že Poľská zjednotená robotnícka strana plne realizuje národnostnú politiku voči národnostným menšinám žijúcim v Poľsku.

Naša Spoločnosť v priebehu tých štyridsiatich rokov sa ukázala byť životoschopnou organizáciou. Rozvíjame bohatú kultúrnu činnosť. Máme vlastné klubovne, slovenské súbory, ktoré sa zúčastňujú na rôznych kultúrnych podujatiach doma a v zahraničí. Musíme tu zdôrazniť, že veľkej pomoci sa nám dostáva od Matice slovenskej. Vďaka spolupráci s ňou sú bohaté zásobené knižnice v našich klubovniach, ktoré služia krajanom a školám so slovenským vyučovaním jazykom.

LIDÉ • LÉTA • UDÁLOSTI

LEDEN – JANUÁR

1.I.1823. V Kiskörosu se narodil Alexander Petőfi, největší maďarský lyrik, tvůrce maďarské národní poezie, účastník revoluce 1848–49 (padl 31.VII.1849 v bitvě u Segesváru, nyní Sighiscara v Rumunsku).

1.I.1863. Po deseti letech od prvního představení Halky ve Vilniusu se ve Velkém divadle ve Varšavě konala premiéra Moniuszkova díla v nové verzi, obohacené o dve dějství. Premiéra se stala nejen osobním úspěchem Moniuszkovým, ale také neobyčejnou a důležitou událostí pro Varšavu a celou společnost. Halka je národní operou, jejíž hudba a náplň vyjadřovaly potřeby a tužby všech Poláků. Moniuszka při tvorbě tohoto díla okouzlil podhalanský folklór, jeho zpěvy a tance. Halka se hraje již přes 100 let a neustále s úspěchem. Její hodnota jako národního díla je nepomíjivá.

1.I.1888. V Praze se narodil Eduard Bass, vlastním jménem Eduard Schmidt, český prozaik, novinář a satirik. Působil v politicko-literárních pražských kabaretech Bílá labut a Cervená sedma jako konferenciér, zpěvák a autor textů. Spolupracoval s humoristickými a satirickými časopisy Humory a Kopřiva. Popularitu získal edicí satirických kabaretních textů a cyklem veršovaných fejetónů Rozhlásky, publikovaných

v Lidových novinách. Bassova próza vyniká humorem, obrazností, plastickým zobrazením postav z různých prostředí. V cyklech To Arbes nemapsal, Vrchlický nebánil Bass shromáždil anegdoty o českých tvůrcích a parodie literárních děl. Byl autorem povídky Klapzubova jedenáctka a Lidé z marinottek. Román Cirkus Humberto, barvitou kroniku ze života cirkusáků, podle něhož československá televize natáčí seriál, začne mu otiskovat v Životě od příštího čísla. Bass zemřel v Praze 2.X.1946.

1.I.1944. Ve Varšavě v ilegalitě vznikla Zemská národní rada (KRN), která položila základy pozdějšímu vzniku polské demokratické vlády a která vytvořila Lidovou armádu (AL).

3.I.1923. V Praze zemřel Jaroslav Hašek, český spisovatel světové slávy, autor Osudu dobrého vojáka Švejka a mnoha humoristických a satirických povídek (nar. 21.IV. 1883 v Lipnici).

4.I.1944. Vítězný boj 1. československé brigády u Bílé Cerkve na Ukrajině nedaleko Kyjeva.

5.I.1643. U vesnice Woolthorpe v linkolnském hrabství se narodil Issac Newton, syn chudobného rolníka, geniální svetoznámý anglický fyzik, astronom a matematik, prezident Londýnské královské společnosti; jako první vědec na světě byl povýšen za své zásluhy do šlechtického stavu. Přes velkou slávu a úspěchy Newton zůstal skromným

člověkem, který si zasloužil slova, jež mu po smrti vyryli na jeho mramorové soše ve Woolthorpe: „Muž, který uměl překonat lidský rod.“ (Zemřel 31.III.1727 v Kensingtonu, dnes londýnská čtvrt).

5.I.1942. V okupované Varšavě vznikla Polští dělnická strana (PPR). Její zakladatele, polští komunisté, v podmínkách okupace sjednotili heslo národné osvobozenec kohobeje s programem společenských a hospodářských změn, jež v pozdějším rozvoji vedly v Polsku k vybudování socialistického zřízení. Prvním tajemníkem ÚV PPR se stal jeden z jejich zakladatelů, Marceli Nowotko; od listopadu 1943 byl tajemníkem PPR Władysław Gomułka, „Wiesław“.

5.I.1944. V Jefremově u Orla, který byl určen za místo organizování 2. československé paradesantní brigády v SSSR, se soustředila první početná skupina československých vojáků, jež většinu (na 2000 mužů, asi 70 percent celkového počtu) tvořili bývalí příslušníci slovenské armády, kteří na podzim roku 1943 přešli v prostoru Melitopolu v Tulské oblasti k Sovětské armádě. Od ledna 1944 do poloviny dubna 1944 brigáda prošla výcvikem a bojovou přípravou. Potom byla přesunuta do frontového pásma v Preskurově a byla podřízena 1. ukrajinskému frontu. 4. září 1944 byla poslána do polského Przemysle u Krošna a nasenána do boje v karpatosko-dukelské operaci. Měla tehdy 2933 vojáků a důstojníků. Dále bojovala ve Slovenském národním povstání. Při ústupu pov-

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Veľa úsilia pre rozvoj a rozkvet našej Spoločnosti vložil a po celý čas vkláda jej tlačový orgán časopis Život. Uvedomujeme si to a doceňujeme jeho význam pre nás.

Je také slovenské porekadlo: Nie je všetko zlato, čo so blyšti. A veru je na tom hodne pravdy. Chvílime sa dnes úspechmi, bilancujeme štyridsaťročné výsledky, ale nezabúdajme ani na ľažkostí. Skutočnosť totiž nevyzerá tak ružovo, ako sa javí na prvý pohľad.

V prvom rade by som chcel poukázať na problémy so zamestnávaním našich krajanov, absolventov stredných a vysokých škôl na Slovensku. Keď sa tito absolventi zamestnávajú, najčastejšie po prekonaní veľkých ľažkostí, ich práca nie je priemeraná ukončenému štúdiu.

Nechcel by som tiež porovnať situáciu slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku s podmienkami poľskej národnostnej menšiny žijúcej v Československu. Došli by sme totiž k prekvapujúcim záverom. Ďalšia vec. Treba poukázať na negatívny postoj niektorých riadiťov skôl k vyučovaniu slovenčiny na základných školách v uplynulých rokoch. Dnes je táto situácia trochu lepšia, ale keďže hovorime o štyridsaťročnej činnosti Spoločnosti, nemôžeme zabúdať, že v minulosti sa likvidovalo vyučovanie slovenčiny na základných školách. Z histórie vieme, že ani v dobe najväčšieho národnostného útlaku slovenský národ nestratil svoju reč vďaka svojej odhadlanosti a húževnatosti vytrval. Lebo kde niet jazyka, tam niet národa. Musíme si to uvedomovať aj my. Preto je našou povinnosťou dbať o to, aby sa v každej obci, kde žijú naši krajania, vyučovala v škole slovenčina.

Veľa sa v poslednom čase píše o našej národnostnej menšine v novinách, žiaľ píše sa nepravda.

Dlhé roky bujujeme o dvojjazyčne nápisy na obchodoch a gastronomických objektoch vo všetkých obciach, kde žijú Slováci. A v niektorých obciach podnes takéto tabule nevisia. Cia je to vina? Poľský štát nám zaručuje národnostné práva, ústredné orgány ich realizujú, v teréne však tieto práva sú často len zdrapom papiera.

Nemal by som tu asi spomínať o boji našich krajanov z Novej Belej a Krempeľa za slovenčinu v kostole. Nemôžem však o tom mlčať, vďaka tento boj trval celých deväť rokov a skončil sa úspešne. V iných obciach slovenčina z kostolov mizne pričinením kléru, ktorý nemôže slovenčinu strpieť.

Už mnoho rokov sa rieši otázka sídla ústredného výboru Spoločnosti v Krakove. Vyskytuju sa stále nové a nové ľažkosti. Hovorí o týchto problémoch preto, aby sme ani vo sviatočnej chvíli nezabudali na skutočnosť všedného dňa.

Nemôžem nespomenúť, čo pre nás a našu Spoločnosť znamená bezplatná pomoc, ktorej sa nám dostáva od Matice slovenskej a jej odboru pre zahraničných Slovákov, ktorú si vysoko ceníme. Dnes pri príležitosti osláv 40. výročia KSSČaS hostíme delegáciu Matice slovenskej, ktorej chceme v mene všetkých našich krajanov srdečne za túto pomoc podakovať a zároveň vyjadriť nádej, že bude pokračovať aj v budúnosti v prospech našej národnostnej menšiny.

Chcem taktiež podakovať všetkým krajanom, ktorí sa zaslúžili o vznik Spoločnosti a ne-

šetrili svoje sily, aby sme dnes mohli oslavovať štyridsaťročné výročie jej existencie. Žiaľ, nie všetci sa dočkali tejto radostnej chvíle, navždy odišli spomedzi nás.

Zároveň chcem vyjadriť vďačnosť Poľskej zjednotenej robotnickej strane za jej neustálu starostlivosť o nás a za to všetko, čo sme dosiahli.

Ďakujem tiež všetkým krajanom, ktorí obetavo pracujú v prospech Spoločnosti na rôznych úsekcích našej činnosti. Ďakujem krajanským aktivistom, kolektívu redakcie Život, ústrednému výboru Spoločnosti, obvodným výborom, výborom miestnych skupín a všetkým členom Spoločnosti za ich prácu a úsilie pre rozvoj krajanského hnutia. Želám všetkým, aby ste aj ďalej čerpali radosť a spokojnosť z tejto práce. Zároveň si dovoľujem vysloviť nádej, že v budúnosti zomknutí okolo ústredného výboru Spoločnosti a redakcie Života a za aktívnej pomoci našej strany, Matice slovenskej, ako aj Československého ústavu zahraničného v Prahe, vytvoríme ešte lepšie podmienky pre život a pôsobnosť českej a slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

našim krajanom v Poľsku mnoho dalších úspechov v kultúrnej osvetové činnosti a v jejich angažovanosti pri budovaní nového socialistického Poľska.

S krajanským pozdravom

Ing. ANTONÍN PELIKÁN
ředitel ČSÚZ

Vážení a mili krajania,

(...) pri príležitosti osláv 40. výročia založenia Vašej krajanskej Spoločnosti Vám želáme v potrebnnej a záslužnej práci pre rozvoj krajanského hnutia v Poľsku vela elánu do budúcich rokov. Budeme hľadať aj z našej strany cesty a možnosti, ako Vám pomáhať rozvíjať dobré kultúrne i spoločenské kontakty, ako dávať priestor informáciám o Vašom krajanskom dianí na stránkach časopisu Slovensko, určeného Slovákom žijúcim v zahraničí.

Veľa zdaru a pracovných i osobných úspechov v každonnej práci želá

Redakcia časopisu Slovensko
V Martine, 23. októbra 1987

Draží krajané!

(...) Za tých 40 let jsme prožili doby šťastné i ľahké; dilo naši krajanské společnosti a jejich zasloužilých činitelů je veliké. Pamatujme o tom s všechnou. Já sám jsem šťasten, že se také o mně a o nás v Lublině psávalo a myslelo, že jsem byl ve svých snažích upřímně podporován a že po mně něco také zůstalo.

Budete hodně zdrávi! S krajanským pozdravem

Vás

Vladimir Hess

Lublin, 17. října 1987

Blahoželania

Vážený krajane,

(...) Využívám této príležitosti, abych znova vyjádřil naději, že se naše dlouholetá a plodná spolupráce bude dále rozvíjet a upevnovat v zájmu rozvoje našeho krajanského hnutí.

U příležitosti tohoto významného jubilea upřímně přeji všem

nil evropskou poezii (zemřel 19.IV. v Missoulingu v Řecku).

22.I.1863. V noci na 23. ledna začalo národně osvobozenecové povstání v Poľském kráľovství a na Litve, urychlené rekrutací mládeže do carského vojska. Povstání podpořilo i polské obyvatelstvo v jiných částech Poľska. Více než 15 měsíců slabě vyzbrojené a nevyškolené povstalecké oddíly svádely krvavé boje s armádou okupantů. Po pádu povstání přišla doba silných represí ze strany carismu, vyhanství na Sibiř, rostoucí rusifikace. Povstání přispělo k konsolidaci polské společnosti, probudilo národní vědomí, upevnilo nepřátelský postoj proti okupantům a vůli boje za svobodu.

24.II.1949. V Moskvě byla založena Rada vzájemné hospodárskej pomoci, ekonomická organizácia spolupráce socialistických státu.

25.II.1688. Narodil se Juraj, syn Martina Jánošíka, poddaného z Těrchové, a jeho manželky Anny Cesnekové. Patřili ho 25. ledna 1688 ve varinském kostele, kam Těrchová v době patřila. Těrchová jako poddaná obec patřila střednanskému panství. Jeho středisko bylo v Tepličce nad Váhem, protože předchozí sídlo, hrad Strečno, z příkazu panovníka Leopolda I. zbořili v září roku 1674 po ohalení veselínského spiknutí a potrestání jeho účastníků. Patřili k nim i tehdejší páni ze Strečna.

30.II.1943. U Stalingradu kapitulovala VI. německá armáda, již velej polní maršál Paulus.

staleckých jednotek do hor 20. listopadu byla prejmenována na 2. čs. partyzánsku brigádu.

6.I.1918. Čeští poslanci vydali Tříkrálovou deklaraci, v níž žádali právo na sebeurčení pro český národ, jakož i pro „porobenou a politicky utlačovanou slovenskou vrstvu v Uhersku.“

8.I.1878. V Petrohradě (Leningrad) zemrel Nikolaj Někrasov, ruský básnik a vydavatel radikálneho časopisu Sovremennik. Svou tvorbou venuval životu utlačovanému venkova. Byl nazván pěvecem neštěstí lidu (nar. 10. XII.1821 v Němirově na Podoli).

10.I.1913. V Dubravce (nyní časť Bratislavu) se narodil Gustáv Husák, významný činiteľ komunistického hnutia a národného osvobozenecového boja, v letech 1969–71 první tajemník, a v letech 1971–1987 generální tajemník Komunistické strany Československa; prezident Československej socialistické republiky.

10.I.1946. Konalo se první zasedání Valného shromáždění OSN v Londýně.

12.–18.I.1943. Útokem Leningradsko-Volhovského frontu byla prolomena německá blokáda Leningradu; po 900 dnech neobyvateľne ľahkých bojov bylo opäť navázano spojenie s ostatními časťami sveta.

14.I.1946. Vznikla Sjednocená lidová strana.

15.I.1813. V Nových Zámcích umrel Anton Bernolák, významný slovenský osvícenec a buditeľ, kodifikátor prvého slovenské-

ho spisovného slovníka (nar. 3.X.1762 ve Slanici, nyní zapavené Oravskou pohraničou).

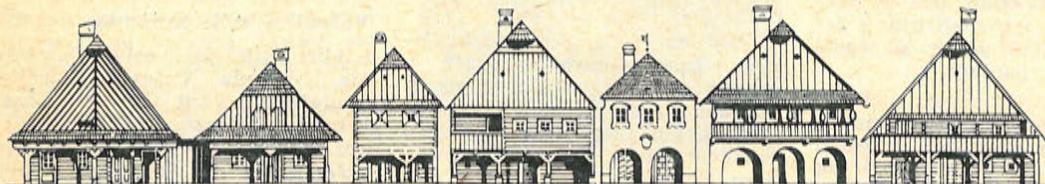
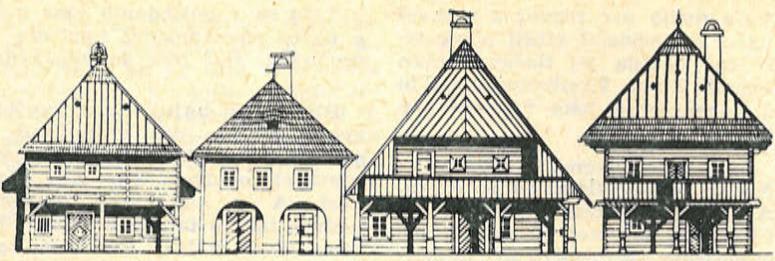
15.I.1918. V Alexandrii se narodil Gamál Abdan Násir, egyptský plukovník a státník, v r. 1952 účastník vojenského převratu, ktorý prinutil krále Faruka k abdikaci, od roku 1954 prezident Egyptu. Zestátnil Suezský prúplav pred ozbrojenou intervenciou Izraela, Francie a Veľkej Británie, jeden z hlavných predstaviteľov protikoloniálnej politiky, hlavní řečník panarabské myšlenky a unie se Syrií, od roku 1963 predák Arabského socialistického svazu (zemrel 28.IX.1970).

19.I.1948. V Martině zemrel Josef Škultéty, slovenský filolog, literárny historik a kritik; redaktor Národných novin a vydavateľ Slovenských pohľadov. Redigoval Slovenskou knižnicu, Casopis muzeálneho slovenského spolku, Letopis Matice slovenskej a Sborník Matice slovenskej. Spolu s J. Vlčkem byl doživotným správcom Matice slovenskej. Svůj estetický ideál viděl v tvorbě Hvězdoslavové, Vajanského a Kukučínové (nar. 25.XI. 1853 v Potoku, okr. Rimavská Sobota).

21.I.1921. V Gorkách zemrel Vladimír Iljič Lenin, největší teoretik marxismu, tvůrce leninismu, vůdce ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, tvůrce KSSR a sovětského státu (nar. 22.IV.1914 v Simbirsku, dnes Uljanovsk).

22.I.1788. V Londýně se narodil George Gordon Byron, velký anglický básník, přední představitel romantismu, který silně ovliv-

Z lásky k rodnému kraji

Na pomezí Čech a Slovenska, na pokraji beskydských hor a lesů, v malebných údolích řeky Bečvy se rozkládá Valašsko. Obyvatelé tohoto půvabného, ale drsného kraje, Valaši, dlouhá léta znali jen dřinu a chudobu. K tomu, aby užili rodinu, měli většinou jen ruce a kousek kamenitého pole. Teprve po druhé světové válce industrializace a socializace zemědělství naprostě změnily životní podmínky Valachů. V nových podmírkách začaly rychle mizet prosté dřevěné vesnické chalupy, v nichž dříve bydlelo více než 95 procent Valachů. A zmizely by docela, kdyby nebylo Valašského muzea v přírodě – skansenu v Rožnově pod Radhoštěm. Vzniklo v roce 1925, ale první projekt pochází už z roku 1913; jeho autorem byl Bohumír Jaroněk, který se po malířských toulkách světem natrvalo usadil v Rožnově pod Radhoštěm a na celý život se zamílovával do rázovité dřevěné architektury valašského kraje.

První stavby skansenu se staly přirozenou kulisu folkloristické slavnosti Valašský rok, na níž vystupovalo na dva tisíce účinkujících, které shledlo dvacet pět tisíc návštěvníků. Po druhé světové válce bylo rozhodnuto rozšířit skansen o vesnickou část. Z rožnovského náměstí převezli do lázeňského parku starou radnici z roku 1781, patrovou chalupu měšťana Billa, Vaškovu hospodu, včelin, zvoníčky, dřevěné studny apod.

Pro valašskou dědinu se vybrala stráň v bezprostřední blízkosti městské části skansenu. Cítá dnes dvanáct vesnických usedlostí a nejméně tři desítky dalších hospodářských staveb. Dokládají sociální charakter obyvatel, od chudého obydli až po usedlost fojta; zaměstnání, tj. tradiční rolnictví, ovocnářství, salašnický, zvěroklesiště, včelařství, kovárství a povoznictví, všední i sváteční život valašské rodiny.

V roce 1983 přibyl další areál, nazvaný Mlýnská dolina. Voda, přiváděná z Bečvy strouhou starou více než čtyři sta let, pohání velká hnací kola mlýnské pily, valchy a od roku 1985 také hamru. Valašský skansen ne-

ní pouze sbírkou chalup, ale živým muzeem. Horská polička jsou obdělávána tradičním způsobem a vysévají se tam neznámé druhy obilnin, jako jsou křibice, gengel a špalda nebo bér a tatarka. Také stádo hrubovlnných ovcí valašek patří ke skansenu. Jejich mléko zpracovává bača Blinka před zraky návštěvníků na sýr a žinčici. V tzv. živém hospodářství se manželé Kulištákové starají o dobytek a drůbež podobným způsobem jako původní majitelé usedlosti Matochovi z Jezerné před padesáti lety. A to vše v souladu se slovy zakladatele Valašského muzea Bohumíra Jaroněka, který v roce 1932 napsal: „Nechceme budovat mrtvé skladističky budov a předmětů, chceme zdobovat pomocí praktického národopisu živé muzeum; v němž zděděné tradice valašské minulosti a svěraz plemene a bydliště lidu jsou udržovány při životě výkony práce, zvyky, tanec, zpěvy a obřadnostmi lidu.“

Pro muzeum pracuje více než sto domácích výrobců, řemeslníků a lidových umělců. Jejich výrobky se prodávají v prodejně muzea a o sobotách a nedělích tito výrobci předvádějí svoji zručnost návštěvníkům muzea. A protože k minulému životu patřil také tanec, zpěv, kroj, vyprávění a obyčeje, stalo se muzeum dostavěníkem nejlepších folklorních souborů. Od května do září trvá nejdélší a největší folklorní festival, zvaný Národopisné léto. Každou sobotu a neděli se ve skansenu hraje, zpívá a tančí, v jedné srpnové neděli se pořádá v Dřevěném městečku veliký Valašský jarmark, v prosinci Valašská koleda a v červenci Rožnovské slavnosti.

Jednou z velkých osobnosti folklorního umění, zpěvačkou valašského kraje je zasloužilá umělkyně Jarmila Šuláková. Její láska k valašskému kraji a jeho bohatým kulturním tradicím pramení z hlubokých protžitků v děství.

„Byli jsme jako většina Valachů chudá rodina. Žili jsme velmi skromně a jako děti jsme se radovaly z každé malíčnosti. Obzvlášť rády jsme měly národní a lidovou písničku.

Návrh rekonstrukce a studijní kresba čelních fasád domů zástavby západní strany Dřevěného městečka Valašského muzea na základě dostupných archiválií a obrazové dokumentace.

Pamatuj, jak jsme doma s maminkou a bratry vždy čekali na tatínka, až se vrátil ze stavby, a potom společně zpívali. Otec nás doprovázel na harmoniku a na saxofon.“

Stovky koncertů, tisíce písniček, to byla konzervatoř Jarmily Šulákové. K hlasovému vyznání a jedinečné interpretaci lidových písni jí dopomohlo pravidelné zpívání s Brněnským rozhlasovým orchestrem a hostování v ostravském folklorním souboru Technik, vedeném skladatelem a dramaturgem Československého rozhlasu Janem Rokytou. S těmito dvěma tělesy také nejčastěji zpívá na

Valašská zpěvačka, zasloužilá umělkyně Jarmila Šuláková.

významných festivalach a přehlídkách folklorního umění, jakými jsou například Rožnovské slavnosti. Jezdi však i nadále za svými posluchači do měst i na vesnice. Není bez zajímavosti, že valašské lidové písničky, které se naučila od maminky, s ní dnes zpívá také její dcera Zuzana. A tak písne s poetickými texty a oblíbenými melodiemi nad Valašskem znít nepřestávají.

A proč jsou písni v jejím podání tak působivé a skutečně lidové a národní, tak jako třeba výšivky nebo malované velikonoční vejce – kraslice? Je zřejmé, že základem velkého umění zpěvačky valašského kraje je nejen vyzrálé pěvecké mistrovství, ale i skutečnost, že zasloužilá umělkyně Jarmila Šuláková zpívá s láskou k svému rodnému kraji a jeho lidu. Stejně tak, jak z lásky k němu vzniklo Valašské muzeum v přírodě.

Paprskářova a Žingorova chalupa na rožnovském náměstí.

MATEJ ANDRĀŠ

(4)

LUDOVÝ HRDINA

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Hned po útrpnom výsluhu liptovský stoličný súd vyniesol nad Jurajom Jánošíkom rozsudok smrti. Zo spôsobov, aké navrhlo prokurátor, vybrali ten najhorší a najbolestivejší — popravu hákem.

Liptovský stoličný súd rozsudkom smrti nad mladým Jánošikom chcel dokázať, ako energicky vie skoncovat s povstalcami, pričom postup súdu bol jednostranný a povrchný. Nešlo im vonkoncom o dopátranie pravdy, lež skôr o exemplárne potrestanie rákocziovského povstalca, ktorý sa ešte aj po Satmárskom mieri odvážil postaviť proti pánom. Jánošík aj po tomto mieri verejne manifestoval svoj nesúhlas s návratom života do starých koľají. Pustil sa, i keď svojským spôsobom, do boja za sociálnu spravodlivosť. Veľký význam Jánošíkovho zbojníckeho vystúpenia bol práve v tom, že po potlačení povstania Františka Rákocího II., po celkovom sklamani a vytrievzení, aké zavládlo v poddanských masách, dňa pánmi pošliapnú zástavu boja za slobodu a práva poddaného ľudu. Jánošíkov zboj v podmienkach, aké na Slovensku zavládli po Satmárskom mieri, je v skutočnosti pokračovaním všetkého revolučného čo sa v slovenskom roľníckom ľude v minulých storočiach nahromadilo.

A preto, aj keď sa Jánošíkov mladý život násilne a ukrutne uzavrel 17. marca 1713 na liptovskomikuláškom popravisku, ľud mu postavil nehybnúci pamätník v mysli i srdciach, lebo stelesňoval jeho dávne túžby po slobode a spravodlivejšom spoločenskom poriadku.

Mesiac po Jánošíkovej smrti, 19. apríla 1713, sa začal v Liptovskom Mikuláši proces stoličnej sedrie proti Martinovi Mravcovovi z malohotského Klenovca, kde liptovský stoličný drábi zadržal Jánošíka. Prokurátor ho obvinil, že ukrýval, živil a podporoval Jánošíka a jeho druhow, pričom mal aj účasti na koristi. V autentickej súdnej zápisnici z 19. apríla sa spomína len meno Martin Mravec. V noci z 19. na 20. apríla sa však mu selo prihodiť niečo, čo spôsobilo podstatný obrat. Pisomný záznam súdneho rokovania z 20. apríla uvádzá už len Tomáša Uhorčíka alias Martina Mravca. Sú len dve možnosti. Bud sa Martin Mravec sám priznal, že je Uhorčíkom a nie Mravcom, alebo ho odhalil niekto iný.

Po ľahšom mučení liptovská sedria nad Tomášom Uhorčíkom vyniesla rozsudok smrti. Odsúdili ho na lámanie v kolese od hrudla. Rozsudok smrti nad Tomášom Uhorčíkom, verným druhom a priateľom Jánošíka, vykonal 21. apríla 1713 na tom istom mieste, kde skončil svoj život Juraj Jánošík.

Roky po Satmárskom mieri nepriniesli pre pospolity ľud takmer žlepšenie, pretože príčiny, ktoré ľud zbedačovali, pretrvávali. Feudálny útlak, vydržiavanie vojsk, vysoké dane a k tomu ešte aj nepriaznivé poveternostné podmienky, spôsobujúce neúrodu, ešte väčšimi zvyšovali ťažkosť a vyvolávali nespokojnosť. Poddaní hromadne opúšťali pôdu a utekali z mnohých lokalít. Značné znepokojenie obyvateľstva vyvolávalo umiestňovanie cisárskych vojenských oddielov do jednotlivých obcí a miest, ktoré ľud musel zásobovať zo svojich skromných, už aj tak nepostačujúcich zdrojov. V decembri 1713, teda viac

Juro Jánošík — ochrancu chudoby, obraz národného umelca Ludovita Fullu

ako dva roky po Satmárskom mieri, dubnický správca illésházyovského panstva píše, že „tak preťažili Trenčiansku stolicu, že to chudoba nemôže vydržať, len v Dubnici umiestnili 24 španielskych pešiakov“. Vojsko, ktoré prišlo v roku 1713, odišlo o tri roky, pretože Pálffyho pluk z Trenčianskej stolice sa pohol až 30. apríla 1716. Na vsetínskom panstve ešte začiatkom roka 1713 umiestnili do jednotlivých obcí cisárskych dragúnov. Niekde dali kone aj do zrieb.

V čase od 18. do 22. decembra 1713 sa konať v Teplickom kaštieli Löwenburgovec proces panského súdu proti Jánovi Jánošíkovi, mladšiemu bratovi Juraja Jánošíka, ktorého podľa záznamu varinskéj matriky, kam Terchová patrila, pokrstili 19. novembra 1689. Súdili ho za zbojníctvo, najmä však za spoluprácu so svojím bratom Jurajom, ktorého ukrýval a dokonca sa s ním zúčastňoval aj na zboji. Toto obvinenie súdu, ako aj niektoré ďalšie, sa ukázali nepravdivé a tendenčné. Napriek tomu súd 24-ročného Jána Jánošíka odsúdil na trest smrti obesením po predchádzajúcim mučení.

Odpor ľudu proti útlaku, vykorisťovaniu a ich sprievodnému znaku — biede — sa zrodil dávno pred povstaniem Františka Juraja Rákocího II. a pokračoval by aj po jeho prípadnom víťazstve. Bol typický pre všetky triedne formácie — prerástol úzke subjektívne záujmy vladnúcich tried, nerešpektoval politické ani etnické hranice. Utláčaný národ potrebuje hrdinu, ktorý by bol jedným z jeho stredu, jedným, ktorý s ním zdieľa jeho strastiplný osud. Slovenský národ si ho našiel v Jurajovi Jánošíkovi, synovi chudobného poddaného z Terchovej, a oprávnené. Po stáročia bol symbolom slobody, až do čias nedávno minulých stelesňoval nezlovné odhadlanie bojovať proti bezpráviu, za spravodlivosť, jeho odkaz v najťažších chvíľach mobilizoval zvyšky súl. Rozprávalo sa o ňom v prímlu učpených drevenic, kde bol zriedlom nádeje, ale dosťal sa aj na stránky učebníc, do pozornosti bádateľov, stal sa inšpiračným zdrojom umelcov.

No Jánošíkova popularita presiahla hranice slovenského národa a bola rovnako živá aj na poľskej strane, najmä medzi poľskými goralmi. Hoci Jurko Jánošík neboli ani raz na poľskom území, žil v Ľudovom podaní a piesnach so slovenskými reáliami (Levoča a pod.). Kazimierz Przerwa-Tetmajer, autor diela Legenda Tatier, píše v autorskej poznamke na záver tohto diela:

„Tatranská legenda, podobne ako Na skalnom Podhali, s ktorým tesne súvisí, neopiera sa o Ľudovú tradíciu. Historickou postavou je Napierski, ale spracovanie jeho príbehu je tu celkom voľné. Druhou autentickou postavou je Nędza Litmanowski a či Litmanowski Nędza. Číta som o ňom záznam, že sa vŕšil na ťachte, ktorá neľudsky trestala sedliakov po vzbure Napierskeho, a potom povstal proti Švédom. Nič viac. Dal som mu Jánošíkovo meno v snahe vytvoriť poľského Jánošíka, lebo skutočný Jánošík bol Slovák.“

V slovenskej literárnej tvorbe, najmä básnickej, bol Jánošík ospievany veľa ráz. No nesporne najjemotívnejšie sa to podarilo Jánovi Bottovi, ktorý v Smrti Jánošíkovej chcel predovšetkým ukázať zmysel Jánošíkovského odkazu, čo aj zreteľne formuloval v poznamke k Smrti Jánošíkovej. „Patrno, že ten Ľud slovenský, od toľkých storočí trýzneny, zaúbil sa do smelého tohto suhaja a dla povahy svojej odial si ho do báječného rúcha „junáka slobody, zidealizoval si ho až do nesmerteľnosti. Odpravili ho sice, ale ožil v pamäti Ľudu vo svete tým jasnejšom: a on zjasal sa v kruhu svojich cnotí ako ideál za volnosť Ľudu.“ Svoj zámer vyslovil aj v liste Jozefovi Viktorinovi 10. júla 1861 (ked báseň posielal na uverejnenie do almanachu Lipka): „Ako zbojníka ho história a zákon odsúdili, ale povede Ľudu, v ktorej až posiaľ žije, zmyla ho od vin. Ja v príomnej práci vzal som si stanovisko toto posledné a podľa rozprávok Ľudu cele pokúsil som sa tie zlomky napisat, predstaviac ho v nich ako hrdinu národného.“ Uverejňujeme niekoľko úryvkov zo Smrti Jánošíkovej:

Hori ohník horí na Královej holí.
Ktože ho nakládol? — dvanásti sokeli.
Dvanásti sokoli, sokolovia bieli,
akých ľudske oči viacej nevideli!
Dvanásti sokoli, sokolovia Tatier,
akoby ich bola mala jedna mater;
jedna mater mala, v mlieku kúpavala,
zlatým povojničkam bola povijala.
To sa chlapci, to sa, jak oltárne sviece,
ked idú po háji, celý sa trblicee.
Košielky zelené, striebrom obrúbené,
klobúky obití, orlom podperené;
valaška, karabin a pištole dvoje:
to sa chlapci, to sa, potešenie moje! —

Od Tatier k Dunaju Ľudia si šepkajú:
Ber, pane, tie dane, však príde rátanie.
Ber, vľeko, však ty to zaplatíš raz kožou!
nezvieš skiad, iba keď zblysne dvanásť

nožov:
„Stoj! tisíc hrmených!“ — vyskočia desiatí —
„stoj! — daj bohu dušu a chlapcom dukáty!“
Nad hlavou paloše, na prsiach pištole:
„Sem, pane, tie zdrané slovenské mozole!“

Od Tatier k Dunaju siroti spievajú:
Dajže, bože, šťastie hórnemu šuhajú!
Šťastia, bože, šťastia zrána i zvečera,
a to takou mierou, ako nám on merá.
Merá nám on, merá dukáty z klobúka,
červenú angliu od buka do buka.

Nad horou na skale perečko sa belie:
kloňte sa, chalupy, traste sa kaštiele!
Bé kohos' Jánošík na paloš načiera,
tomu nespomôžu ani tria cisára:
a kómu odpíše lístoček trirohy,
toho nezachránia mury do oblohy.
Raz junák zapísne — z dvanásť pušiek
blyskne;
druhý raz zapísne — tisíc chlapcov zvýskne:
tretí raz zapísne — šabličky zazvonia
zhora od Považia, zhora od Pohronia —
a jedným sa hlasom ozvú štyri strany:
„My sme u nás doma — my sme tuná páni!“

KONIEC

Letos uplyvá 105 let od narození a 65 let od smrti tohoto velkého českého satirika a humoristy. Narodil se 30. dubna 1883 v Praze. Vystudoval obchodní akademii (pro politickou činnost byl předtím vyloučen z gymnázia a učil se krátký čas drogistou); krom nedlouhé úřednické činnosti v bance Slavii se věnoval novinářství a literatuře. Za první světové války byl v Rusku, kde vstoupil do legií, odhodlán bojovat — jen těžko se dal přesvědčit, že je ho více třeba u redakčního stolu než v zákopech. Postaven tváří v tvář ruské revoluci uznal, že jeho místo je v jejích řadách a obětoval jí své slabosti i své literární touhy. Dočasně, protože touha po vlasti ho vedla zpět, do Prahy, k literatuře a konečně i k bohemství. Posléze koupil na Českomoravské vysočině na Lipnici domek, v němž žil až do své smrti 3. ledna 1923.

Rekneme-li Hašek, vybaví se okamžitě charakteristická osoba Švejka, hrdiny jeho poslední a nejslavnější knihy. Příběhy dobrého vojáka Švejka byly přeloženy do většiny světových jazyků, zfilmovány a zdramatizovány. Hašek však kromě Švejka napsal řadu vtipných prací — fejetonů, povídek, satir, Doufáme, že se vám zalíbí dvě povídky, které dnes otiskujeme.

JAROSLAV HAŠEK

Silvestr abstinentů

Nevim, jak se to stalo, že předseda spolku abstinentů Voráček, jeho místopředseda Beck a jednatel Mašek usnesli se, že oslaví též Silvestra, ovšem způsobem důstojným zájmu spolku a jeho významu. Vypravovalo se později, že byli přímo vyzváni členy spolku, aby šli do ulic propagovat myšlenku abstinentního hnutí.

Členové spolku to sice dnes popírají, ale v policejním protokole, sepsaném s oněmi třemi abstinenty na policejním ředitelství, stojí, že udávají, jak vedeni stejnou myšlenkou propagovat své čisté bezalkoholní snahy, vysli večer, aby přes celou silvestrovskou noc byli apoštoly takového osvětového hesla, jakým je abstinentismus.

Proto velmi vážně, již tenkrát, když vyšli do ulic, ptal se pan předseda Vondráček nejbližšího policejního strážníka, kdyby byl tak laskav a řekl mu, kde najde dnes nejvíce a nejhůře opilých. Bylo teprve šest hodin večer.

Strážník se na něho podíval a řekl: „Ze se nestydíte, mazat už od rána!“

„Ale ráchte dovolit.“ „Nic nedovolím, ještě slovo, tak vás předvedu.“ „Tak vám děkuji.“ „Dejte si pozor, povídám!“

Abstinenti táhli smutně dál a na rohu Zitné ulice zpozorovali dva muže, kteří vrávorajice, táhli někam do města. Jednatele napadlo, že ti asi jdou někam do nějakého doupěte alkoholismu, a navrhl, aby šli za nimi. Nešli za nimi daleko, oni to zpozorovali a dali se na útek, když dříve odhodili nějaký balík.

Kroutě hlavou, otevřel pan Beck balík a uviděl v něm dva páry bot. Mezi tím již se shromázdilo kolem plno lidí a jakýsi hraniční muž vzal jednou rukou pana Becka za rukáv, druhou mu šermoval před obličejem

a hulákal, že to zná, oni že mají boty, ale když chudák v té zimě...

Pan Mašek pak uslyšel hlas: „Hod mu jednu...“ a to bylo znamením k jakémusi útoku na tři apostoly, kteří ustupovali k rádě domu a konečně utekli do jednoho krámu, jehož majitel ochotně zavřel krám, když byli již vevnitř.

V každém případě obchodník táhal se, čím může posloužit, než strážník ty lidi rozezene.

Rozhlédli se kolem a ku své hrůze viděli, jak z malých soudků se na ně šklebí nápis: Čert s rumem, žitná s rumem, slivovice I., slivovice II., obklopovalo je to ze všech stran.

„Něco bez alkoholu,“ vyhrkl ze sebe pan Mašek, co jednatel.

„Za pět, nebo za deset?“ táhal se s úsměvem majitel kočárny.

„I za deset.“ Nalil všem — převrátili to do sebe a pan Vondráček první projevil jistou pochybnost, zdali v tom přece jen nebyl alkohol.

„Ale co vás napadá, jakýpak alkohol, to byla jen pravá stará polská kontušovka.“

„Dovolte, ale to je ničemnost.“

„Jakápak ničemnost, kočalo jeden, beztoho už celý den se povalujete po putykách, až za vám chodí lidé, a teď tu chcete dělat nějakou výtržnost. To hezky začínáte toho Silvestra, marš ven!“

Vystrčil je rázně z kočárny na ulici, kde se již zářil zástup rozešel.

Předseda spolku abstinentů zapotácel se na chodníku před výčepem lihovin, právě když kolem šel pán s dámou.

Slyšel, jak pán povídá: „Vidíš, Anna, tenhle opilec, to je nějaký pan Voráček z prvního oddělení naší banky. Býval to dřív takový slušný člověk a teď si vede tak hnusně.“

„Prosím, pane,“ přikročil ustrašeně pan Voráček k němu, „račte odpustit, pane řediteli, v tom je omyl; naši snahou je naopak tu s přáteli propagovat všechno hnutí abstinenční zejména dnes, kdy lidstvo si mylně vykládá oslavu silvestrovskou.“

Strážník, který dříve rozháněl zástup lidí před výčepem lihovin, přistoupil k panu Voráčkovi a řekl k němu přísňě: „Pozorují vás všechny již dlouho; žádám vás naposled, abyste nikoho neobtěžovali, nebo se ze své opice vyspíte na pryčně.“

Jako zmoklé slepice odcházel beze slova, a pan Voráček vykládal svým druhům, že jest to strašný omyl, neboť pan ředitel řekl zcela jasné ke strážníkovi o něm: „Ale má ji!“

Sli ulici za rohem a trochu se jim ta kontušovka vrazilila do hlavy, i vykládali si vespolek o nějakých právních omylech a justičních vraždách, když v tom uslyšeli vedeče za rohem z jedné restaurace zvuky harmoniky.

„Zde jest jedno takové sídlo, které potíráme,“ řekl jednatel, „vysvětlíme jim opatrne, jak se věci mají, jak se z nich pomalu stávají zvířata.“

Vešli dovnitř a dali si přinést lahve soďovky a rozhlédli se kolem. Dvě tři ženy, o kterých si utvořili hned špatný úsudek, sedely na klíně dvěma chlapíkům, kteří vyhliželi právě tak, jak stálo v textu písni, kteřou právě zpívala celá hospoda sborem:

„Chodí tam frajeri načesání.“

Když shromázdění přezpívalo, vstal náhle pan Mašek a pevným hlasem, podepřeným o onu kontušovku, řekl: „Dovolte laskavě, ale jste vlastně zvířata.“

Celkem vzato měl pravdu, neboť kdyby byli ti tři abstinenti vrženi v římském cirku římané, nebyli by za tak krátkou dobu, co tu pobýli jako apoštolové abstinentismu, tak vyhliželi.

Bez klobouku, potrhaní, jako po zápase s medvědem, s opuchlými tvářemi běželi po tom slavném využavou ulici dolů a zapadli do jednoho hostince, aby si trochu upravili toaletu. Nalezli tam podobnou společnost jako před chvílí, a v úzkosti, aby to snad opět tak nedopadlo, aby to na nich nebylo vidět, jaké mají šlechetné snahy, odpovíděli na otázku, co si přejí, že třebas pivo.

Cišník, pěkný svalnatý chlapík, chvíli se radil s hostinským, který za chvíli přišel ke stolu a řekl, že se jim nic nenaleje, že už jsou pěkně seřízeni.

„V tom jest omyl,“ opakoval své šlechetné zásady pan Mašek, „naši snahou je naopak tu s přáteli propagovat všechno hnutí abstinentní, zejména dnes, kdy lidstvo...“

Neodmluvil. Hostinský už ho vzal za límec a vlekli ku dveřím: „Koukejte, ať jste venku! Kazit kšeft si nedám!“

Když byl pan Mašek venku, vrátil se pro pana Becka, a ten šel tedy druhý, po něm šli s čišníkem pro předsedu spolku abstinentního pana Voráčka, který zatím utekl do kuchyně, kde spíval naproti nim ruce a kříčel:

„To jest, prosím, justiční vražda.“

Ale rozhodně neměli, když už byli venku, jít na policejní ředitelství a tam k inspektoři jeden přes druhého mluvit a dokazovat s opuchlými tvářemi, bez límečků, s roztrhanou vestou a kabátu: „Naši snahou jest propagovat všechno hnutí abstinentní, my apoštolové nové kultury.“

A tu policejní inspektor řekl ono velké vyzněné slovo k strážníkovi, který měl službu:

„Dají je všechny za katr, až se vyspí...“

A dveře separace se otevřely a opět zavřely. Skončena velká tragédie apoštolování a velmi dojemně vypadalo, když ve veselé bouřné silvestrovské noci probudil se k ránu pan Voráček na pryčně a ze štěnic, které rozmařal, vytěčoval na stěně nápis: „Nikdo není prorokem ve své vlasti.“

Měl pravdu. Ještě ke všemu dostali všichni tři za týden dopisy od spolku abstinentní, ve kterých se jim stručně sdělovalo, že pro překročení stanov spolku vyloučí se navždy.

Ve stanovách není totiž nic o kontušovce, rvačkách a pryčně.

Jak jsem si přišíval

knoflík ke kalhotám

Nejtrapnější, co může člověka postihnout, je, když zpozoruje, že jeho oděv jeví citelné nedostatky. V určitém případě se nemůže objevit ani ve společnosti, neboť společnost nečiní rozdíl mezi starým mládencem a člověkem ženatým a žádá od obou jistou dávku slušnosti. Nemít knoflíky u kalhot v pořádku vzbuzuje u mnohých zaujatých lidí značnou dávku odporu. Společnost tuto záležitost neposuzuje věcně a neopřírá jak se stránky psychologické, tak i se stránky praktické pravý stav věci. Zapomíná, že starý mládenecký může být též velice cudným člověkem, který by se neosmělil přinést kalhoty se scházejicím knoflíkem manželce svého ženatého přítele s prosbou, aby laskavě doplnila vše v ladný celek, který by svědčil o naprostém pořádku. Obrátil-li bych se pak s podobnou prosbou a se svými kalhotami ke svobodné dece své bytné, kdo ví, zda bych v útlé dívčí duši nevzbudil též jistou dávku opovržení ke své osobě, kteréžto opovržení jistě by bylo na místě.

A tak nezbývá starému mládenci, checi-li svou dobrou pověst uchovat, nic jiného, než aby si sám přišel knoflík ke kalhotám.

Namítně-li někdo, že mohl s touto chouloustivou otázkou se obrátit na pánského krejčího, který mu ony kalhoty šil, tu žádný z těchto pravděpodobně o tom uvažujících nesoudí též správně, neboť kdybych přišel a řekl svému krejčímu: „Zde máte tyto kalhoty a schází mně tu a tam knoflík, račte mně ho přišít,“ tu bych se jistě vystavil též posměchu, neboť přišít knoflík zdá se být věci úplně lehkou jak odborníku krejčímu, tak i celé veřejnosti. Zasl by pak zajisté každý, kdo by uslyšel, že krejčí musil mu přišít knoflík ke kalhotám. To by tedy znamenalo, že v očích všech se objeví takový starý mládenecký člověk, který nestojí za nic, jako zhýčkaný, rozmazený člověk, našoukaný blbeček a podobně.

Z těchto důvodů přišíval jsem si konflik ke kalhotám sám.

Zprvu jsem knoflík, který se mně utrh, nahradil špendlíkem. Jednou ve voze elektrické tramvaje vnikl mně však špendlík z látky do těla, a tu jsem si umínil, že si knoflík musím přišít a nikoliv snad jej přispindlit.

Přiznávám se zcela cynicky, že zprvu, když jsem zpozoroval ztrátu knoflíku, nepůsobilo to na mne nijakým dramatickým spádem. Teprve v noci, když jsem si vzpomněl na různé ty pohledy, které mne sledovaly po celý večer v kavárně, když jsem si zapjal kabát, dospěl jsem k rozhodnutí, že si tam přispindlím nový knoflík, který jsem uvezal z vesty. Je-li vesta bez jednoho knoflíku, není to tak zlé, jako když je znát citelnou ztrátu jednoho knoflíku na kalhotách. Na vestě to vypadá tak, že táz jest nedbale zapjata, což bývá zvykem u starých mládenců, jak vím z vlastní zkušenosti. Ale urážlivé pro okoli to celkem není. Něco jiného ovšem jest, týká-li se to právě oné části oděvu, o které jsem se zmíňoval.

Z těchto důvodů jsem se připravil na to, že si ten knoflík přišíti. Pamatuj se, že jsem byl celý den jaksi rozechván a že toto rozechvění se stupňovalo, čím více jsem o tom přemýšlel. Poptat se, jak se knoflík přišívá, jsem nechtěl, neboť nechtěl jsem být považován za nějakého hlupáka, kterým jsem ovšem v tomto případě byl, abych se loyálně přiznal.

Mou první povinností, jak jsem pokládal za nutné, bylo, že jsem šel do musejní čítár-

jsem, že dle všech známk jimi prochází nit, která asi je skrz ty dírky dopravována onou pomůckou řemeslnou, totiž jehlou. Jehla pak, jak jsem se dočetl v „Naučném slovníku“, není opět nic jiného, než určitý druh ocelové páky, a má na rozdíl od prasátka jen jedno ouško. Já mám dvě. Tímto otvorem, zjistil jsem, prostrkuje se nit a pohybem, jako bychom chtěli vypáčiti něco, nastrčíme dle všeho knoflík na nit a nějak to už stočíme a propichneme kalhoty.

Fantasia má pracovala velice bujně. Poněvadž jsem slyšel, že ocel je křehká, koupil jsem veletuetec jehel. Kromě toho tucet šuplek nití, většinou černých. Bílé nitě jsem koupil proto, abych se, kdyby se neosvědčily černé nitě, mohl obrátit k bílým. Měl jsem po ruce též hnědě, kterých chtěl jsem použít jen v krajním případě, kdyby selhaly i černé i bílé nitě.

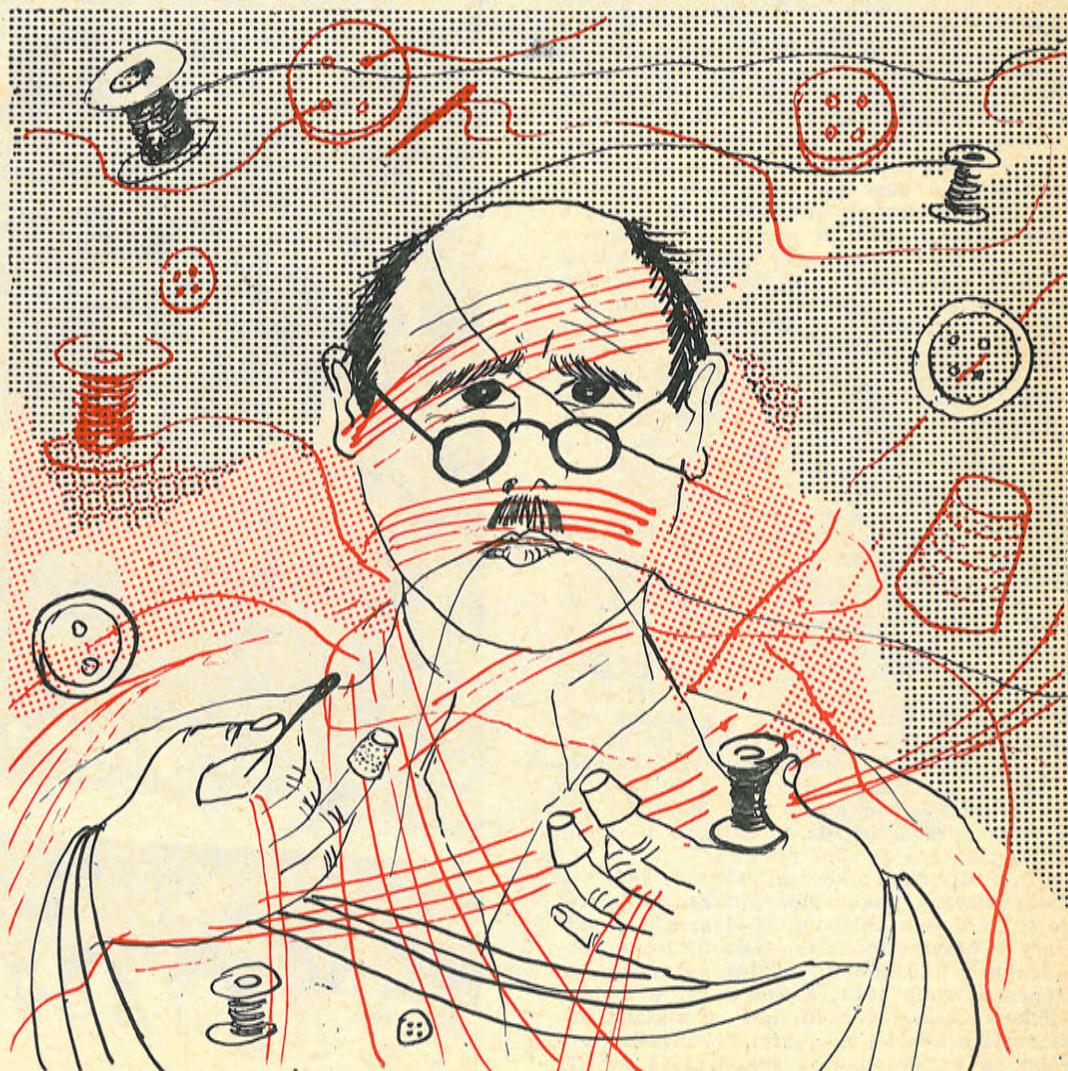
V obchodě, kde jsem to kupoval, ptali se mne, zdali si přejí i náprstek. Chápal jsem, že je to něco velice důležitého, a koupil jsem jich dvacet. Analogicky jsem usoudil, že dle významu slova dává se náprstek na prsty. Proč a k čemu, bylo mně hádankou. Abych ale nechybil, musil jsem si jich koupit dvacet, neboť na nohou mám deset prstů a na rukou též deset.

Když jsem se s koupenými předměty ubíral k domovu, připadal jsem si jako kouzelník. Doma jsem si dal hezky zatopit a přinést tři láhvě dobrého vína a posiliv se silnou večeří a vínem, vyhledal jsem neštastné kalhoty a dal se s chutí do práce. Připomínám si dodnes, že to byl krutý, urputný zápas!

Ráno našli mne ležet na zemi, obtočeného čtrnácti tisíci metry různobarevných nití, jen ve spodním prádle. Spal jsem na dvou stech jehlách a kalhoty našli přišité ke kánpů; na prstech u nohou a na rukou měl jsem dvacet náprstků a lýtka jsem měl přišité ke koberci.

Co jsem měl dělat? — Koupil jsem si nové kalhoty.

Kresba: Areta Fedaková

70

ROKOV
ČESKOSLOVENSKA

Dunajské nábrežie s prístavom v hlavnom meste Slovenska — Bratislave

Foto: PA Orbis

Poľnohospo

NOVÉ SLOVENSKO

Mladí ľudia v Československu mnohé jazyky typické pre národnú história poznajú už len z obrázkov. Už len tušia, aký osud znamenalo drotárstvo, plníctvo, šífkarta, petrolejová lampa. Aj plete z Váhu už dávno zmizili, avšak historik zaznamenal, že ešte pred sto rokmi priplávalo z bedárskych severných oblastí Slovenska po Váhu do Komárna vyše 20 tisíc týchto primitívnych, málo bezpečných plavidiel, s nákladom dreva. Mnohí odvážni plníci sa plavili zradnými vodami Váhu a Dunaja na svojich vrakoch plavidlach až do Rumunska a morom i do Turcka. Tou istou cestou a mnohými ďalšími na juh i sever, na východ i západ ako stahované vtáky tiahli ale aj slovenskí drotári a tisíce vystáhovalecov. Z Oravy, Kysúc, Spiša a iných, nespriemyselnencov oblastí. Ešte začiatkom tohto storočia ich ročne odchádzalo do sveta za prácou vyše 30 tisíc. Noviny Piešťanskej správy 19. 4. 1926 uviedli, že podľa Štátneho úradu štatistického len vo februári tohto roku na Slovensku vydali vystáhovalecké pasy pre 1876 osôb. Odhaduje sa, že pred druhou svetovou vojnou žila v najrôznejších časťach sveta tretina slovenského národa! Najviac po Ľroch. Ešte v 1948 roku na Slovensku vyše 3 milióny obyvateľov, 2700 obcí v jednotlivých oblastiach spoločenského života zaostávala za vyspelejšou časťou republiky Čechami o 50 až 70 rokov. Zdrojom obživy až dvoch tretín obyvateľov bolo polnohospodárstvo a lesy (roľníci hospodári na 12 mil. parcel). V krajinе bolo len 2 tisíc lekárov, len 3 tisíc ľudí pracovalo v oblasti vedy a výskumu. Vysokoškolské vzdelanie mal len jeden z dvesto obyvateľov.

Prvým plodom politiky industrializácie (r. 1949—53) bola výstavba 125 závodov. Vyše 100 ďalších sa rozšírilo a zmodernizovalo. Bolo ale treba stavať aj nové priehradu a elektrárne, cesty, mosty a železničné trate, školy a byty, divadlá i nemocnice. Zrazu bolo dosť práce pre všetky ruky a veľmi, veľmi chýbali najmä inžinieri, konštruktéri, stavatelia, technici, učitelia. To všetko spôsobovalo, že človek začal chápať, že bývalý krutý údel národa spôsobovali vtedajšie politické a spoločenské pomery, a že teraz ho začala od základu meniť nová politická sila a nová spravodlivejšia politika, a pochopil, že aj sám ma čo doň povedať.

Dnes štyridsať rokov od februára 1948 vystáhovalectvo, pokorujúce putovanie po svete za prácou a chlebom, či živorenie z podporu v nezamestnanosti ostalo už len v spomienkach najstarších. Ostatne, od víťazného Februára roku 1948 sa Slovensko v socialistickej Československu stalo od základu iné. Hovoria o tom i tieto fakty: Priemyselná výroba sa v porovnaní s rokom 1948 zvýšila

Zbierať možno všeličo. Mikuláš Gigac zo Šumiacu má vo svojej zbierke už viac ako 1000 zvonov. v nej exempláre nielen zo Slovenska, ale aj zo ZSSR, Kanady, Japonska, USA, Rakúska, Svajč

spom dnes pomáha aj najúčinnejšia žatevná technika

v. vaju zbierku rozširuje už dvadsaťosem rokov a má ajčka, Egyptu a podobne

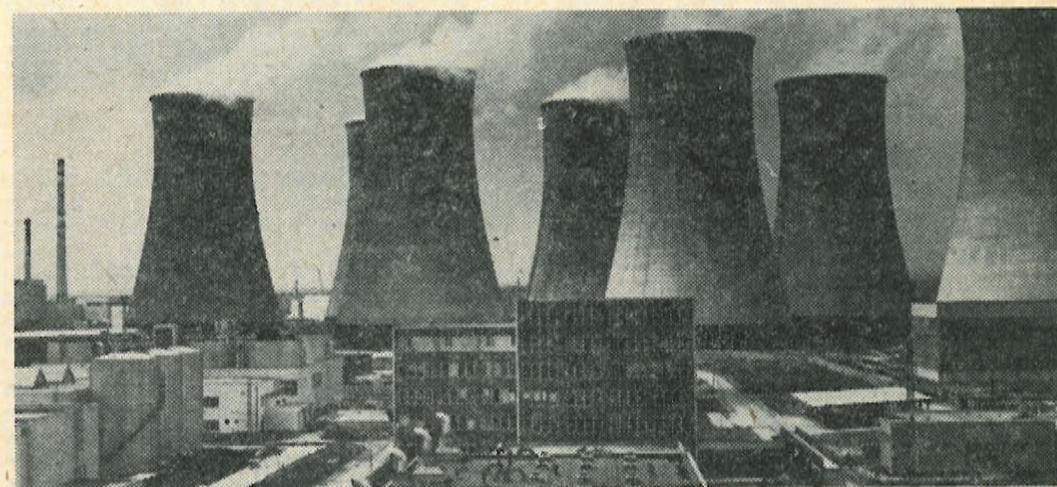
viac než tridsaťkrát, slovenský priemysel dnes za necelé dva týždne — a pri podstatne krátkom pracovnom čase — vyrobí toľko ako pred štyrmi desaťročiami za celý rok. Len jediný závod v meste Košice — Východoslovenské železiarne zamestnáva dnes viac ľudí ako pred štyrmi desaťročiami všetky závody vtedajšieho Východoslovenského kraja (asi tretina územia Slovenska). Viac ako tri milióny z terajších päť miliónov obyvateľov žijú v domach postavených v uplynulých štyroch desaťročiach. Kedysi v slovenských chalupách častým hostom býval exekútor (napr. v r. 1932 bol takmer stotisíc exekúcií na nemovitosti), dnes má päť miliónov obyvateľov Slovenska takmer 5,3 mil. vkladných kníziek.

Ešte nedávno priemerné hektárové výnosy v poľnohospodárstve nepresahovali dve tony! Roľník vyspel, rozvinul svoje vnútorné sily, aktívne a cieľavedome vydobýva víťazstvo na prírode. Pred rokom 1948 také ciele i také postupy boli nemysliteľné. A desiatky družstiev tento vysoký cieľ i dosiahli. V ďalšom desaťročí ho ešte zvýšili a teraz sa dokonca rozvinulo na Slovensku hnutie za dosiahnutie 70 q zrna z každého hektára! To si však roľník podal už ruku s výkonnými počítacmi, s výskumníkmi, s lachetmi a vedcami, aby optimálne využil bioenergetický potenciál pôdy.

Cosi pozoruhodné sa teda udialo nielen s

krajinou, ale i s ľuďom. Ostatne, ten občan Slovenska, ktorého kedysi využívali najmä na prácu v lesoch a baniach, na prácu so sekerou, lopatou a krompáčom, dnes konštruuje prístroje na kozmický výskum, úspešne stavia produktové a televízne veže, atómové elektrárne a vodné diela, ktoré zmenia ríz celých oblastí. Jeho synovia, dcéry i vnuci sa zúčastňujú najvýznamnejších vedeckých sympózii a konferencií, vziazia na olympiádach, žnú vavriiny na najvýznamnejších operných i folklórnych scénach sveta. Krajina má už trinásť vysokých škôl so 42 fakultami, 18 tisíc lekárov a 60 tisíc pracovníkov v oblasti vedy, 24 stálych divadelných scén, 15 galérií a 62 múzeí, vyše 17 mil. kníh len v Ľudových knižničiach, vyše 350 zákonom chránených území a asi 20 tisíc krúžkov a súborov s 330 tisíc členmi. Každý štvrtý obyvateľ má vysokoškolské alebo úplné stredné vzdelanie. Pravda, za tých 40 poľebuárových rokov nie všetko sa vydario, vývoj neboli jednoduchý ani priamočiary, no to hlavné sa dosiahlo — vďaka bûrlivému vývoju, rýchlejšiemu než bol celoštátny. Slovensko prekonalo svoje zaostávanie, stało sa hospodársky a kultúrne vyspelou krajinou s vysokou úrovňou vzdelanosti, novým spôsobom života a pevnými sociálnymi istotami. Pre každého je doma dost práce i jasných perspektív.

ŠTEFAN ZÚBER TA Orbis

Synovia bývalých drotárov a vystaivovalcov stavajú dnes také technicky náročné diela ako je tato atómová elektráreň v Jaslovských Bohuniciach

Najkrajšie miesta na Slovensku a ich rekreačné strediská patria po celý rok státičicom prostých občanov

Ján Johanides

Známy spisovateľ, narodil sa 18. augusta 1934 v Dolnom Kubíne, kde aj maturoval. Študoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave historiu, dejiny umenia a estetiku. Prešiel rozličnými zamestnaniami. Bol podnikovým psychológom v závode Tesla Orava, referentom literárneho oddelenia Zväzu slovenských spisovateľov, dramaturgom Mestského domu kultúry a osvety v Bratislave, redaktorom programového magazínu MDKO. Teraz žije v Šali a venuje sa len literárnej práci.

Spočiatku publikoval články z oblasti výtvarného umenia, prózu začal písť až neskôr. Vydal zbierku poviedok Súkromie (1963) a prozaické práce Podstatá kameňolomu (1965), Nie (1967), Nepriznané vrany (1978), Balada o vkladnej knižke (1979), Marek koniar (1983) a Slony v Mauthausene (1985). Venuje sa aj rozhlasovým, televíznym a filmovým žánrom.

NAJSMUTNEJŠIA ORAVSKÁ BALADA

(I)

Brechárovci začali žiť na Orave, počas Filip, presne ti to poviem: na budúci rok to bude presne stoštyridsať rokov. Stoštyridsať rokov odvtedy, čo prišli na Oravu. Cisti chlapí. Čestní chlapí si šli po osud. Najprv sa volali Brecherovci, nie Brechárovci. Poľa toho — možnože boli Nemci: Brecher — lámať. No rodinný súf nechcel o tom ani počuť. Chcel sa cítiť a po celý život sa cítiť stopercentným Oravcom. Tvrď, že otec tých prvých štyroch Brecherovcov, ktorí prišli na Oravu kvôli mlynu, neboli nijaký Nemec, ale zatúlaný Slovan, ktorý mal silnô slovanskô povedomju a že Slavian bol až jeho brat, ten liškár, ten, čo obchodoval s liškami, lebo sa narodil v Krakove a viem, že otec sa rozčúllil až do červena, keď mu za slovenského štátu povedal Kosadič, že je Nemec. Myslím, že to bolo v súvislosti s potvrdením o árijskom pôvode — moja matka bola osobne s otcom, lebo nemohla vykázať predkov a pri tom mu verejný notár Kosadič hovoril, veď tí vaši štoria Brecherovci, čo sem prišli ako prví, majú pri náboženstve ešte extra uvedené: Sasi. Nie Nemci, ale Sasi. Vy ste teda z tých najnemeckejších Nemcov. Môžem vám to ukázať čierne na bielom! Kto naučil tunajších ľudí hrať skat po krémach? Veď je to nemecká hra! Nuž váš starý otec Marek! Ten nás to tu naučil! Potom ako ste vyhrali ten proces, sa začal u nás hrať skat! Oravci majú lepšiu pamäť, ako si myslíte. Ani to na nepáčilo môjmu otcovi, že otec tých prvých štyroch Brechárovcov, teda aj jeho prapraprotec, bol huspeninár. V Dráždanoch. Huspeninár. Huspeninár — ako počuješ. Ako keď je niekto stolár. Bol huspeninár, robil želé. Z ovocia a potom zo zvyškov — ovocný ocoť. To sa už dnes tu nepozná. Sladkokyslô povolanie, nepáči sa mi to, vravel otec. Tento huspeninár mal brata — ohromne sa ale potom neskoršie neznášali — a ten bol zase v Krakove. Zástupca nejakej spoločnosti. Obchodoval s ruskými striebornými liškami: expedoval ich do Drážďan. Viem, že ta zau-

jímajú len strašidlá, neboj sa: budeš ich mať. Neviem a zdá sa mi, že to už ani otec nevedel, krstné meno toho huspeninára ani krstné meno jeho brata. Skrátka: tento huspeninár sa raz, keď bol navštívit svojho brata v Krakove — zabudol som ti povedať, že bol ešte slobodný — skrátka, tento huspeninár sa zoznámil, teda tam, v Krakove u svojho brata, s istotu ženou. Údajne bola ešte celkom mladá. Robila bonu deťom nejakého obchodníka, ktorý paktoval s bratom toho huspeninára. Učila jeho deti po anglicky. Pochádzala z Warwicku. To ber ako kraj. Ale neviem z akého mesta. Jej rodina vyrábala gombíky vo veľkom. Nemali sa zle. Toto mladé dievča — meno ti nemôžem povedať, lebo ho neviem — vyhodili totiž z domu, pretože sa proti vôle celej rodiny vydala na kontinent. Brechár bol jej druhý muž. Jej prvý muž bol — viem iba to, že to bola nejaká nižšia šarža na lodi, Nemec z Rostocku. Po roku ju nechal, keď videl, že libry z gombíkov nekvapnú a že jej rodina sa s ním ako začom nikdy nezmieri. Nechal ju. Nechal ju vo svojom rodnom meste v Rostocku. Odtiaľ sa — marí sa mi, že dokonca s pomocou toho rostockého Nemca — dostala do Krakova. Zrejme tí Nemci v Rostocku nechceli mať blamáz. Huspeninár a vydedená dcéra, tak sa to začalo. Vyzeralo by to na román. Huspeninár nechal Drážďany a podľahol do Krakova. Svadba. Až tam sa pohádal s bratom na život a na smrť. Zdá sa mi, že otec to vedel, ale už to nepovedal. Huspeninár zobrať sedem slivák a mladú ženu a podľahol dolu, do monarchie, robil huspeninu do Besterebáne. Do Banskej Bystrice. Tam sa narodili všetci títo štoria, títo prívoi oravskí Brechárovci. Huspeninár mal šťastne manželstvo. Tak to aspoň tvrdil. Ale potom sa stalo čosi, čo už ani môj starý otec nevedel a čo zrejme už ani prastarý otec, čosi, o čom sa v tej rodine nesmelo hovoriť práve tak, ako sa u Brechárovcov údajne nesmelo vyslovit krstné meno a priezvisko tej vyhodenej, tej z Warwicku.

Tam, v Banskej Bystrici, v rodine toho huspeninára sa stalo čosi, o čom už nikokrem tých štyroch prvých Brechárovcov, okrem tých štyroch synov huspeninára a tej Angličanky, nevedel. Ti si to odnesli do hrobu. Ich synovia a ďalší potomci, pravdaže, vedeli, že sa čosi stalo, ale už nevedeli čo. Povedali im len to, že sa stalo niečo také, o čom sa nedá hovoriť. Lebo sa jednoducho o tom hovorí nedá. Čakáš anglické strašidlá? Nie. Nijaké anglické strašidlá nebudú. Až teraz vidím, Filip, že si, fakt unavený. Nie v tvári, to vôbec nie, ale — divíš sa vymedzene. Vymedzene neviem to ináč povedať.

Vie sa iba to, že jedného dňa prišiel z Londýna nejaký list. Ona im totiž vždy písala, aj keď oni na jej listy neopovedali. Tu treba povedať, že rodina sa po smrti toho starého gombičkára prestahovala z Warwicku do Chelsham, nedaleko Londýna. Prispiel teda list, aby si prišla prevziať dedičstvo. Bolo to dosť veľké dedičstvo. Dokonca údajne veľmi veľké. A jej rodina si v tom liste želala, aby prišiel aj jej nový manžel. Teda: Sezam, otvor sa. List prišiel veľkou okľukou cez Leningrad, Sankt Peterburg, chcel som vlastne povedať. To sa už Napoleon vovalil do Európy.

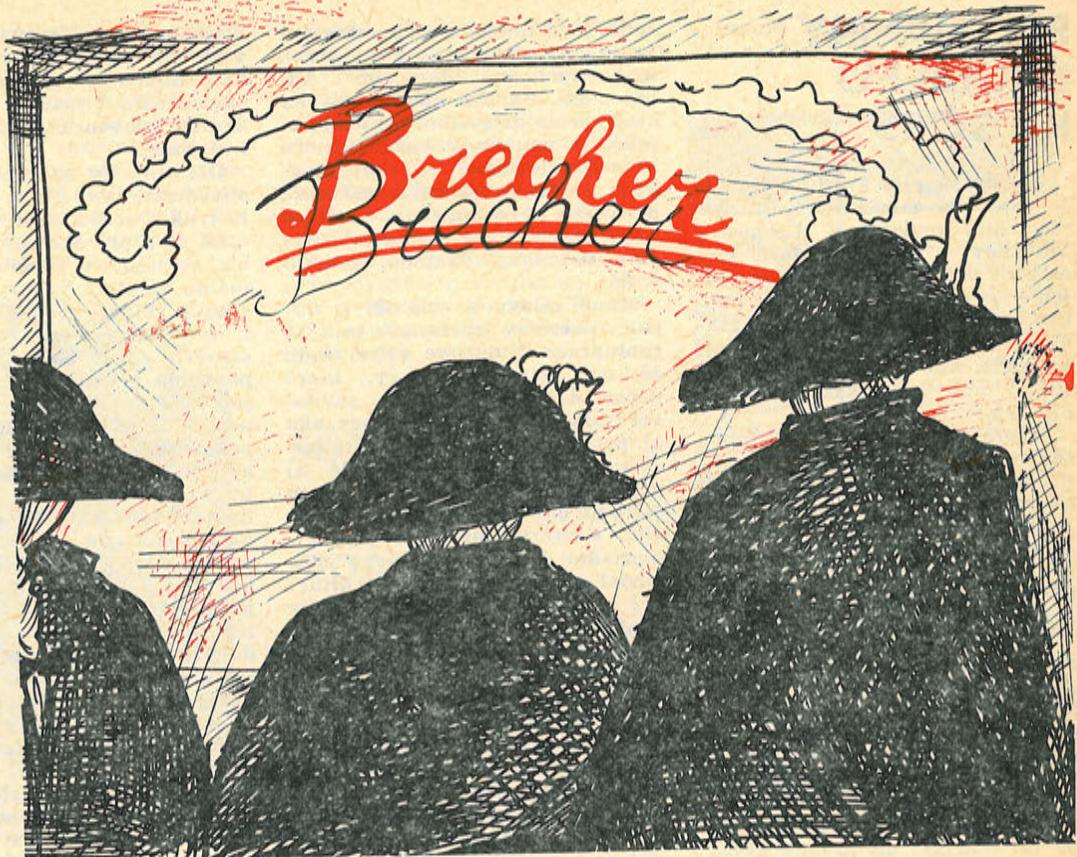
Lenže mladí manželia sa rozhodli, že dedičstvo neprijmú, že sa ho zriekajú v prospech ostatných sestier a bratov. Po istom čase prišiel nový list — ona, totiž tá, meno ktorej neviem, bola totiž najmilšou dcérrou toho manufaktúrnika. Nebudem to roztahovali, skrátka huspeninárova rodina odmietla dedičstvo prijať aj po druhý raz, a to dokonca aj s dodatkom, že by to dedičstvo prijali až niekedy v budúcnosti, keď už bude s Napoleonom koniec. A hoci sa lode potápalí, listy došli. Ba došli aj ďalšie. O nejaký čas, myslíme, že sa už Napoleon vrácal z Ruska, došiel ďalší list. Ten došiel s najmenším oneskorením. Hoci podľa logiky by vôbec nemal prísť. A tento ďalší list zavinil to hlavné, o čom sa nevie. Čo bolo v ňom, to ti štoria z hrobu už neprezradia. Moja matka to všetko povytáhovala, povytáhovala od otca všetko, čo vedel, lenže tito prívoi štoria oravskí Brechárovci sa navzájom dohodli, zapovedali sa, že nikdy nepovedia, čo sa stalo po tom poslednom liste z Anglie. Tam začína biele miesto. Hic sunt leones. Tam je to veľké biele miesto. A pri tom veľkom bielem mieste Napoleon. Napoleon v Bystrici. Nie osobne, iba jeho infantéria. Vojaci aj dôstojníci. Chodili aj k huspeninárovi do obchodu. Je isté, že huspeninár absolútne netúžil po dedičstve, pretože to veľké biele miesto, to veľké biele miesto sa končí neuveriteľne, úplne neuveriteľne, celkom neuveriteľne: najstarší syn toho huspeninára, počkaj, ako sa volal, neviem, prosté najstarší syn toho huspeninára povedal len toľko, že jedného dňa otec odišiel z domu. Čo sa stalo medzi tým s tým huspeninárom, ktorý zamenil Florenciu spoza Krkonoš, teda Drážďany, za Banskú Bystricu, čo sa, fakt, stalo medzi týmto prvým známym Brechárom, či vlastne vtedy ešte len Brechárom, medzi týmto jediným známym zakladateľom rodu oravských Brechárovcov, týchto solídnych lišok, ale aj poctívcov, čo sa stalo medzi týmto huspeninárom — ktorý údajne miesil dule a slivky a dukátové jablká v kadiach bosými nohami ako kapustu, čo sa stalo medzi týmto poctivým octárom a huspeninárom v jednej osobe a tou jeho ženou z Warwicku, tou gombičkárovou dcérrou potom ako prišiel z ostrova ten posledný list — to nebudem viedieť už nikdy. Viešme iba to, Brechárovci vedia iba to, že pred odchodom huspeninára z domu, otca rodiny z domu, vedeli deti, ako ich otec trhal na kúsky šalviu, ktorá sa ešte len začínala sušiť nedaleko kozuba a jednostaj opakoval: „Toto je nemožné! Toto sa ešte nikdy nestalo živému človeku! Toto sa ešte nikdy nestalo živému človeku!“ A údajne to isté robila aj tá gombičkárova dcéra, matka tých štyroch Brechárovcov. Trhala tú šalviu takisto, plakala, takisto bola zdesená a stále opakovala „Ohne mich! Ohne mich! Ohne mich!“

Viem od matky, že sa otec nad tým dosiapekuoval. I keď potom pred koncom života môj otec toto všetko poprel. Poprel toto všetko, čo som ti práve povedal. A ďalej to bolo takto nejaké: huspeninár odišiel z domu, vôbec neodšiel k bratovi, ani nie k Bystricu, z ktorých už iste niektorých musel dobre poznáť, ale — a toto mi nebudeš veriť — ušiel k Napoleonovým vojakom, ktorí prechádzali cez Bystricu. Oči svedkovia ho videli! Videli ho a zdesili sa. Kto si z jeho známych ho údajne uvidel a šiel spadnúť z nôh, ako sa vraví: huspeninár bol totiž oblečený v uniforme ako vojak od infanteristov. Bol údajne hrozne smutný, hrozne strhaný, hrozne bledý, hrozne vydesený. Prirodzene, že ten Bystricu, čo ho videl v uniforme, hned bežal za jeho ženou a zdesil sa druhý raz, keď mu huspeninárova žena povedala, že o tom vie, a ďalej sa s ním nebavila. Ale prečo šiel akurát k tým infanteristom? To je totiž na tom najzáražajúcejšie. Najnepochopiteľnejšie! Ale je to najabsurdnejšie iba na prvý pohľad! Jediné vysvetlenie je to, že z čohosi mal šok, že z čohosi dostał šok. Že sa chcel za každú cenu a ihned oddeliť od všetkého, čo ho až dovtedy spájalo s celým predchádzajúcim životom! S delmi! So ženou! So všetkým! Musel to byť riadny šok, ktorý ho donutil konáť takto skratovo. Takýmto totálnym, nezmyselným spôsobom! Zrejme sa mu infanteristi videli byť najideálnejším riešením. Človek by sa zasmial. Alebo plakal. Ale vyšpekuloval sa nič nedá. Dostať sa totiž medzi tých Napoleonových infanteristov bolo asi to najľahšie z najľahšieho. Neboli kádrovačky, aké máš dnes v celej Európe, ak sa chce cudzinec dostať do nejakej armády. Naopak. Boli verbovačky. Nie kádrovačky, ale verbovačky! Odmysli si kádrovačky a primysli si k tomu non-stop verbovačky! Z toho sa dá vysvetliť, že huspeninár mal údajne nejaké styky s podaktorými drobnými šaržami od vojska, ktoré chodili do jeho obchodu. Hovoríme ti ale, že môj otec to potom poprel. Od priamych huspeninárových synov sa dozvedeli potomci, ďalšie brechárovské generácie iba to, že huspeninárova žena viedla ďalej obchod. A že sa pritom aj pred základními ustavične modlila, že sa modlila celé dni a celé noci a že ju krátko nato zabil mangel.

Hned po smrti matky, teda tej Angličanky, ich hodil strýko, ten z Krakova, ako kusy na krk nejakému mlynárovi a platil mu, kym sa nestali tovarišmi. Iného milosrdensťva sa od neho nedochali. Vtedy skončili aj všetky rodinné styky s ním. Ale toto všetko ku koncu života môj otec rezolutne poprel. Dokonca to poprel s veľkou zlostou ako nejakú urážku. Prečo to poprel? Mal nejaký dôvod? Možno vedel viac a chcel, aby deti už nič netušili. Môj otec povedal na konci života, že on vrah nikdy nič také povedal nemohol, že prečo vkladá matka vlastné bláznostvá do jeho úst. A že ak to aj povedal — teda mojej matke — tak musel byť asi opitý. A že si vymýšľal.

Všetci tito štýria Brechárovci prišli na Oravu naraz. Štýria bratia spolu. Mlyn ich už čakal. Jeden sa tuším volal Tomaš, áno, Tomaš, ten bol najmladší, ďalší bol Jozef, tretí Michal, neviem, či Michal a Jozef neboli náhodou dokonca dvojčiatá, také niečo sa mi mari. Meno toho najstaršieho som už zabudol. Ten mal zvláštne meno. Ale kedysi som ho vedel. Viem len to, že sa nikdy neženil. Všetci štýria boli vyučení mlynári. Po vyučení chodili ešte kde-kade. Všetci štýria boli vtedy, ešte slobodní. Hoci už mali svoje roky. Najmladší bol už vári po tridsiatke. Dovtedy naháňali peniaze. Pre Oravu sa rozhadli asi preto, lebo vtedy bolo na Orave ešte málo dobrých mlynov. A mali tam známeho nejakého úradníka na župe.

Žili ako hodinky. Podľa presne stanoveného plánu. Doniesli si hotovosť. Údajne pekné peniaze — spoločný kapitál. V Hubovom sa ubytovali u Mahelmüllerovcov, v Mahelmüllerovom hostinci — zapamätať som si náhodou to meno — s tým Mahelmüllerom, s tým hostincom totiž, s hotelom vlastne a s Brechárovcam. Je spojených viaceru vecí. Viem — a to sa spomína u otca viackrát,

Kresba: Areta Fedaková

že keď prišli, nečakala ich nijaká izba, hoci ju mali už pár týždňov vopred zabezpečenú. Mahelmüller ich musel uložiť nekde medzi personál, lebo celý hostinec, vlastne hotel, obsadili dôstojníci. Niekde na okoli sa konal totiž, inkognito, dámsky súboj na pištole cez vreckovku. Pre voľajakého dôstojníka z ružomberskej posádky. Tieto dámy boli vraj z dobrej spoločnosti a nebývali v hoteli, ale v Arayovskom kaštieli. Ani dôstojník, pre ktorého sa šli biť tie dve levice. Ten spal zase v Dessenffyovskom kaštieli. U Mahelmüllera bývali len kamaráti toho dôstojníka z posádky. Brechárovci museli ísť už na druhý deň pozerať mlyn, ktorý im vyhliadol dohadzovač. Pripomienim, že mali len jednu podmienku: mlyn v čisto evanjelickej dedine. Záhradku kúpili mlyn v Kresnici. To bolo prvé. Mlyn na veľmi dobrom mieste pri dvoch prístupových cestách. Skoro úplne nový. A navyše: široko-ďaleko nijaký mlyn. Kúpili ho od nejakého Massányiho, veľkoobchodníka s drevenom, ktorý ho pred neselom rokom vyhral v kartách a sám nemal oň záujem. Poznáš Kresnicu? Bol si tam niekedy? Ten mlyn je teraz — aspoň bol vtedy, keď som bol na Orave naposledy — prestavaný. Spravili z neho zberňu chemickej čistiarne a poštu. A oproti sú garáže jéerdé. Kúpu mlyna im sprostredkoval nejaký oravský úradník, župný úradník, ktorého už predtým odkiaľsi poznali. Je pravdepodobné — tak to aspoň vyzerá — že ten úradník zháňal pre Brechárovcov nejaký dobrý už dávnejšie, že boli s ním v spojení, lebo môj otec spomína, že už o niekoľko dní po tom, ako prišli do Hubova, sa začala robiť kúpno-predajná zmluva.

Nový majiteľ mlyna sa dohovoril s bývalým barónovým správcom, ktorý sa pre kúpu už začal z mlyna stahovať a poprosil ho aby Brechárovcov strávalo a ubytovali, kým sa neuvoľní hotel. Toho baróna — už som zabudol jeho meno — čo mlyn prehrál, považovali Hubovčania tiež za rozbijača bankov. Viem, že čakáš iba na to, aby si sa už konečne dozvedel odo mňa, ako od najpovolenejšieho, ako od priameho dediča tých otužilých strašidiel, ktoré pohodlne prečkali ateistickú výchovu a o ktorých sa dokonca hovorilo aj na okrese, pripjatiké, keď sa zlučovali okresy, viem to, viem, že chce počuť predovšetkým to, kedy, odkial, skadiaľ sa nosení mŕtvy do Brechárovského mlyna. Lenže vtedy ešte Brechárovci nešli od vi-

tazstva k víťazstvu, neexistovalo káenvá, vtedy ešte posledný Brechár nepil, neležal ako tá medvedia koža pred jeho klavírom — seba totiž nepovažujem za posledného Brechára — Ondro a Vendo majú deti — a ja som iba polovičný Brechár, ale ak chceš vyslovene počuť iba tú strašidelnú historku, iba toto z toho všetkého utrpenia, tak počuvaj:

Séf rodiny rád spomína, aká bola vrah krásna jar, keď šli prepisovať mlyn do pozemkovej knihy. Tá jar bola pre nich taká krásna len preto, že sa Brechárovci už mohli vystreliť, že sa odrazu cítili ako vojaci, čo sú opäť doma v civilе, len preto, že sa stali aj oni komisi partnermi. Kto vreto je to tak, ale vždy vo chvíľach úspešnej slobody, keď je hlava vzpriamená, si každý zapamätá počasie, aj keby pršalo, alebo padal sneh.

Ten Massányi, od ktorého kúpili mlyn a ktorého som ti už raz spomnul, bol vrah dobrý chlap po každej stránke. Brechárovci mali možnosť overiť si niekoľkokrát aj potom, že je čestný, iba že vrah vôbec nemal, vonkoncom nemal nijakú dôstojnosť človeka. Ktorému naozaj patrí najmenej tretina všetkých oravských plôch. Správal sa ako osemnásťročné chlapčisko, ako vrtké chlapčisko, nehorázne chlapčisko, hoci už vtedy mal dobrých šesdesiat. Keby neboli vedeli, že Massányi je veľkoobchodník s drevenom, boli by ochotní odprisať, že je to nejaký šedivý pikolo, čo naháňa handru po stoloch, plešivý pikolo, ktorý musel pre čosi zostať pikolom až do staroby, prinajlepšom zástupcom čašníka. Massányi sa im so smiehom aj priznal, že ten mlyn vyhral v tarokoch. Každú jeseň si chodil zahráť do Budapešti. Odporúčal im, aby nevynechali ani jeden z jarmokov v Hubovom, pretože iba na jarmokoch, v jarmočných dňoch a po krímiach majú možnosť vidieť všetkých svojich konkurentov, alebo sa s nimi zoznámiť. Bol prekvapený, keď zistil, že Brechárovci už vtedy poznali dátum všetkých štyroch hlavných hubovských jarmokov. Otec Brechár hovoril, že sa presvedčil aj o tom, že Massányi mal pravdu, keď ich potom dokonca nahováral, aby sa šli trochu pokloniť v prvý čas, aby osobne ponavštěvovali okolitých mlynárov, aby sa šli popredstavovať pekne s klobúkmi v rukách, aby predovšetkým vzdali úctu rodákom, lebo inak ich Orava nebude žiť.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

POZNÁMKY K JUBILEU KSSCaS

Chceme sa ešte vrátiť k jubileu 40. výročia založenia Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, ktoré sme oslavili pod heslom: Spoločne žijeme – spoločne budujeme. Heslo, ktoré sa snažíme plniť v sade tam, kde žijú a pracujú naši krajania, kde môžeme ďalej, pešťovať nás materinský jazyk a kultúru.

Máme však hodne príkladov, že aj dnes slovenčina mizne z nášho života. Mizne aj z našich kostolov. A kto je na vne? Na jednej strane niektorí kňazi, ale na druhej strane my sami, naša ústupčivosť a nedostatočnosť odvahy postaviť sa za našu materinskú reč.

V priebehu tých štyridsiatich rokov sme prežili veľa, aj radosťné, aj neprijemné chvíle, v ktorých šlo o našu existenciu. Máme také skupiny KSSCaS ako napr. v Krempachoch a Novej Belej, ktoré boli neústupčivé a tie, zvíťazili.

Národná uvedomenosť sa začína od kolísk, od prvého slova, ktoré dieťa počuje doma od mamičky, otecka, od starého otca či starej mamy. Potom je na rade škola. Tak sa stvára uvedomenosť našich detí. V našich dedinkách učených pod velikanskymi Tatrami, medzi vrchmi a lesmi je dnes inak ako pred 40 rokmi. Dnes má naša mládež otvorenú cestu do sveta, má možnosť sa učiť, a to nielen v základných školách, ale aj v stredných a nakoniečne na univerzitách. Dnes pre našu mládež kniha už nie je raritou, ako to bolo kedysi pre nás, starších. Bol som náruživým čitateľom a v základnej škole len dobrý žiak dostával knihu za dobré výsledky v učení. Veď čím viac sa číta tým viaže sa vie. To isté sa týka výučby cudzích jazykov. Nám, aktivistom KSSCaS veľmi záleží na tom, aby sa v každej základnej škole na Spiši a Orave vyučovala slovenčina. Je našou povinnosťou, aby sme sa o to postarali, veď od toho záleží ďalšej rozvoju našej národnostnej menšiny v PLR.

K neprijemným spomienkam patria prípady odstraňovania kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na verejných miestach. Akých? Začíname od cintorínov a skončíme na pamiatkových budovách. Treba si uvedomiť, že naša národná kultúra sa rozvíja na našom území odvtedy, ako naši pradedovia osídlii Spiš a Oravu. Podobne je v českých strediskách napr. Kucove, Zelove a pod., kde tito naši spolukrajania priniesli so sebou svoj jazyk, svoje zvyky a kultúru, ktoré dodnes svedčia o nich.

Podaktori sa nás snažia presvedčiť, že naša kultúra vznikla, keď sme boli pod nátlakom mädarizácie. Naša kultúra už vtedy existovala, hoci bola skromná, alebo utláčaná. Ale dnes je to celkom inakšie. Zopakujem tu slová, ktoré pri priležitosti ústredných osláv 40. výročia KSSCaS predniesol predsedu Matice slovenskej Vladimíra Mináča v Nedeľi: „Niet rozumných dôvodov na

zem i na nebi, ani na hociktorom mieste našej planéty, aby Slovák mal strach byť Slovákom“. Ani mne, ani nikomu inému vlas na hlave preto nespadne. No naši neprajníci využívajú každú chvíľu a každú možnosť vo svoj prospech. A majú radosť z toho, že pre našu nevedomosť si nevieme hájiť práva, ktoré nám prisľúchajú a dožadovať sa toho, čo nám patrí.

Samé oslavy prebiehali v duchu dobrého spolunažívania a spolupráce. Boli sme veľmi radi, že na ústredné oslavy, ktoré usporiadal UV KSSCaS zavítal veľvyslanec ČSSR z Varšavy, ako aj predstaviteľia rôznych organizácií z Československa, ale aj predstaviteľia našich poľských ústredných a vojvodských úradov. Kultúrny program bol mimoriadne bohatý a zároveň znamenal prehliadku našej kultúrnej činnosti, ktorú organizuje Spoločnosť. Máme medzi krajanmi a krajankami obetavých a statčných aktivistov, ktorí sa snažia kultivovala našu rodinu kultúru. Za to im patrí srdčná vdaka. Aj pieseň hovorí: „Slovenský brat, objím si ma, ľubverne objatú, zem slovenská je tvoja mat, miluj tú zem svätú.“

Za 40 rokov našej existencie sme sa upevnili a dufame, že naša práca sa bude ďalej rozvíjať v dobrej spolupráci s ostatnými občanmi žijúcimi na našich dedinkách. Mám na mysli našu činnosť v Spoločnosti, ale aj v iných organizáciách pri vytváraní lepších podmienok pre dnešok a lepší zajtrajšok.

A.P.

KACVIN

Máme už zimu, teda viac času pre nás, rolníkov. Je to krátke obdobie, preto by sme ho mali využiť na rozvíjanie kultúrnej činnosti v Spoločnosti. Taká práca by mohla byť rôznorodá a rozvíjaná všetkými smermi, aby sa naše klubovne oživili a stali sa strediskami kultúrnej činnosti.

Kedysi naši dedovia trávili dlhé zimné večery tak, že sedeli chodili k susedovi na priateľky, perie párat a robili iné užitočné práce. Dnes je to inakšie. Skoro každý má televízor, sedí doma a pozerá program. Na kultúrnu činnosť potom nezostáva čas, lebo ho trávime pred televízorom.

Rozvíjanie kultúrnej činnosti by sa malo začať od vedúceho klubovne. Každá klubovna by si mala vypracovať taký plán na každý týždeň alebo mesiac, aký vyhovuje danej klubovni a miestnej skupine. V jednej by si krajania mohli založiť divadelný krúžok, v inej spevácky, zasa v ďalšej čitateľský, recitátorský, prípadne tanecný. V každej klubovni možno niečo urobiť, ale treba chcieť. Myslieť po krajanoch a oživiť prácu.

Kedysi sme zakladali Spoločnosť, nemali sme klubovne, ale bola veľká krajanská húževnatosť a v našej miestnej skupine sme každoročne nacvičovali dve alebo aj tri divadelné hry – drámy alebo veselohry. Hlavnými organizátormi kultúrnej činnosti boli

učitelia zo Slovenska. Vtedy však na Spiši a Orave vyučovali nielen všetky predmety v slovenskom jazyku. Boli to skrátka slovenské školy, aké dnes nemáme.

Oživenie by sa malo začať od obvodného výboru a obvodného inštruktora. Sú veci, ktoré by mali byť prerokované na OV a na obvodných schôdzach. Žiaľ, máme niektoré výbory miestnych skupín, ktoré po voľbách zostali len na papieri. Spýtajme sa samých seba: bola v našej MS poriadna schôdza pri príležitosti jubilejného roku našej Spoločnosti? Každá organizácia musí prejavovať nejakú činnosť, teda aj my. Obvodný výbor KSSCaS by sa mal postarať, aby v zimnom období každú miestnu skupinu navštívila premietačka s filiami. Alebo je táto činnosť západnutá, alebo snáď sú nanič premietačky? Viem, že je problém s dopravou, ale pri troche dobréj vôle sa na všetko nájdete rada. Viac obetavosti v prospech našej národnostnej menšiny. Nikto na tom nestrati, keď urobí niečo pre druhého alebo v prospech celku.

Máme v klubovniach veľa dobrých kníh, ktoré treba využívať, a rozširovať čitateľstvo najmä medzi našou krajkanskou mládežou. Bolo by veľmi prospešné stretnúť sa v tomto období a pozehnávať v klubovniach MS s mládežou, ktorá sa učí slovenčinu, zorganovať pre ňu nejakú súťaž s odmenami pre najlepších. Príležitosť je veľa, ale nevieme ich využiť v rámci našej kultúrnej práce. Nechcem nikoho učiť, ako sa to má robiť, ale len dať podnet k oživeniu tej činnosti, ktorá v posledných rokoch ochabla. Samozrejme neochabla v každej miestnej skupine. Niektoré sú veľmi aktívne. Nemusíme ich menovať, lebo všetci dobre vieme, ktoré sú to. Ale bolo by dobre rozvinúť kultúrnu prácu aj v tých, o ktorých sa nepočulo. Aj slovenské príslovie hovorí: Dobrá rada nad zlatom. Dúfam, že naši krajania to pochopia a na stránkach Života sa objaví viac príspevkov o organizovaní a ožívovaní našej kultúrnej práce. Rád by som si prečítal aj o tej najmenšej skupine, o ktorej sme doposiaľ skoro nic nepočuli. A ešte jeden signal pre obvodný výbor – viac návštev v miestnych skupinách a klubovniach cez zimné obdobie.

KACVÍNČAN

Stavba obchodu v Repiskách

REPISKA

Obchod so základnými potravinami v Bryjovom Potoku v Repiskách sa nachádza v súkromnom dome krajana Jurgovia. Nachádza sa v malej miestnosti bez skladu. Po iné potraviny a mäso i údeniny musia občania cestovať do Nového Targu buď Zakopaného. Preto sa Repišťania vo februári minulého roka rozhodli vybudovať väčší obchod, v ktorom by mohli kúpiť nielen všetky potraviny, ale aj priemyselný tovar. Určili stavebný pozemok na bývalom gazdovstve Andreja Malca, ktorý ho odovzdal gmine za dôchodom. S ich návrhom súhlasil náčelník gminy a dal pod obchod vymerať 20-árový pozemok, na ktorom stál starý dom a hospodárske stavby. S prestavbou starého domu na obchod súhlasilo aj Gminné družstvo Rolnicka svojpomoc v Bukovine Tatranskej.

V máji minulého roka Repišťania začali svojpomocne rozbierať staré stavby. Materiál, teďa tehlú, tvárnice a drevo využili na novú stavbu. 4. júla začali budovať základy. Keď som koncom novembra navštívila Repisko a presnejšie Syskov vrch, stavba už bola pod strechou. Okrem toho bolo už zavedené ústredné kúrenie, voda a elektrina. Končili stolárske práce a do polovice decembra plánovali urobiť omietku a koncom decembra odovzdať obchod do užívania.

Nový objekt je pomerne veľký. V pivnici majú byť skladы a výkurovacie zariadenia. Na prízemí je veľká obchodná miestnosť na potraviny a priemyselný tovar. Zase na poschodi sú tri menšie miestnosti a väčšia sála, kde sa bude nachádzať Rolnický klub.

Stavba bude stáť zhruba 10 miliónov zlôtých, ktoré hradí Gminné družstvo v Bukovine Tatranskej. Hodnota prác, ktoré vykonali Repišťania pri stavbe, dosahuje asi 2 milióny zlôtých. Je to skutočne pekný a chvályhodný príspevok občanov. Vedúcom stavby bol Francišek Bryja z Repisko a všetky murárske práce vykonávala čata Andreja Valclava z Čiernej Hory. Veľké zásluhy pri tejto stavbe má predseda gminného družstva Jan

Szyszka, ktorý dbal o tempo prác a dodávky stavebných materiálov. Projekt stavby pripravil inž. Jerzy Haber zo Zakanpaného.

Verím, že tento objekt bude dobre služiť a občania Repíšk budú s ním spokojní. Ich dobrý čin a práca môže byť príkladom pre iných.

Text a foto: AMK

Na jar do záhrad navezú zeminy, zasadia kvety a travu a pozdĺž potoka urobia živý plot. O tom, kto sa o trávniky bude stará, prípadne ich aj využívať (kosenie trávy), rozhodnú na zasadanie richtárskej rady. Pravdepodobne to budú najbližší susedia, ktorí tam doteraz mohli uskladňovať stroje a ktorí sa trochu cítili poškodení.

Krempašania pripravujú betón na výstavbu plotu. Foto: DS

KREMPACHY

Obyvatelia Krempáčov sú známi svojou pracovitostou a spoločenskou aktivitou. Dali sa poznať ako ľudia, ktorým záleží na vzhľade svoje obce a prostredia, v ktorom žijú. Ich aktivitou neostriasi ani hospodárske krízy, ani personálne zmeny vo funkcií richtára Františka Kovalčíka vyštredial ďalší krajan, Valent Griguš, ktorý je viac robotníkom ako roľníkom — pracuje v Závodoch koženeho priemyslu v Novom Targu.

Krempašania nezaháľali ani v min. roku. V letných mesiacoch urobili svojpomocne cestu do Kamienca k miestnemu smetisku, ktorého jamu prehľbili a rozšírili. O angažovanosti obyvateľov nich svedčí fakt, že na břigádu sa dostavilo 56 traktorov, ktoré prepravovali štrk od vypožičaného bágra na stavenisko. Cestu do Rovne vybudovali z gminných prostriedkov na rekultívaciu poľnohospodárstva. Táto cesta (zatiaľ štrková) bude stáť vyše 10 mil. zlých. Ale to im na tento rok nestačilo. Na obecnej schôdzi sa rozhodli skrášliť svoju obec. Od autobusovej zastávky smerom k hasičskej zbrojnici bol doteraz nevyužívaný priestor, na ktorom najčastejšie vysedávali husi a rolníci v letných mesiacoch skladovali poľnohospodárske stroje. Nebolo to pekné a ani estetické. Krempašania sa rozhodli urobiť tu trávnik. Materiál na plot kúpili za peniaze z richtárskeho fondu a potom za aktívnej účasti richtára sa pustili do roboty a v krátkom čase urobili záhrady. Pracovali podľa poradovníka. Treba poznamenať, že v min. roku poradovník prešiel dvakrát po celej obci. Pri výstavbe záhrad pomahala tiež školská mládež.

Pre budúcnosť bude najdôležitejšia výstavba novej školy, ktorú bude treba realizovať hospodárskym systémom, keďže sa nedostala do vojvodského investičného plánu. V súčasnosti sa pripravujú projekty a vyvlastnenie akty na výkup pozemkov od súkromných majiteľov. Asi 2,20 ha pozemkov bude stáť vyše 2 mil. zlých.

D.S.

MAĎARSKÍ KRAJANIA V NEDECI

Hovorí sa, že priateľstvo nepozná hranice. Skutočne nie to v tom žiadnej nadsádzky. Môžu to potvrdiť členovia folklórneho súboru Veselica z Miestnej skupiny KSSCaS v Nedeci, ktorí v min. roku reprezentovali našu Spoločnosť na Folklórnych slávnostach v Detve. Počas pobytu na Slovensku, spoločného nacvičovania a vystúpenia na tomto festivale sa Nedečania veľmi spríateli medziiným s členmi folklórnej skupiny pod vedením Ladislava Urbanoviča, pôsobiacej pri Slovenskom klube Demokratického zväzu Slovákov v obci Pilisszentkereszt (Mlynky) v Maďarsku.

Prešlo sotva niekoľko mesiacov a maďarskí krajania navštívili Poľsko. Prišli na pozvanie súboru Zofie Gracaovej z Bialeho Dunajca, kde sa so svojim programom predstavili tamojšej verejnosti. Samozrejme, nezabudli ani na svojich nových priateľov — krajanov z Nedeca a 8. novembra min. roku prišli k nim na návštavu. Streli sa v hasičskom dome, kde nedeckí ochotníci a členovia výboru MS krajanov z Maďarska pekne pohostili a v družnej besede si spolu pospominali na leto a detvianske vystúpenia.

Hodno poznamenať, že chýr o príchode krajanov z Maďarska sa rýchlo rozšiel po Nedeci a tak nečudo, že zakrátko bola sála hasičského domu plná zvedavcov. Ani hostia sa nedali dlho prosiť, aj bez krojov predviedli niekoľko najzaujímavejších čísel zo svojho programu a získali si vrely potlesk nedeckých divákov. Posedenie v prijemnom, priateľskom ovzduší a s družnou zábavou trvalo dlho do noci. Rozchádzali sa s pevným presvedčením, že sa opäť stretnú.

J.S.

Porota udelila všetkým krúžkom odmeny po 10 000 zl.

AMK

DOLNÁ ZUBRICA

Vyskytol sa u nás jeden prípad, o ktorom by som ani nepísal, keby nie isté okolnosti. Ako každý rok, na Všeobecných príslušenstvach moja pribuzná z Karvinej Cecília Harkabuzová s manželom. O niekoľko dní, cestou z Nového Targu do našej obce náhle pocítila nevolnosť a zakrátko, napriek okamžitej lekárskej pomoci, umrela. Na druhý deň sa manžel zosnulej spolu so známym z našej obce vybrali do Nového Targu vybaviť formality potrebné k prevezemenu tela do Československa. Chodili po úradech, boli i na colnom úrade, no nikto im nevedel poradiť, čo a kde majú vybavovať. A keď sa rozhodli zavolať na Konzulát ČSSR v Katowiciach, nemohli sa dozviedieť ani telefónne číslo. Keď sa napokon šťastnou náhodou dostali na Pohrebný ústav v Novom Targu, ktorý viede naša krajanka Anna Mačíčáková, tám im konečne pekne poradila, ako majú vec vybavovať.

Podľa mňa by v štátnych úradech mali ovládať predpisy týkajúce sa uvedeného prípadu, ktorý predsa nie je nový. Nie je normálne, aby cudzí občan nemohol dostať informáciu v tridsaťisícovom meste!

EUGEN KOTT

JURGOV

V hasičskej remíze v Jurgove sa konalo stretnutie 50 dôchodcov z Jurgova, Ciernej Hory a Repíška. Vedenie TANAP-u prichytilo pre svojich bývalých pracovníkov malé pohostenie a darčeky. Stretnutia sa zúčastnil tak tiež predstaviteľ z Vojvodského úradu pre zamestnanie a sociálne otázky v Nowom Sączi Jan Gonciarz. Je to pekne, že vedenie TANAP-u pamätá na bývalých pracovníkov.

AMK

V jednom z vlaňajších čísel Života sme pisali o oslavách 40. výročia pôsobnosti Poľského kultúrno-osvetového zväzu v Československu. V jubilejnom roku sa zväz obohatil o ďalší pekný kultúrny objekt — dom PZKO, otvorený 5. septembra (na snímke). Škoda, že sa naša Spoločnosť, ktorá vlni oslavovala taktiež 40. výročie existencie, nemože pochváliť takým pekným jubilejným darčekom.

Ešte o chove ošípaných

Dolu sa padá veľmi rýchlo, zato dostať sa hore je oveľa ľahšie. Tento fyzický zákon sa týka aj poklesov, aké zaznamenávame už niekoľko rokov v chove ošípaných. Sice v poslednom období stav ošípaných stúpol z 15 mil. kusov v r. 1983 na ok. 18,5 mil. vlni jednako vidina ďalšieho poklesu naďalej straší.

Obavy, že najbližšia budúcnosť neprinesie očakávaný prirastok v stave ošípaných, nie sú bezdôvodné. Totiž napriek spomínanému rastu na 18,5 mil. kusov, bolo však prasiat až o 7,3 percent. menej, ako v predošom roku. A aj keď prasnic bolo minimálne viac (asi 0,9 percent.) vyhliadky nie sú príliš sľubné.

Počitivý zisk — to je cieľ, ktorému podriaďujú svoje počinania závody, majitelia dieleň, ale aj rolníci. Keď má výroba prebiehať bez výkynov, musí sa skrátka vyplácať. V chove ošípaných je kalkulácia dosť jednoduchá. Výkupná cena jatočných ošípaných musí byť v primeranej proporcii k výrobným nákladom. A zatiaľ v posledných mesiacoch cena zemiakov, žita a prasiat na voľnom trhu badateľne stúpla, kým júlové zvýšenie výkupných cien hodne za tým zaostalo. Koncom minulého roka rolník dostával sice za vykúmenú ošípanú o 18,8 percent. viac, ako v predchádzajúcom roku, ale za dodatočné krmivá (keď chcel zvýšiť chov) musel platiť priemerne o 25 percent. viacej. A keď k tomu dožízme cenu prasiat, ktorá stúpla o 24 percent., výsledok je celkom samozrejmý aj bez počítania: rentabilita chovu sa badateľne zhoršila. Nečudo, že mnohí rolníci nemyslia na zvýšenie chova.

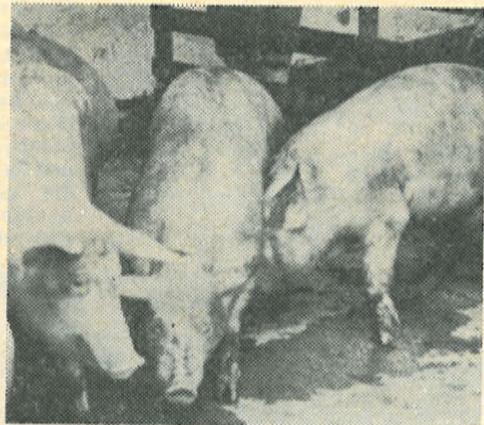
Dnes, keď pišeme tieto slová ešte nevedno, ako budu vyžerať cenové relácie tento rok. Závisí to od toho, ako ich vláda prepracuje — na odporúčanie Sejmu — v súvislosti s realizáciou druhej etapy hospodárskej reformy. Jedno je však nepochybne: ak má chov ošípaných stúpať, musia byť ceno-

vé relácie také, aby zabezpečovali rentabilitu chova!

Doteraz totiž ani právo na nákup uhlia za predané ošípané neboli pre všetkých dostačujúcim povzbudnením pre zvyšovanie chova. Veď potvrdenku na uhlie sa ešte dalo získať, ale zrealizovať ju bolo oveľa ľahšie. V mnohých gminách, aby rolník mohol dovieziť domov pár ton uhlia, musel predtým čakať niekoľko dní a noci pred skladmi družstiev GS. A bez uhlia to s chovom vyzera mizerne. Ošípaná predsa nezožerie surové zemiaky. Zase človek sa chce zabezpečiť pred mrazom. Často s tým počíta a preto začína chov.

Dalšia vec. To, čo pri kŕmení dávame do koryta, nie je ľahostajné ani ošípaným. Totiž zabezpečenie dostačujúceho množstva krmív, pritom kvalitných krmív, je popri cennach jednou z najdôležitejších podmienok zvýšenia stavu týchto zvierat.

Hojnoscť krmív závisí obyčajne od úrody. Nie je to však úplná pravda, keď ide o ošípané. Hoci obilia a zemiaky patria u nás k základným krmivám pre ošípané, ale ani ich najväčšie množstvo nemôže uspokojiť chovateľov. Vec totiž spočíva v tom, že veľké výhové prírastky a teda aj krátke obdobie kŕmenia závisí od obsahu bielkovín v krmivách. A v obiliach a zemiakoch nie je ich dosťačne veľa, aby ošípaná rýchlo rástla. Nie je to možné bez dobrých priemyselných krmív, obsahujúcich bielkoviny, minerálne zložky a vitamíny. Ako vypočítali odborníci, ošípaná kŕmená bez prídavkov vysokobielkovinových koncentrátorov potrebuje na dosiahnutie váhy 120 kg 2—3 mesiace viac ako ošípaná kŕmená náležite, teda s prídavkom bielkovin a iných zložiek. Na dôvodek spotrebuje pritom 20 až 40 percent. viacej tradičných krmív, teda obilia a zemiakov. A zase sme došli k rentabiliti chova. Lebo závislosť: čo najväčší prirastok pri súčasnom čo najmenšom množstve krmív — je pre každého samozrejmý.

Problém je len v tom, že spomínané doplnky často v obchodoch chýbajú, nie sú všetky sortimenty, prípadne ich kvalita je veľmi nízka. Keď sa zase stane, že je v obchodoch koncentrát T, vtedy chýbajú špeciálne miešanky pre prasnice a malé prasatá. A predsa vhodná krmovina má vplyv na počet prasiat v jednom vrhu a ich zdravotný stav.

Na našich poliach si nemôžeme dospelovať dosť vhodných krmív bohatých na bielkoviny. Sója nechce u nás rásť, preto ju musíme dovázať za devízy, ktorých nemáme veľa. To je príčina nedostatku priemyselných krmív. Nemožno však očakávať zisky, keď sa predtým nebude investovať. Veď peniaze vynaložené na dovoz bielkovinových komponentov by sa veľmi rýchlo vrátili v podobe mäsa. Ústredný ročný plán predpokladal vlnu dodanie 4,9 mil. ton priemyselných krmív. A hoci ho skoro vcelku zrealizovali, bol to však príliš úsporný plán. Totiž podľa odborníkov potrebujeme o 2 mil. ton viac priemyselných krmív. Keby boli na trhu v dosťačnom množstve, sme schopní — pri dnešnom množstve domácich krmív, čiže zemiakov a obilia — odchovať o 20 percent. viac ošípaných ako dnes.

Spr. J.S.

Klub mliekárskych majstrov

Z iniciatívy Družstevného mliekárskeho týždenníka, bol koncom minulého roka založený Klub majstrov výroby mlieka. Podľa stanov môže byť členom klubu každý rolník, ktorý ročne predá do mliekárne vyše 100 000 litrov mlieka. V horských a podhorských oblastiach, kde pre veľké rozdrobenie gazdovstiev nie je tak veľká výroba možná, je toto množstvo menšie. To znamená, že z týchto oblastí sa členom klubu môže stať rolník, ktorý ročne od jednej kravy predáva 5 000 litrov mlieka. Spolu však nie menej, ako 25 000 litrov z gazdovstva. Patronát nad týmto klubom má maršálek Sejmu, predseda HS ZĽS — Roman Malinowski.

Zatiaľ je štyridsaťdeväť rolníkov, ktorí zodpovedajú požiadavkám. Medzi nimi sú opravdiví mliečni potenciáti. Napríklad Marian Wekvert zo Žakowa v Bydhoštskom vojvodstve, ktorý v roku 1986 dodal vyše 234 000 litrov mlieka do výkupného strediska. Zenon Poślednik z Dzieczyny v Lesznianskem vojvodstve predal 211 000 litrov a Alfred Budner z Tomaszowa v Koninskom vojvodstve vyše 200 000 litrov.

To sú majstri, ale napriek vý-

borným výsledkom, aj oni majú svoje starosti. Najväčšie starosti mliekárskym odborníkom robia krmivá a stroje. Najčastejšie majú vlastné krmivá. Zvýšili sa aj prídeľy krmív pre kravu s vysokou dojivostou. Ale kvalita predávaných krmív, ktoré domáci priemysel vyrába, nie je taká, aká by mala byť. Pre kravu s vysokou dojivostou to má mimoriadny význam. Hotové zmesky majú veľmi rôzne zloženie, ich receptúry sa menia podľa toho, kde ich vyrobili a podľa surovin, ktoré má daná výrobňa k dispozícii. Výrobcovia zriedkavo informujú zákazníka o zložení krmiva, ktoré sa nachádza v danom vreci.

Mohli by sme vyrábať viacero dobrých krmív v gazdovstve — hovoria chovatelia — ale prekážkou je nedostatok špeciálneho náradia, najmä pre zber a konzervovanie zelených krmív. Kukurica, ktorá prináša vysokú úrodu krmivinových jednotiek z hektára, by mohla byť veľmi dobrá práve na tých gazdovstvách, ale nemáme ju čím zbierať. Podobne je aj so strojmi pre zber trávy. Chýba dobrý, efektívny obracač sena, chýbajú samozbierajúce privesy a zberacie lisy. Ďalšou starostou mliekárov sú

príliš nízke prídeľy umelých hnojív. Na ich gazdovstvách každý hektár musí prinášať vysokú úrodu, aby krmivá stačili pre veľa kusov dobytka.

Predsedom Rady klubu sa stal Alfred Budner. V návrhu stanov je napísané, že klub slúži na povzbudenie výroby mlieka, má vplyv na stvárnovanie optimálneho modelu špecializácie v chove mliečneho dobytka a povinnosť členov je propagovanie najefektívnejších metód riadenia specializovaných gazdovstiev.

O založení tohto klubu píšeme úmyselne. V horských a podhorských oblastiach, v mnohých gminách, dosahujú výborne výsledky vo výkupe mlieka. Napríklad gmina Jablonka v Nowosączskom vojvodstve je jednou z najlepších gmin vo výkupe mlieka nielen v tomto vojvodstve. A som presvedčený, že z týchto oblastí mnohí rolníci môžu byť úspešnými členmi tohto klubu majstrov.

československé odrody poľnohospodárskych plodín dosiahli v prísnych firemných a štátnych skúškach v európskych krajinách, boli niektoré strukoviny a obiliny zaradené v týchto štátach do povoleného sortimentu pestovaných odrôd. Výsledky skúšok československých odrôd polného hrachu vo Veľkej Británii a Rakúsku boli také sľubné, že vyústili nielen do dohody o vývoze osiva do týchto krajín, ale aj do predaja licencí na ich množenie.

Hrach Bohatier bol vo Veľkej Británii v roku 1986 zaradený na listinu doporučených odrôd, čo predstavuje v oficiálnych skúškach najvyššie ocenenie. Predpokladá sa, že československé odrody strukovín budú povolené aj vo Francúzsku, Taliansku, Švédsku a Dánsku. Skúša sa nie len hrach, ale aj peluška, vika a bôb.

ČESKOSLOVENSKÉ ODRODY
V ZAHRANIČÍ. Na základe veľmi dobrých výsledkov, ktoré

v posledných rokoch sa zvýšil záujem o československé odrody obilín — ozimnej pšenice a jarného jačmeňa a ďalších poľnohospodárskych plodín — ozimnej repky a zemiakov. Napríklad všetky československé odrody jarného jačmeňa zaradené do štátnych pokusov v NSR splnili náročné kritériá a postúpili v silejnej konkurencii do druhého ročníku skúšania.

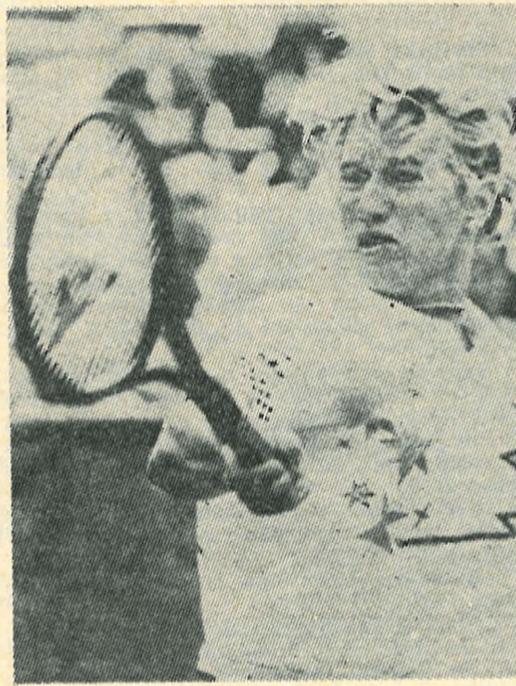
CESTA NA VRCHOL

Ked' na záver minulého roka vyhrala turnaj Masters '87 mladá, osemnásťročná západonemecká tenistka Steffi Grafová, nikto už nemal pochybnosti, že sa do čela ženského svetového tenisa dostala nová hviezda. Newyorské prvenstvo bolo vlastne príslušné novou bodkou nad „i“ v jej úsilí stať sa svetovou jednotkou.

Cesta na vrchol Steffi Grafovej, aj keď veľmi rýchla, nebola ľahká. Stála ju roky tvrdých tréningov a húževnej práce pri zdokonaľovaní svojich hráčskych schopností.

Narodila sa 14. júna 1969 v Bruehle v športovom prostredí. Jej otec, Peter Graf, bol za mladi boxerom. Potom sa venoval tenisu, najprv ako hráč a neskôr — po absolovaní trénerskej školy — ako tréner. A keďže sám to v športe daleko nedotiahol, rozhodol vychovať dcérku na najlepšiu svetovú tenistku. Ked' mala Steffi sotva tri roky doniesol jej prvú miniatúrnu raketu. Dievčatko si ku podivu raketu hneď veľmi oblúbilo a už sa s ňou nikdy viac nerozlučilo. Pod otcovým trénerským okom začala Steffi cvičiť, najprv celkom jednoduché údery, neskôr zložitejšie. Otec jej dokonca zriaďal v byte miniatúrnu halu, aby ju ešte viac povzbudil k cvičeniu. A Steffi? Zjavne na daná, rýchle sa vyvýjala.

Ked' mala 6 rokov, otec ju zapisal do klubu TC Mannheim, kde pracoval ako tréner. A už vtedy sa zúčastnila svojej prvej súťaže, ktorú vyhrala, aj keď to bola súťaž v kategórii do 8 rokov. Bolo to pre Steffi veľké povzbudenie do ďalšej práce. Neskôr — až sa nechce veriť — ju ako desaťročnú nominoval materský klub do družstva dospeľých namesto zranenej druhej hráčky. Počopiteľne vyhrala nielen obidve dvojhry, ale prispela k získaniu bodu aj v „mixe“.

Otcov sen sa pomaly uskutočňoval. Aby nič nestalo v ceste k dosiahnutiu tohto cieľa, snažil sa pre Steffi vytvoriť čo najlepšie podmienky. Vybudoval za vlastné prostriedky krytý tenisový dvorec, aby mohla trénovať v každej chvíli a za každých podmienok, neďaleko domu.

Všetky tieto úsilia prinášali čoraz lepšie výsledky. Netrvalo dlho a Steffi vyhrala žiac-

ky medzinárodný turnaj Orange Bowl na Floride v kategórii do 14 rokov, ba začala pokúsať štasticie aj na turnajoch dospelých, nezriedka úspešne. Mnohí súči upozorňovali na predčasnosť takého fyzického a psychického zaťažovania mladého organizmu, ale na Steffi a jej otca to neplatilo. Speli k vytýčenému cieľu.

Ako trinástročná, teda v roku 1982, je už Steffi Grafová uvedená na 214. mieste v rebríčku najlepších tenistiek na svete, ktorý zostavuje komputer. Začína dosahovať na turnajoch dospelých čoraz väčšie úspechy. Niektoré turnaje aj vyhráva a tým postupuje v spomínanom rebríčku W.I.T.A. O rok neskôr je už na 98. priečke, v r. 1984 skončila na 22. mieste, v r. 1985 na 6. a v 1986 ju evidovali s Mandlikovou striedavo na treťom mieste.

V min. roku vyštartovala veľmi úspešne. Vyhrala zápas za zípasom a turnaj za turnajom. Celkove zohrala však 71 zápasov a len dva krát prehrala — aj to len so samou Martinou Navrátilovou vo finále turnaja vo Wimbledone a na majstrovstvách USA vo Flushing Meadow. Celkove vyhrala 11 veľkých turnajov. Niet už dnes na svete tenistky, s ktorou sa stretla, aby nad ňou nebola zvíťazila. Premohla Sukovú i Mandlikovú, Kohdeovú-Kilschovú a Bungeovú, Evertovú a aj Navrátilovú. Štatisti vypočítali, že práve jej patrí aj finančné prvenstvo — zarobila totiž vyše milión dolárov.

Naskytá sa otázka, ako dlho sa udrží Grafová na vrchole svetového tenisa, ktorý tento rok dosiahla. Sama hovorí, že udržanie tejto pozície bude veľmi ľahké, lebo vyrastajú stále nové, dobré tenistky. Stačí pripomínať, že napr. na turnaji Masters '87 zvíťazila nad o rok mladšou Argentínčankou Gabriele Sabatiniovou, ktorá predtým vyhrala s Navrátilovou. A predsa ani Navrátilová sa ešte nevzdáva. Jedno je však isté — súperenie tých najlepších bude nepochybne zaujímavé.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

Meno tohto vynikajúceho francúzskeho umelca je už mnoho rokov synonymom šansónu, ba viac, populárny Charles je stelesnením všetkého, čo sa vo francúzskom umení deje.

CHARLES AZNAVOUR

Narodil sa 22.V.1924 v Paríži a pôvodne sa menoval Aznavourian. Vyrastal v skromných pomerach na predmestí Paríža, kam sa uchýlili jeho arménski rodičia. Už ako deväťročný stál po prvý raz na javisku ako štátista a neskôr hral detského gigola v pojazdom divadielku a mohol si občas zaspievať kuplet. Najviac ho však zaujimal spev. Jeho idolem sa stal Maurice Chevalier. Ked' mal 16 rokov, nacisti obsadili Francúzsko. Vtedy so svojim priateľom P. Rocheom obchádzal na bicykli kaviarníky a tančené sály Paríža a po prvý raz spieval vlastné piesne, nezriedka odbojné. Neskôr Aznavour postavil protifašistickým bojovníkom pomník svojím trpkým šansónom Camarades.

Po vojne sa Aznavour dostáva šťastnou náhodou do sprievodného orchestra Edith Piafovej, s ktorou sa v r. 1946 zúčastňuje veľkého turné po Kanade a Amerike. Práve Piafová ho nahovorila na sólovú činnosť. Jeho vystúpenia však nemali väčší ohlas. Oveľa úspešnejší bol ako tvorca pesničiek pre iných umelcov — písal najmä pre Edith Piafovú, Juliette Grecovú a Gilberta Bécauda. Postupne sa však svojou tvrdohlavosťou, usilovnosťou a pevnou vôľou presadzoval aj ako sólista. Začali sa o neho zaujímať rozhlasové a gramofónové firmy a tak malé úspe-

chy ho napokon v r. 1955 zavedli do slávnej parížskej Olympie. Odvtedy Aznavourova kariéra nemá obdobu.

V r. 1958 sa dostáva do čela francúzskych šansonierov. Odvtedy napísal stovky piesni, nahral niekoľko tuctov dlhohrajúcich platní, ktoré sa napriek vysokým nákladom rýchle vypredali. Vystúpil i vo viacerých filmoch, napr. Nestrieľajte na pianistu, Paríž v aguste. Koncertuje na všetkých kontinentoch.

Pričinou trvalého úspechu Aznavoura je perfektívna syntéza hudby a textov s jeho mimoriadnou fyzickou angažovanosťou na koncertoch. Na jeho silných, vitálnych textoch udivuje rôznorodosť, schopnosť interpretácie, s ktorou spieva o živote, medziľudskej vzťahoch a predovšetkým o láske. Ako skladateľ spracoval všetko, čo ho ovplyvňuje — klasiku, šláger, džez, šansón i rock. Tvorí piesne trvalej hodnoty a krásy, ktoré si podnes udržiavajú atraktívnosť. Dnes začína v piesňach rozprávať zážitky a skúsenosti svojho života. Je to o.i. v alume Je n'apas vu le temps passer, v ktorom spracoval detstvo, do spievanie a roky odboja. Každý koncert tohto umelca je sviatkom kultúrnej scény. (jš)

PAVOL DOBŠINSKÝ

Šurienka a Atalienka

Bola raz jedna stará dedová a jeden starý dedo. Dedová si ukradla dievčatko, ktoré sa volalo Atalienka, a vyučila ho všesiljakým čarom. Dievča bolo súce a dedovej šlo po ruke, že sa mohla naň so všetkým spoľať. Tu sa dedová začala z muža vysmevať, že ona ná dievča, a on nič, hoci je chlap.

Deda to dopálilo, ukradol si aj on chlapca. Ten sa volal Surienka. Hned ho začali cibriť a všesiljakým figlom pričítať. Ale vraj nebudie zo psa slanina, nuž i Surienka bol na také nesúci a nemohol sa nič naučiť. Neraď ho, neboráka, slzy zaliali, keď stara začala dudrať. A dedo v taký čas tiež homral pod nos na starú i na Surienku.

Dedová nie že by sa polepšila, lež bola na Surienku zo dňa na deň horšia. Raz ti ho vyhnala do roboty.

„Počúvaj, ty hlupák!“ osopila sa na neho. „Ak mi tamtoto horu do večera vsetku z koreňa nevytrhás, tak je s tebou zle!“

Surienka odišiel do hory, ale nevládal vytrhnúť ani len korienok. Sadol si a plakal. Onedlho mu prišla Atalienka s obedom. Keď ho videla plakať, spýtala sa, čo mu je. „Ach, akože by som neplakal,“ hovoril on, „keď mi dedová prikázala vytrhať celú tuto horu, a je nemôžem ani korienček. Akože ja pred ňou večer obstojím? Tá ma zmární!“

„Nič sa neboj, Surienka,“ odpovedalo dievča. „Ak mi príslúbiš, že ma neopustíš ani v štasi ani v neštasi, ja ti pomôžem.“

„Ach, duša moja zlatá, všetko ti sľubujem, len ma ratuj!“

„No keď je tak, sadni si a jedz!“

Kým sa Surienka najedol, vytrhala Atalienka celú horu a potom odišla. Večer prišiel domov aj Surienka a dedová hned do neho:

— „No, či si vytrhal?“

„Vytrhal do ostatného koreňa,“ pochválila sa Surienka.

Lenže práve to sa dedovej nepáčilo. Záčiatok somrata a robil kriky, celý dom poznačala na nohy: že ona vie čo sa robi za jej chrbtom, že Surienka s Atalienkou vedno paktujú. Tak sa jedovala a vykrikovala, čo aj keď si rahlala, až kym len nazápala.

Na druhý deň poslala Surienku s veľkým vrecom do hory, aby za plné nalaďal múch, lebo ak nie, že ho zmární.

</div

ŠTEFAN MORAVČÍK

No VO roč * ná

V Novej Bani,
v Novej Bašte,
v Nových Zámkoch,
v Novej Maři
zasadli si naši-vaši
na besedu
a už múdre reči vedú:
— Nič nového pod slnkom.
— Ale rok je nový!
Cistý ako čerstvý sneh.
Každá vločka vraví: — Nech
— je nový chlieb všetkým hojný!
— nový svet bez vojny!
— nová chuf nech všetkých ženie
— nech sa tešíš na učenie!
— nech je lepší ako starý!
— nech sa v novom roku darí!

HANNA ZIELIŃSKA

Moja babka

Sivý deň.
Každá vec je sivá.
V sivom kúte sivý
kočúr zíva.
Hmla je sivá.
Za oblakom visí.
Sivá ako zabrézganá vata.

Ale príde a mňa pritúli si
moja jedinečná babka zlatá.

Všetko sivé
zmetie raz-dva-tri!
Nebud smutný,
to sa nepatrí.
Kocúrovi podá rožok
v mliečku.
A mne spieva. Svoju pieseň.
Pieseň o slniečku.

Preložila
LIBUŠA FRIEDOVÁ

A na její obrazovce
z otevřených dveří,
pochodují v řadách ovce,
bílé jako peří.

Ovečky mi počítají
televizní hlasatelé.
Dřív, než načnou třetí
stovku,

vypnu zase obrazovku
cvak — a to je celé.

JIŘÍ SLÍVA

Když jdu spát a zavřu oči,
všechno kolem zmizí,
začnu v hlavě promítat si
svoji televizi.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Mierne

Ludový tanec

Cip, cip, ci - po - vič - ka, mak, mak, ma - ko - vič - ka,
mám prs - ten - ček no - vý, dám ho Ja - ni - ko - vi.

Bol by ten Já - no - šik, bol by ten bo - jo - val,
ke - by ne - bol svoj o - paš - tek na sto - le za - ne - chal.

CIPOVICKA

1. Cip, cip, cipovička,
mak, mak, makovička,
mám prstenček nový,
dám ho Janíkovi.

Bol by ten Jánosík,
bol by ten bojoval,
keby nebol svoj opaštek
na stole zanechal.

2. Jánosík, Jánosík,
kde je tvoj palošik?
Na Kráľovej holi
zaťatý v topoli.

Hučia hory, hučia,
hučí aj osika,
že už nikdy nezahynie
meno Jánosíka.

TŘI PŘADELNY

HEDA PRŮCHOVÁ

Jeden král potkal v lese při lovu mladou pastýrku, která nesla váhu. I zeptal se jí, k čemu váhu potřebuje. Pastýrka ráda žertovala a tak odpovídala, že bude vážit předivo.

„Ty umíš přist?“

A tu se pastýrka začala vychloubat, že upřede za den příze ze sedmnácti kilogramů lnu.

„Jsi-li opravdu tak plná a dovedná přadlena, mohla bys být královou. Však uvidíme! Zítra ti pošlu sedmnáct kilogramů lnu a pozítří ráno mi přineseš do zámku přízi.“

Potom odjel se svou družinou a dívka osaměla. Teď teprve si uvědomila, jaké lží se dopustila; neboť celé dny hledala na pastvě krávy a ovce a v životě neupředila ani klubíčko. Dala se do hořkého pláče a šla pomalu k domovu.

Cestou potkala stařenu, která se jí zeptala, proč pláče. Vypovíděla jí vše podle pravdy a přiznala, jak se teď boji krále. Stařena ji povídala a slibila, že jí se svými dvěma sestrami pomohou přist. Rekla pastýřce, kde bydlí, a vyzvala ji, aby tam zítra přinesla len který jí král pošle, a druhý den si příšla pro přízi.

„Co by se však stalo, kdybych už byla královou a král se přesvědčil, že jsem ho obelhala a že vůbec neumím přist?“ tázala se pastýrka se strachem.

„Také to nějak zařídíme, neboj se, ale nezapomeň mne a mé sestry pozvat na svatbu!“

Tři přadleny upředly len, který jim pastýrka přinesla od krále, a když mu druhý den ráno odvedla jemnou přízi, král se zaradoval a za odměnu ji poručil obléci do krásného oděvu. Tak jí to slušelo, že ji král požádal, aby už zůstala na zámku a se spěchem konal přípravy k svatbě. Když začal zvát hosty, poprosila ho nevěsta, aby pozval také její tři tety — přadleny.

V den svatby se dostavily na zámek. Nemohla je ani poznat; byly to šerénné babizny s dlouhými nosy, a nehty u rukou jim dosahovaly skoro až na zem. Něco takového král nikdy neviděl, a proto se střeleny zeptal, zda mohou s takovýma rukama pracovat.

„I baže, každá z nás upřede denně příze ze sedmnácti kilogramů lnu.“

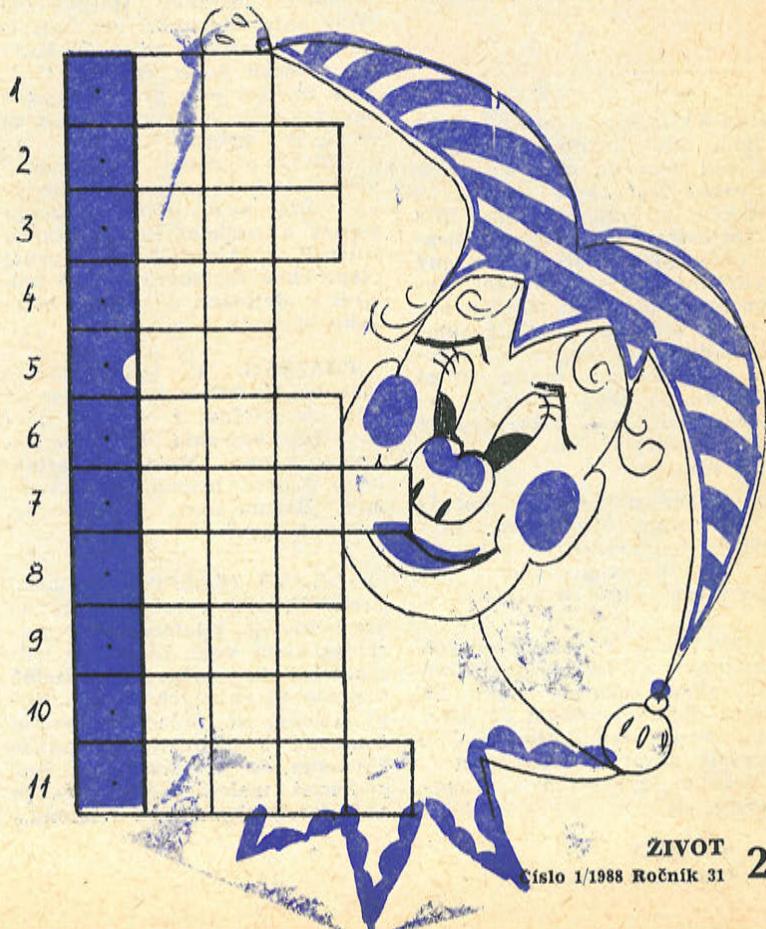
Král se ještě jednou podivil na ruce tří přadlen, pak se zahleděl se zálibením na svou krásnou nevěstu a řekl: „Pokud budu živ, nesmíš na přeslici ani sáhnout.“ Po svatbě navštívila šťastná královna tři stařeny, aby jim poděkovala a odměnila je za to, že jí svou chytrostí a kouzly tak pomohly. Přadleny odměnu nepřijaly, jen královnu žádaly, aby už nikdy nelhala a potřebným sama ochotně pomáhala. Královna si to vzala k srdeci, po celý svůj život byla k lidem hodná a lid ji to oplácel svou láskou.

KRÍZOVKA

Riešením doplniovačky, ktorú pre vás vybraла Zelmíra Handzová zo svojej knihy Dám ti hádanku, sú mená poľských rozprávkových hrdinov, ktorých určite poznáte z televíznej obrázkovky.

1. Vodné plavidlo 2. meno poľskej rieky 3. listnatý strom (symbol Slovanov) 4. Zenské meno 5. Slonie zuby 6. Mužské meno 7. Opak čierneho 8. Ten, ktorý orie 9. Pokrm z papriky a paradajok 10. Exotické čierne drevo 11. Domáce zvieratá.

Autorom správnych riešení pošleme slovenské knihy.

TAKÝ JE ŽIVOT

● Ceskoslovenská tlač zaznamenala 100. výročie narodenia Jarmily Haškovej, ktorá zachránila život Švejkovi. Paní Jarmila bola manželkou autora Osudov dobrého vojaka Švejka. Tragédia spočívala v tom, že Jaroslav Hašek, keď sa istý májový večer roku 1911 vrátil domov veľmi unavený, zaspal nad hárkom papiera, na ktorom zaznamenal geniálny — ako ráno tvrdil, nápad. Ale tento hárak sa stratil. Po dňom hľadaní sa ho spisovateľovej manželke podarilo nájsť na smetisku. Bol to začiatok rozprávania. Idiot v kompanii. Tento idiot, ktorý sa „sám“ prihlásil do vojenskej služby, aby slúžil a umrel za najjasnejšieho pána“, sa volal Jozef Švejk.

Jarmila Hašková, hoci jej manželstvo so spisovateľom nebolo neskoré najlepšie, sa v značnej mieru príčinila — sériou článkov a memoármi — k popularizácii románu preloženého do 51 jazykov na svete (nedávno ho preložili do arabčiny a čínština). Jarmila Hašková tiež písala. Vydala niekoľko kníh a uverejnila v tlači rôznych krajín veľa článkov.

● Predsudky nestárnú. K takému záveru dospeli autori ankety usporiadanej vo Francúzsku. Anketa dokázala, že ok. 5,6 mil Francúzov verí v zlý osud a pozná spôsoby, ako ho odstrašiť, verí v zlé a dobré znamenia.

Predsudky majú tiež veľký vplyv na spôsob života a práce Japoncov, ako aj na japonské podniky. Mnohé firmy využívajú služby vŕstcov pri volbe ponovenia nového výrobku.

Všetci predpovedajú aj kurz výmeny devíz. Politici začiatkom volebnej kampane maľujú na čierne farby oko bábiky, vzanej daruma, čo vraj má veľký vplyv na dosiahnutie víťazstva. Keď sa to uskutoční, zamaľuje sa bábika aj pravé oko.

Mnohé domy v Japonsku nemajú dvere, brány a obloky na severnej strane, kde vraj sídlia démoni. Pri vchode do reštaurácie sa obyčajne nachádza — pre šťastie malý kopček soli.

Keď Japonci plánujú rôzne dôležité životné kroky: manželstvo, cesty, podniky usilujú sa začínať ich v šťastné dni, čo si môžu vypočítať podľa zvláštneho lunárneho kalendára. Okrem šťastných dní, sú tam aj zlé dni alebo bezvýznamné.

● Podľa správ americkej tlače, vzťahy medzi prezidentom Reaganom a jeho dcérą z prvého manželstva, 35-ročnou Patty Daviesovou nie sú príliš priateľské. On, keď o nej hovorí, říká, že „dobrá bitka už nie je moderná“, ona sa zasa zveruje, že „najkrajším dňom môjho života bude deň, v ktorom môj otec bude zberaný úradom...“ Okrem toho tvrdí, že ľudia zaoberajúci sa politikou by nemali mať deti. Sama Patty sa politicky veľmi angažuje. Svojho času sa aktívne zúčastnila boja proti vojne vo Vietname a proti atómovému zbrojeniu. Napisala aj politický román Homefront s výrazným kľúčom. Vraj píše tiež román o politických intrigách vo Washingtone.

● Odnedávna v Bulawayo v Zimbabve, za cestu taxikmi, ktoré premávajú na stálych tra-

sách, platia cestujúci nielen za dĺžku trasy, ale aj za vlastnú váhu a rozmery. Takéto poplatky zaviedli na žiadosť vodičov, ktorí chceli, aby cestujúci s vysokou vähou, zaberajúci viacero miest, platili viacej.

MYŠLENKY

Mít pravdu mnoho neznamená, dokonca i staré hodiny mají dvakrát denně pravdu. (Jean Cocteau)

Dovolme ľidom, aby byli štastni podle vlastného uznání. (Bolesław Prus)

Jsi-li dobrým mičem, čím silnejši tě kopnou, tím výše poletíš. (Tristan Bernard)

Pot tváre a mozole na dlaní neponižujú, ale pozdvihujú a vyvýšujú. (Stefan Wyszyński)

Každý uskutočňuje nejakú kalkuláciu, ktorú nazývame nádejou. (Platon)

Zmeny vedomia zapričinujú skúsenosti a nie sama propaganda. (V.I. Lenin)

VIEŠ, ŽE...?

JAZYK SLONOV. Vedecké výskumy a pozorovania dokázali, že slony okrem hlasného trubenia vydávajú ešte zvuky s veľmi nízkym kmitočtom, ktoré ľudské ucho nepočuje. Pravdepodobne ich vydáva membrána nahádzajúca sa na čele slona pri chobote. Tento tajomný „jazyk“ slonov, ktorý je v stave zachytia iba precízna akustická aparatúra, služí týmto obrovským zvieratám na dorozumievanie sa na veľkú vzdialenosť a hľadanie družky počas ruje.

STARÉ HISTORKY

PATENT KRÁĽOVNEJ ANNY. V roku 1714 táto anglická kráľovná vydala patent Henrichovi Millovi na „stroj na prenášanie písmen na papier“. Vynález neurobil kariéru. Až v roku 1874 firma Remington začala zásobovať svet písacimi strojmi, uznanými vtedy za geniálne dielo. Jedným z prvých, ktorí stroj kúpili, bol Mark Twain. Vynález sa mu veľmi páčil. Preto naňom naklepal Príhody Toma Sawyera. V roku 1888 prišli do predaja zdokonalené stroje firmy Underwood, ktoré reklamovali ako „najlepšie písacie stroje na svete.“ Všetky ďalšie, ktoré prišli na trh neskôr, boli už iba modifikáciami dvoch veľkých amerických firiem — Remingtona a Underwooda.

ZE ŠIRÉHO SVĚTA

ALEXANDRIA. Jedným zo siedmich zázrakov starovekého sveta bola Alexandrijská knižnica, považovaná za najväčšiu knižnú zbierku tejto epochy. Ziaľ, bola zničená ešte pred nastaním novoveku. V poslednom čase sa egyptské orgány obrátili na UNESCO o pomoc pri rekonštrukcii tohto „svetového zázraku“, čiže opäťovného založenia jednej z najbohatších knižných zbierok v Alexandrii. V prvej etape chceli zhromaždiť ok. 5 mil. kníh o dejinách a kultúre Blízkeho východu.

THAJSKO. V tejto krajine majúcej 514 000 km², žije dnes 55 mil. obyvateľov, z čoho 80 percent sú Thajčania, 10 perc. Číňania, 4 perc. Malajci a ostatných 6 perc. prípadá na Laosovcov, Barmačanov, Vietnamcov, Indov a iných.

VOŇAVÝ TELEFON. Japonská firma Hitachi vyrabila nedávno nový model telefonického prístroja, ktorý voní. Zásada je jednoduchá: je v ním vymeniteľná kapsula ze sušených kvietín. Nový telefón je určený predevším ženám. Při čekaní na vybraného abonenta se ze sluchátka line priejmená melodie. A u nás je nedostatek obyčajných telefonov...

ČMELÁCI. Včely dávají med, ale co nám poskytuje ten barevný chlupatý hmyz? Čmeláci sú veľmi dôležití pri opylovani rostlin, ktoré by bez nich pomoci byly odsouzeny k vyhynutiu. Prenášajú na svých dlouhých, hustých chloupčích kvetinový pyl a pronikajú do kvetinových kalichov hloubšie než včely. Je ich v Európe asi 30 druhov. Mají vysokou telesnou teplotu — do 38°C a nebojí se chladných dní. Podobne ako včely i čmeláci mají královnu, ktoré dodávajú potravu a ktorá každé léto pribede na svet asi 500 potomků.

AMAZONKY. Ako prvý ich spomnenul grécky dejepisec Herodot. Ide o Amazonky, bojovné ženy. Mýtikí grécki hrdinovia — Achilles a Tezeus — s nimi hrdinsky bojovali. Ale existovali v skutočnosti? Sovietske archeologické vykopávky v hrobkách pri Azovskom mori priniesli zaujímavý objav. Našli veľa bohatu vybavených hrobiek zo skýcko-sarmatského obdobia. Boli v nich kostry žien, odevy bohaté zdobené zlatom, prstene, zrkadlá, fľaštičky po parfémoch a... meče, kindžály a túlce plné šípov. Boli by to stopy po legendárnych Amazonkách?...

MOSKVA. Moskovský štastný úrad prednedávnom uverejnil údaje, charakterizujúce terajšiu úroveň rozvoja skoro devätmiliónového hlavného mesta ZSSR.

V priebehu jedného dňa sa rodí 345 detí, užatvára sa 245 manželstiev. Každý deň svoje bytové podmienky zlepšuje 757 obyvateľov. Mestska doprava (metro, autobusy, trolejbusy, električky a taxíky) denně preváža 17 300 000 cestujúcich. Dopravné služby využívajú nie len Moskovčania, ale aj tri milióny hostí, ktorí denne prichádzajú do Moskvy. Tovarové obraty obchodov, kaviarní, reštaurácií a zavodných jedálens dosahujú v Moskve 64 miliónov rublov denne. Obyvateľia Moskvy každý deň ráno dostávajú 67 miliónov exemplárov novín. Každý večer v moskovských kinách, koncertných sáloch a divadlech je 370 000 divákov.

REKORDNÍ ŘEKA. Ze satelitných snímků vyplývá, že sibiřská řeka Ob zaujímá prvné místo na svete podľa počtu jazier v jejim počte. Bolo ich napočítaných 578 233 o celkové ploche 62 140 km². Pripomeňme, že řeka Ob je 3650 km dlhá a její počet má plochu 2990 tisíc km².

HOLANDSKO. Tretina celého územia tejto krajiny sa nachádza pod úrovňou mora a už stovky rokov Holandsko bojuje s morským živlom. Od roku 1978 tu realizujú nový systém ochrany pôdy pred morom, nazvaný „Ochranný štít“. Vzniká celý systém priehrad s hatí. Väčšina hatí — v ktorých možno regulovať hladinu pre umožnenie plavby, — je zavesená medzi stĺpmi vysokými 55 až 65 metrov, využívanými zo železobetonu. Každá z takýchto hatí váži od 70 do 90 tisíc ton.

Doterajšie náklady na operáciu „Ochranný štít“ prekročili 4 miliardy dolárov. Ukončenie celého systému sa predvída v polovici deväťdesiatych rokov.

DIAMANTY. Vývoz brúsených diamanov z Izraela dosiahol pred rokom rekordnú výšku 1,6 miliárd dolárov, pričom 60 percent drahokamov predali do USA a najvyššie obraty zaznamenali v obchode s Japonskom a Hongkongom.

SUK- NE

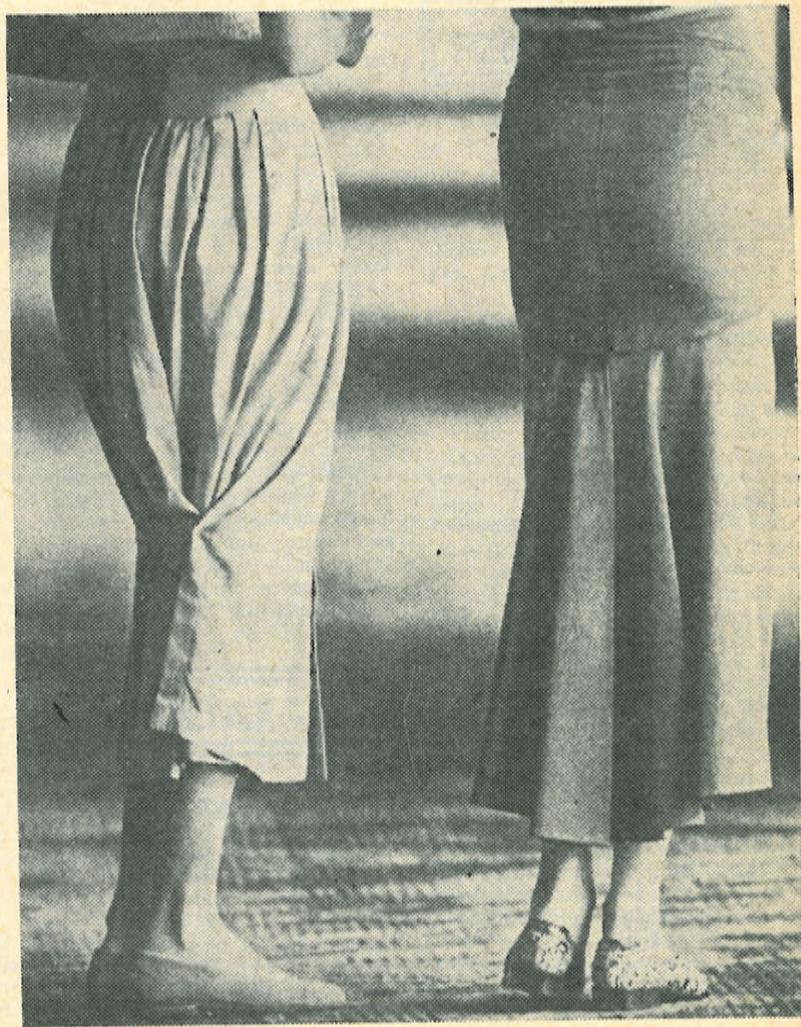

Sukne budú v tohtoročnej zimnej sezóne prevládať nad nohavicami. Ich dĺžky sú rozličné, nad kolená, po kolená i do polovice lýtok. Často strihové efekty sú na zadnej časti, napr. bohatu nariadený zadný diel zachytený páskom. Módna je predovšetkým štihla linia sukne. Móda ponúka viacero štýlov. Každá žena si musí zvoliť strih podľa proporcii svojej postavy, veku a priležitosti, na ktoré ju bude nosiť. Rovné sukne mavajú rázportky na boku, prednom a zadnom diele. Aby boli pocholné, v dolnej tretine sú rozšírené zahladenými záhybmi. Z tkanín je vhodná čistá a zmesová vlna, z dezénov kocka a pásek v rozmanitých variáciách.

Foto: MÓDA

V súčasnej dennnej a športovej móde sa nosia krátke vlasy a malá hlava. Vlasy na temene sú ostrihané na celkom krátko, dlhšie sú na vrchu hlavy a na čele. Tento účes si nevyžaduje trvalú a pritom pôsobi lúbivo a žensky. Vlasy po umyti si nevyžadujú veľa práce, stačí, keď ešte trochu vlhké vlasy potriete tužidlom a prstami ich upravíte.

LEKARZ
WĘTERYNARII

RZUCAWKA POPORODOWA

Choroba ta występuje stosunkowo rzadko i to przede wszystkim w okresie poporodowym, a nie pod koniec ciąży lub w czasie porodu. Rozpoczyna się od tego, że najczęściej bez żadnych związków, zwierzę leżące do staje mniej lub więcej gwałtownych drgawek, które dotyczą wszystkich mięśni. Najwyraźniej jednak drgawki te pojawiają się na mięśniach szyi i głowy. Często zauważa się drgawki mięśni żuchwowych wskutek czego zwierzęta wykonują ruchy jak przy żuciu i zgrzytają zębami. Oddech jest przerywany w takt drgawek a oczy wywrócone. Przed właściwym napadem rzucawki zauważać można niepokój, szybszy oddech i tężno, a wreszcie wyraźne osłabienie. Nagle występują szybko po sobie następujące skurcze mięśni wszystkich części ciała. Od czasu do czasu zauważa się ruchy polędwicowe. Gruczoł mlekowski jest wiotki, wydzielanie mleka wstrzymywane. Cieplota ciała wskutek wysiłku podnosi się nawet powyżej 42°, przy dotknięciu oka powieki się zamkają, czucie skó-

ry jest zachwiane. Mimo bardzo niepokojących objawów rzucawka zazwyczaj przechodzi, zwłaszcza gdy pojawiła się po porodzie i jeśli zastosowano odpowiednie leczenie. Śmierć następuje wskutek wyczerpania serca lub w następstwie porażenia oddechu. U świń drgawki pojawiają się najczęściej przed i w czasie porodu, po porodzie są one na ogół rzadkie. Lochy rodzące nie pierwszy raz i mające znaczną ilość młodych, posiadają pewnego rodzaju skłonność do tej choroby. Napad rozpoczyna się niechęcią do jadła i od zataczania tylem, przy czym można zauważać kurczowe drżenie na całym ciele. Następują właściwe drgawki, trwające kilka lub kilkanaście minut. Podczas tego widzi się że zwierzę wykrzywia grzbiet i żuje szczekami, ślini się. Gdy napad ustąpi, zwierzę wyczerpane leży bezwładnie przez kilka minut. Gdy ma przyjść do zejścia, to właśnie w tym momencie następuje śmierć. Jeżeli drgawki zejdą się z porodem, to poród ustaje i dopiero po ataku wraca bóle porodowe. Niektóre rzucawki u świń pojawia się bez swoistych drgawek i przedstawia wówczas stan głębokiej zapaści z porażeniem, niższą cieplotę ciała niż zazwyczaj i zupełnym zatrzymaniem mleka. Po upływie trzech dni zapaść albo kończy się śmiercią, albo świnia wraca powoli do zdrowia. Krowy zapadają na rzucawkę dopiero w kilka dni po porodzie, a niekiedy tylko widzi się tę chorobę przed porodem lub w czasie porodu.

Drgawki zaczynają się na mięśniach szyi i głowy. Równocześnie krowy zgrzytają zębami, przewracają oczami i pienią się. Trwa to koło kilku do kilkudziesięciu minut, a potem drgawki albo zupełnie nie pojawiają się, albo powtarzają się po upływie kilku godzin, a nawet kilku dni. Zazwyczaj u krów ta choroba kończy się pomyślnie, jakkolwiek i zejście śmiertelne nie należą do wyjątków. W przeważającej ilości wypadków, drgawki pojawiają się nagle, ale mogą je wyprzeć objawy niepokoju, zataczanie się i uporczywego wyliwania się lub różnych przedmiotów. Klacz leży w czasie napadu drgawek na boku. Drgawki dotyczą prawie wszystkich mięśni. Temperatura podnosi się a oddech jest przyśpieszony. Atak trwa kilka minut i potem może powrócić w pewnych odstępach, czasami nawet kilkakrotnie. W innych wypadkach klacz zachowuje się jak oszalała, pieni, grzebie nogami. Przeważnie napady kończą się pomyślnie i klacz wraca do zdrowia. Rzucawka u kaczek najczęściej obserwowana jest w kilka lub kilkanaście dni po porodzie. Przyczyny tej choroby dotyczących są nie znane. Przypuszcza się, że rzucawka porodowa jest objawem zatrucia organizmu, a źródłem jadu ma być sam płód. Tym jadem w niektórych przypadkach ma być mocz, który wskutek uszkodzenia nerek powoduje zatrucie. Ostatnio przyjmuje się, że przyczyną ma być obniżenie poziomu wapnia we krwi. Leczenie

zastosuje wezwany bezwzględnie lekarz. Natomiast do hodowcy należy zaciemnić pomieszczenia, w którym leży chore zwierzę, częste zdajanie oraz takie uwijananie zwierzęcia, aby się nie udusiło podezas ataku.

SCHORZENIE SKÓRY WYMIENIA

Cienka i delikatna a nieowlisiona skóra na wymieniu podlega niejednokrotnie różnym chorobom zapalnym. Zapalenie takie jest następstwem mechanicznych otarć jakie zdarzają się przy zbyt częstym leżeniu na ostrej ściółce. Także mocz i kał która ściółka nasiąka oraz śliną ssącą cielego mogą dzięki swym właściwościom chemicznym skórę wymienia nadżerać i wywoływać w niej zapalenie. Niejednokrotnie zapalenie skóry na wymieniu jest tylko następstwem jakiegoś leczniczego wcierania. Także i promieniowanie słoneczne mogą atakować skórę zwiększa po dłuższym naświetleniu gdy krowy przebywają na pastwisku. U krów wysokościowych i świeże po ocieleniu, gdzie wymię dochodzi znacznej objętości, może przyjść do wyprzenia skóry, w miejscu gdzie wymię dotyka tylnych nóg. Na pastwiskach działać mogą na skórę wymienia soki pewnych roślin oraz ukąszenia owadów. Stan zapalny objawia się całkowitym lub częściowym zaczerwienieniem, podnieconą temperaturą i wrażliwością skórą. Jest ona niekiedy pokryta surowiczą wy-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PEČENÁ BARANINA NA CESNAKU

Rozpočet: 600 g baraniego mäsa, 30 g údennej slaniny, 5 strúčkov cesnaku, soľ, 20 g masti, 20 g hladkej mýky.

Mäso obarime vriacou vodom, vložíme do studenej vody a dobré umyjeme. Popretahujeme údenou slaninou pokrájanou na rezance, cesnakom, dámme na vymastený pekáč, posolíme, potrieime cesnakom a v rúre pomaly pečieme. Počas pečenia podlievame horúcou vodom. Upečené mäso vyberieme, štavu zaprášime múkom a prelišujeme. Do štavy vložíme mäso pokrájané na plátky. Podávame so zemiakmi uvarenými v slanej vode.

KURE V ALUMINIOVÉ FÓLII
Rozpočet: 1 menší kuře, 50 g másla, kari koření, sůl, 4 plátky aluminiové fólie.

Kuře rozkrájíme na čtvrtky, větší kosti vyjmeme. Porce jemně naklepeme, potřeme rozpuštěným máslem, okořením a osolíme a necháme chvíli odležet. Potom každou porci dobře zabalíme do fólie a pečeme na předehřáté elektrické plotýnce, na litinové plotýnce na plynovém

sporáku nebo na plotně. Podáváme ve fólii s vařenými brambory a kompotem.

CESTOVINY S VAJCAMI A UDENINOU

Rozpočet pre štyri osoby: 250 g kolienok, makarónov alebo inej cestoviny, 50 g tuku, 150 g salámy alebo inej údeniny, 4–5 vajec, pažitka, 4 lyžice strúhaného syra, soľ.

Na tuku prehrejeme údeninu pokrájanú na rezančky vložíme uvařené odkvapkané kolienka alebo poprekrajované makaróny a premiešame, aby sa zvyšok vody vyparil. Vmiešame vajcia, osolíme, pridáme pažitku. Keď vajcia kašovito zhustnú, podávame posypané strúhaným syrom a s hlávkovým šalátom, rajčiakovým, mrkvovým alebo iným zeleninovým šalátom.

SALÁT

SÝROVÝ SALÁT S VEJCEM

Rozpočet: 300 g rokpolu, 5 natvrdo vařených vajec, 50 g cibule, 100 g sterilovaného hrášku, 250 g přirodního jogurtu, sůl, zelená petrželka.

Natvrdo vařená vejce nakrájíme na kostky, přidáme na kostičky nakrájený, ne příliš vyz-

rálý rokpol, drobně nakrájenou cibuli, okapaný hrášek, lehce promícháme a nakonec vložíme osolený jogurt.

Salát podáváme sypaný jemně nakrájenou zelenou petrželkou.

OSLÁVENCOM

MILÁNSKE RIZOTO

Rozpočet: 400 g ryže, 100 g masla, 50 g strúhaného tvrdého syra, 20 g hovädzieho špiku alebo jemne zomletej hovädziny, 1/2 malé cibule, 1 litr vývaru (2 kocky), 1/2 pohára suchého bieleho vína, soľ, korenie.

Polovičku masla rozpustíme na kastróle, pridáme hovädzi špik alebo zomletu hovädzinu a cibulu posekanou nadrobno, trocha soli a mletého čierneho korenia

a dusíme do sklovita (asi 2 min.). Prilejeme víno: keď sa ohreje, pridáme prebratú a vodou premytú ryžu, pár minút ju dusíme, ďalej šafrán (pripradne lyžičku vegety) a 1 litr horúceho vývaru. Za miešania nad silným plamenom uvedieme do varu a okolo 25 min. mierne dusíme (nie celkom do rozvarenia). Nakoniec ju zlahka premiešame so zvyšným maslom a strúhaným syrom a dáme do prehratiej rúry na niekoľko minút vysušiť.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

Jak využít aluminiovou fóliu? Můžeme do ní balit různé potraviny a uschovat v chladničce nebo v komoře, chránit pečivo před vyschnutím; nepropouští vlhkost ani mastnotu a potraviny v ní vydrží dlouho vůči chutné. Nejlépe ji však využijeme při tepelné úpravě potravin.

Maso připravované v aluminiové fólii můžeme připravit i jako dietu. Stačí ho jemně ochutit a zabalit do fólie jemně natřené máslem. Za deset minut máte oběd nebo večeři.

Všichni máme rádi chroupavé pečivo. Stačí i starší pečivo zabalit do fólie, položit na plech do trouby a chvíli ohřát.

pociną, w innych przypadkach jest sucha, polyskująca, miejsca mi popękaną lub pomarszczona, pokryta luskami. W okolicy stójków zauważać można zmiany pod wpływem dojenia lub ssania, jak ubytki krwawiące, ropiące, pokryte tu i ówdzie strupami. Zazwyczaj nawet dość ciężkie zapalenie skóry wymienia się po pewnym czasie jeśli się odpowiednio postępuje. Rzadko przychodzi do powikłań wskutek zakażenia przez szczelinę pęknięć skóry lub poprzez nieosłonięte ubytki skóry i wówczas sprawa może przybrać bardzo poważne następstwa nie tylko dla skóry wymienia, ale też dla samego gruczołu mlecznego. Skutkiem zakażenia bakteriami zgorzelinowymi skóra obumiera na pewnej przestrzeni, a wypadając następnie pozostawia ubytki. Nie wszelkie otarcia i powierzchowne procesy zapalne skóry na wymieniu dobrze jest zastosować puder obojętny, którym posypuje się miejsce zajęte. Zaniedbane przypadki wymagają zazwyczaj gruntownego mycia ciepłą wodą i mydlem, a następnie dopiero właściwego leczenia. Polega ona na smarowaniu wymienia maściami obojętnymi i bez zapachu, aby nie psuć smaku mleka. Należą tu: maść cynkowa, borowa, glicerynowa, oliwa jadalna. Dbać należy o czystą i dobrą ściółkę i o pilne zdania, które niekiedy jest utrudnione niespokojnym zachowaniem się krowy.

HENRYK MĄCZKA

Párky vařené ve vodě často praskají a štáva z nich vytéká. Když je zabalíme do fólie a ohřejeme v troubě, zůstane v nich všechna štáva a ještě k tomu nemusíme mýt nádobí.

Přebývá-li nám nádivka do kuřete, stačí ji položit do fólie a upěci ji na plotýnce na sporáku.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

OKURKY DUŠENÉ VE SMETANĚ. Rozpočet: 1 kg okurek, 10 dkg másla (nebo rostlinného másla), půl sklenice vývaru z masa nebo z polévkové kostky, půl sklenice sметany, sůl, pepř, lžíce sekané zelené petrželky.

Cerstvé okurky oloupeme, překrojíme podél, vykrojíme jádra, nakrájíme na kousky. Dusíme s máslem. Ochutáme solí a pepřem, zalijeme vývarem a smetanou. Podáváme horké, posypané zelenou petrželkou.

ODPOVEĎ:

TROCHA POČTÙ — pořádkách 25, 9, 27, 28, 7

OKRESY ZALICZANIA DO RENT I EMERYTUR

Prawo do emerytury bądź renty inwalidzkiej zależy w decydującej mierze od posiadania odpowiedniego okresu zatrudnienia, którego dugość ma także wpływ na wysokość świadczenia rentowego.

Okres zatrudnienia oznacza okres pozostawania w stosunku pracy, czas, w którym pracownik pobiera wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy. Jednakże nie tylko te okresy pozostawania w stosunku pracy są uwzględniane przy ustalaniu uprawnień emerytalnych lub rentowych.

Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników określa jeszcze tak zwane okresy równorzędne z okresami zatrudnienia, a także okresy zaliczane. Warto wiedzieć, jakie okresy poza pracą na podstawie stosunku pracy, mają wpływ na uprawnienia emerytalne i rentowe.

Za okresy równorzędne z okresami zatrudnienia uważa się czas:

1. pobieranie zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub opiekuńczego po ustaniu zatrudnienia, wykonywanego w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie;

2. pobieranie renty chorobowej z tytułu zatrudnienia, wprowadzonej przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 1975 r. nr 34, poz. 188);

3. wykonywanie przed dniem 1 stycznia 1975 r. pracy na podstawie umowy o naukę zawodu, przyuczania do określonej pracy lub odbywania wstępniego stażu pracy;

4. niewykonywania pracy, ale za okresy te wyplacono wynagrodzenie w wyniku przywrócenia do pracy, bądź z tytułu odszkodowania;

5. uczęszczania do szkół związanych zawodowych i szkół partyjnych pod warunkiem uprzedniego zatrudnienia do czasu wstąpienia do tych szkół, jeżeli nauka w tej szkole została ukończona przed dniem 1 stycznia 1983 r.

6. pracy adwokatów w zespołach adwokackich od dnia 1 stycznia 1964 r.;

7. sprawowanie mandatu posła do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm PRL;

8. pracy członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolnicznych;

9. opieki pielęgnacyjnej nad inwalidą wojennym zaliczonym do 1 grupy inwalidów, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągał dochodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia;

10. służby wojskowej pełnionej w Wojsku Polskim w okresie po dniu 1 listopada 1918 r. oraz służby w Milicji Obywatelskiej, organach bezpieczeństwa publicznego i Służbie Więziennej;

11. urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi oraz innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych i trwania przerw w pracy spowodowanych opieką nad dzieckiem w wieku do lat 4 — łącznie nie dłużej niż 6 lat;

12. pracy nakładczej, jeżeli spełnione były specjalne warunki;

13. pobieranie stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu;

14. czasowego pozostawania bez pracy z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, udowodnionej dokumentami oraz pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej.

Natomiast przepis art. 13 powołanej ustawy stanowi, że za okresy zaliczalne do okresu zatrudnienia uważa się czas:

1. służby w oddziałach powstańczych w powstaniach śląskich w latach 1919—1921 oraz w powstaniu wielkopolskim;

2. służby pełnionej przez osoby posiadające obywatelstwo polskie w Armii Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz w okresie wojny 1939—1945 w innych armiach sojuszniczych;

3. działalności kombatanckiej, w szczególności w ruchu oporu, walce i utrwalenie władzy ludowej oraz pobytu w obozie koncentracyjnym;

4. pobytu w niewoli lub w obozach dla internowanych żołnierzy w czasie od dnia 1 września 1939 r. do 9 maja 1945;

5. pobytu w obozach pracy przymusowej w czasie określonym w powyższym punkcie.

Za okresy zaliczalne do określów zatrudnienia uważa się również okresy przerwy w pracy, w granicach nie dłuższych jednak niż 6 lat, spowodowanej koniecznością osobistej opieki nad dziec-

kiem, na które ze względu na stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny przysługuje pielegnacyjny zasiłek rodzinny albo nad innym członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów, z tym, że okres sprawowania opieki nad dzieckiem sumuje się z okresem wymienionym wyżej w punkcie 11 w odniesieniu do tego samego dziecka.

Okresami zaliczalnymi są także okresy:

1. nauki w szkole, do której pracownik został skierowany przez zakład pracy oraz nauki w szkole wyższej pod warunkiem uprzedniego zatrudnienia — jeżeli nauka ta ukończona została przed dniem 1 stycznia 1983 r.

2. studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej;

3. wykonywania zawodu adwokata przed dniem 31 grudnia 1964 r.;

4. działalności objętej odrębnymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniem emerytalnym, jeżeli z tytułu tej działalności nie zostały spełnione warunki do świadczeń na podstawie tych odrębnych przepisów.

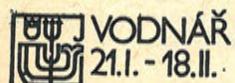
ZMIANA PLACY PRZED EMERYTURĄ

Zgodnie z art. 39 kodeksu pracy nie można wypowiedzieć umowy o pracę m.in. „Pracownikowi, któremu brakuje nie więcej niż 2 lata do osiągnięcia wieku emerytalnego, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia mu uzyskanie prawa do emerytury z osiągnięciem tego wieku”. Można jednak zmieniać w tym okresie warunki pracy lub płacy. Kiedy?

Jest to możliwe wówczas, gdy: wprowadzane są nowe zasady wynagradzania dotyczące ogólnego pracowników zakładu lub określonej ich grupy, bądź likwiduje się dział pracy. Zakład ma to prawo takie wtedy, gdy lekarz stwierdzi, że pracownik utracił zdolność do wykonywania dotychczasowej pracy, bądź gdy z niezawinionych przez siebie powodów pracowników utraci uprawnienia konieczne do wykonywania swego zajęcia.

Pracownikowi chronionemu ze względu na zbliżającą się emeryturę warunki pracy lub płacy można wypowiedzieć także wówczas „gdy zachodzi potrzeba powierzenia mu innej pracy z innych przyczyn” art. 43 kodeksu pracy. W tym ostatnim sformułowaniu kryją się tak rozliczne możliwości, że praktycznie biorąc zawsze można przenieść pracownika do innego zajęcia. Jeżeli jednak zmiana stanowiska pracy pociąga za sobą zmniejszenie wynagrodzenia, pracownikowi należy się dodatek wyrównawczy.

HVĚZDY O NÁS

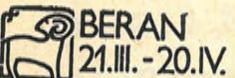
VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Musíš se držet svých vlastních rozhodnutí. Neustále měníš názory, takže tě nikdo nebude vážně. Přestaň se opatrnicky přizpůsobovat druhým, to ti určitě nepřinese žádny prospěch. Budeš muset konečně přejít od slov k činům, jinak utrpíš značné materiální i morální škody.

RYBY
19.II.-20.III.

Kolem tebe se dějí různé důležité věci, ale ty, jak se zdá, nechápeš jejich význam. Konečně se uskuteční dlouho očekávaná a vytoužená cesta. Malé zpoždění nebude mít větší význam. U cíle cesty tě čeká přijemné překvapení. Tentokrát budeš totiž přijat pohostinně a s velkou srdečností. Jen se nesmíš tvářit uraženec...

BERAN
21.III.-20.IV.

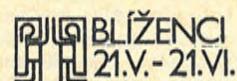
Zbytečně se rozčiluješ a děláš si starosti; nejbližší budoucnost pro tebe vypadá růžově. Nenásazuj si černé brýle, tvůj pesimismus není ničím odůvodněný. Ceká tě cesta, které se v hloubi duše bojiš; nejedno tě během ní překvapí, ale spíše přijemně. Poz-

náš nová místa a nové lidi. Jeden z nových známostí může mít další perspektivy.

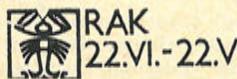
BÝK
21.IV.-20.V.

V poslední době se kolem tebe nadělalo mnoho křiku. Dej si pozor, abys k tomu ještě neprádil. Musíš vyvudit závěry z varovných znamení; nevnucuj se tam, kam tě nikdo nezeve. Nehledej příčiny neúspěchu v objektivních podmínkách v případech, kdy jsi sám sobě vinou. Nezměniš-li své jednání, pocítíš brzy nemilé následky na vlastní kůži.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

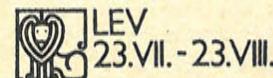
Bloudíš myšlenkami kdesi daleko. Lidé si toho už začínají všimmat. Musíš konečně začít chodit po zemi, nebo ti všechny příležitosti utečou před nosem, a není jich málo! Ve finanční situaci dojde k neočekávanému obratu k lepšímu, ale jeho následky pocítíš teprve za delší dobu.

RAK
22.VI.-22.VII.

Díky vlastní rozvaze se ti podaří překonat překážky, které ti

stojí na cestě. Pomůže ti v tom lidská srdečnost a přízeň. Někdo srdečně ti nakloněný je ochoten jít s tebou na dobré i na zlé, ale ty ho nevidíš. Bud' všimavější a dívej se pozorně kolem sebe. Štěstí může snadno propast.

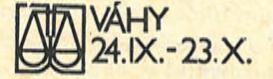
LEV
23.VII.-23.VIII.

Venuješ příliš malou pozornost svému zdraví. Pomysli na odpocinek. Obětuješ tolik srdece a nervů věcem, kterými se zabýváš, že tě někdy stojí až příliš mnoho. Krátký pobyt v tichém, klidném místě by ti pomohl v regeneraci sil a určitě by udělal dobré tvém napjatým nervům.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Situace se rychle rozvíjí. Nesmíš zůstat pozadu. Máš stále ještě značné naděje, ačkoliv se objevili noví konkurenti. V tom soupeření tě mohou potkat značné finanční komplikace. Může se tě vydít, nedopustíš-li se chyběného rozhodnutí, na které máš právě teď velikou chuť.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Trochu tě vyvedla z míry plánovaná cesta blízké osoby. Máš však před sebou důležité úkoly, které vyžadují plnou soustředěnost a úsilí. Musíš se zmobilizovat a neplýtvat časem. Budeš-li mít plno práce, rychleji ti uteče

doba samoty, a důsledné jednání jistě přinese úspěch.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Obáváš se nedaleké návštěvy, ale tvoje obavy jsou zcela neodůvodněné. Bude to skutečně příjemně strávený čas s milou osobou. Zklamání ti však způsobí osoba, ke které jsi dosud cítil hlubokou přízeň a přátelství. Bývají i takoví lidé, kteří dělají svou přízeň podle zásady „Kam vítr, tam plášť“, a ze všeho musí mít nějaký prospěch.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

I kdyby teď ve tvém životě začal převládat stín, pamatuj, že máš před sebou ještě mnoho sluhených dnů. Neztrácej trpělivost a naději, tím spíše, že některé události už svědčí o bližící se změně k lepšímu. Samo se ovšem nic nevyřeší, bez vlastního úsilí překážky nepřekonáš. Dej se rychle do dila a budeš mít zaručenu polovinu úspěchu.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

V poslední době tě trápí vnitřní neklid. Leží ti na srdci osobní problém, který budeš muset konečně vyřešit. Rozhovory o tom trvají už tak dlouho, a přitom bezvýsledně. Obrať svůj zájem jiným směrem, jistě se ti podaří najít zajímavý a atraktivní objekt. Nepospicuj však a neangažuj se hned bezvýhradně!

NÁŠ TEST

Môžeš byť šéfom?

Vraj každý vojak môže byť generálom. Je však veľa ľudí, ktorí by šéfami nikdy nemali byť. Keď chcete vedieť, či môžete zastávať vedúce miesta, odpovedzte na naše otázky.

1. Lahko môžete vydávať rozkazy ľuďom áno 5, nie 0
2. Radi by ste pracovali v záhrade? áno 5, nie 0
3. Je vám milo niekomu protirečiť? áno 5, nie 0
4. Ktorá z dvoch predností je podľa vás cennejšia? autorita 5, nežnosť 0
5. Radi hovoríte prípitky a rečnite? áno 5, nie 0
6. O úrovni civilizácie rozhoduje podľa vás: stupeň emancipácie žien 0
7. Dráždi vás cudzia neschopnosť? 5
8. Máte radi prácu, ktorá si vyžaduje kontakty s ľuďmi? áno 5, nie 0
9. Zdá sa vám, že ste v detstve buď mladosti boli príliš dlho pod vplyvom matky buď ženy, ktorá vás vychovávala? áno 5, nie 0
10. Keď sa oznamujete s niekym novým, čo si všímate: jeho vzhľad a krásu 0
11. Ukazujete zlosť, keď niečo nemôžete presadiť? 5
12. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera áno 5, nie 0
13. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 0
14. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 5
15. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 0
16. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 5
17. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 0
18. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 5
19. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 0
20. Ktorý druh kariéry sa vám zdá byť príťažlivejší: slávneho herca Gacy Coopera 5

13. Často vás volia reprezentovať svoje prostredie?	áno 5, nie 0
14. Boli ste v mladosti organizátormi odvážnych podujatí?	áno 5, nie 0
15. Čakáte, aby sa vaše veci vyriešili same?	áno 0, nie 5
16. Hnevá vás bývanie v izbe bez záclon?	áno 0, nie 5
17. Vaša oblúbená farba:	modrá 0, červená 5
18. Lahko sa rozhodujete?	áno 5, nie 0
19. Máte väčší talent na: športy vyžadujúce zručnosť silové športy	0
20. Uznávate vedúcu funkciu opačného pohlavia, keď je kompetentnej?	5

80—100 BODOV: máte prehnane vysoké potreby dominovať nad inými. Sice prejavujete iniciatívnu a bývate šikovními organizátormi, ale vaša netreplzivosť, túžba po uznaní za každú cenu a snaha manipulovať inými značne znižuje výsledky vašej činnosti. Veľké nervové napätie a to, že sa neviete ukľudniť spôsobuje, že v rozčúlení príliš ľahko urážate ľudí iných. Ste vystavovači, nafúkani, bojovní. Keď sa zmení váš postoj k iným, vás talent vo vedúcej funkcii môže priniesť nádherné výsledky.

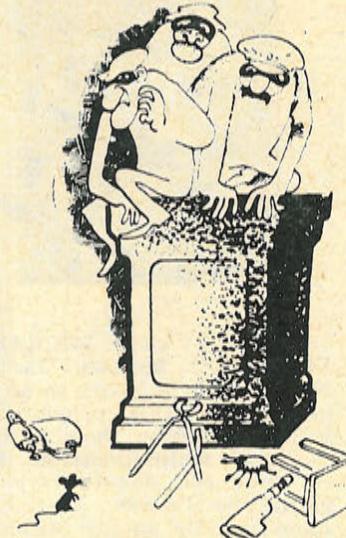
40—75 BODOV: Máte vysoké aspirácie, ste sebaisti, radi zdôrazňujete vlastné „ja“. Silná emocionálna kontrola a sklon k premysleliu všetkých svojich počinanií spôsobuje, že v uspokojovaní vašich potrieb riadenia iných nedochádza ku krajnosti. Radi chodíte vlastnými cestami, máte vždy svoj názor, ktorý sa nie vždy zhoduje s inými, a radi sa ho pridržiavate. Nikdy sa nenaťiskate, ale aj len ľaňko sa podriďujete. Nestaráte sa o to, čo povedia iní. Máte sklon k kritizovaniu a veľmi sa usilujete, aby vaše slovo bolo vždy posledné.

0—35 BODOV: Patríte k ľuďom, ktorí majú sklon radšej sa dať podriadiť iným ako ich riadiť. V úlohe šéfa cítili by ste sa veľmi zle. Ste skôr nesmelí a príliš si nedôverujete. Len zriedkavo sa viete chopiť iniciatív a radi sa podriďujete vedeniu iných. Najčastejšie si volíte kompromisné riešenia a spravidla zostávate v ústrani, v tieni iných. Vedúca funkcia skrátka nie je pre vás.

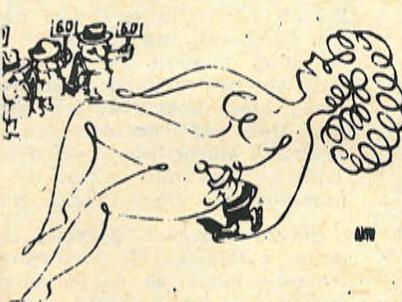
— Prečo si bol zatvorený?
— To vieš, úplatky...
— Ako to, že fa tak skoro prepustili?
— To vieš, úplatky...

* * * * *

Pozri sa, kamarát, rýchlo sa pozri!
Tamten chlap vyzerá úplne ako moja žena! Až na tie fúzy, samozrejme!
— Ako to? — pýta sa priateľ.
— Veď ten chlap žiadne fúzy nemá.
— On nie, ale moja žena ich má.

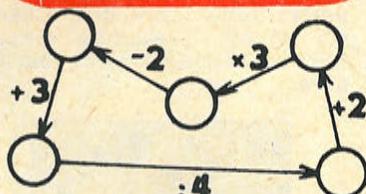

Manželia, ktorí spolu žijú už dvanásť rokov, sa pohádajú:
Manžel v rozčúlení hovorí:
— Aby si vedela, pred dvanastimi rokmi som nepískal na teba, ale na taxík!

LUDAS MATYI — Budapest

DOKÁZEŠ TO?

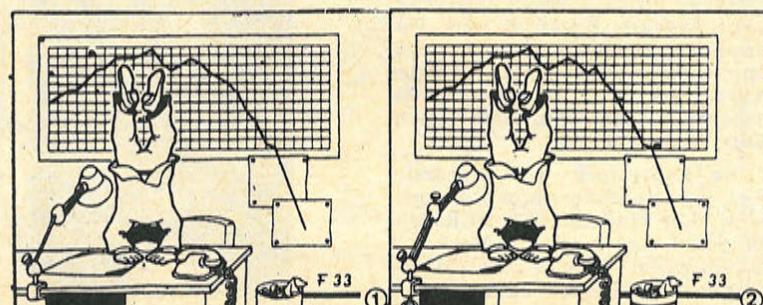

TROCHA POČTÚ

Do prázdných kroužků došaďte taková čísla, aby naznačené početní úkony (směr šipek je nutno respektovat) byly správné.

OBRÁZKY

Na druhom obrázku je 10 odlišností — skúste ich nájsť do dvoch minút.
(Odpoveď na str. 29)

Peter pracuje manuálne.

— Co robí?
— Tlieska svojim nadriadeným.

* * * * *

— Ako dopadlo tvoje prvé stretnutie?
— Tak polovične úspešne.
— Co to znamená?
— Ja som prišiel, ona nie.

Stretne jeden svojho kamaráta, ktorý vezie v kočíku plačúce dieťa a pýta sa:

— To je tvoje?
— Ale kdeže! Dedo sa nám znova oženil a tak si vozím strýka!

MOSCOW NEWS — Moskva

MENO VEŠTÍ

RAJMUND. Pochádza z mnohodetnej rodiny. Keďže je nemajetná, rodičia musia ľahko pracovať a pre syna majú málo času. Preto sa Rajmund cíti osamelý. Obyčajne máva svetlohnedé alebo tmavohnedé hladké a riedke vlasy. Oči sivé, hnedé a niekedy čierne. Je vysoký, širokopleci, silný, mrštný, typ športovca, spoločensky založený. V škole sa učí priezemerne a má technické nadanie. V škole dosahuje hodne športových úspechov a preto je dosť oblúbený. Býva chytrý, šikovný a dbá o svoje záujmy. Rád číta, má intelektuálne sklonky, ale súčasne prejavuje aj manuálne schopnosti. Váži si každú poctívú prácu. Neznáša márnotratnosť, špekulantstvo a protekciu. Pri zmysle pre racionalizmus a praktičnosť mu nechýba ani dávka romantizmu, zmysel pre krásu, umenie, literatúru, hudbu a krásu prírody. Dobre vychádza s ľuďmi, je priateľsky a spravodlivý. Preto ho rodina, priatelia, známi a susedia prosia často o radu a rozsúdenie sporov a nedorozumení. Najčastejšie pracuje ako mechanik, technik, vojak z povolania, ale aj roľník. Je aktívny verejný činiteľom, no nie v výpočítavosti. Nestará sa o slávu a vyznamenania. Rajmund máva úspechy u žien. Žení sa s peknou a dobrou ženou, často oveľa mladšou. Mávajú niekoľko detí, pre ktoré je Rajmund dobrým otcom. Stará sa o ich vzdelanie a snaží sa im dať všetko, čo sám nemal v mladosti. Najlepším dňom pre dôležité rozhodnutia je u Rajmunda štvrtok.

SNÁŘ

vám o:

Svíci hořící — budeš k pozván zábavě; plápolající — smutný případ; zapálené — nalezněš dobré přátele; zhasené — tvá naděje se nesplní. Sudu prázdném — nepříjemnosti; plném — pilí a šetrnosti dosáhněs majetku; puklém — ztráty; bez dna — marná námaha; naraženém — všechno utrpení má svůj konec; valicím se — obdržíš dobrou práci.

Satech černých — smutné poselství; modrých nebo zelených — tvá prázni se splní; žlutých — nepříjemnost, zárlivost; bílých — budeš mít sňatek; roztrhaných — hádka; zamazaných — tvá čest utrpí újmu; vypraných — musíš být šetrný; pestrých — pojedeš na cesty; šedých — těžká práce; zlatem vyšíváných — štěstí a čest; červených — budeš hrdá, vysokomyslná; spálených — urážka, pomluva; krátkých — špatné obchodování.

Savli — jsi odvážný; ostre nabroušené — tvé plány se podaří; tupé a zubaté — marná námaha; zlomené — budeš přemožen; vytažené z pochvy — musíš podstoupit boj; sekati šavli — energicky si budeš razit cestu životem; být poraněn šavli — budeš mít starosti.

Seříku — láska se ti blíží; jeho vůni — radosti lásky.

Séfovi — dostaneš jiného představeného; mluvit s ním — obdržíš lepší zaměstnaní.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TCKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofekowa, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alzbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaciuková, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 60 zł, rocznie 240 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumerate ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 716.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 4.12.1987, podpisano do druku 18.01.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE...

RICHARDOVI BURTONOVÍ, výbornému hercovi, ktorý umrel pred troma rokmi, venovali niekoľko biografií. Tento syn zo skromnej baníckej rodiny vo Walese (v skutočnosti mal v Anglicku pospolité prezvisko Jenkins) vďaka talentu a vytrvalosti zašiel ďalej ako siahali jeho mládežné sny: študoval v Oxfordre, študoval herectvo, hral v divadle a v roku 1952 odišiel za oceán do Hollywoodu. Rýchlo sa stal hercom s medzinárodnou slávou. Ale teraz má v USA výstup kniha o Burtonovi, ktorá vraj bude škandálom. Autorkou je Sally Burtonová posledná manželka veľkého herca. Bola jeho manželkou iba rok. Snažila sa mu zaistíť spokojný život, starala sa o jeho zdravie a predovšetkým sa snažila, aby nepil. Vraj Burton bol s touto skromnou, nepriliš atraktívnu manželkou šťastný...

Sally Burtonová piše v svojej knihe: „Liz Taylorová má Richarda na svedomí! Ona je návin, že pil príliš veľa. Neustálymi hádkami mu robila zo života peklo, ničila jeho kariéru.“ Vieme, že Burton sa v rokoch 1964—1976 dvakrát ženil s Liz a dvakrát sa s ňou rozviedol. Ked sa Liz dozvedela o tom, čo napísala Sally Burtonová, rozozúria sa. „Všetko to je klamstvo! Zažalujem ju k súdu! Jednoducho Sally je stále ešte žiarlivá“ — povedala. Na snímke: Sally Burtonová

„NIKTO MI NEVERÍ, že som chudobná“ — povedala pred niekoľkými rokmi Marlena Dietrichová, — „ale je to skutočnosť: zničili ma americké dane!“ Je pravdou, že časy, keď bola Marlena hviezdom a zarábala veľmi veľa už dávno pominuli. Najslávnejšie filmy tejto hviezdy, ako napr. Modrý anjel, Maroko alebo Alláhova záhrada, boli nakrútené už pred polstoročím. Posledný raz zahrala vo filme v roku 1961. Bol to Rozsudok v Norimberku, v ktorom hrala — aj keď je veľkou protivníčkou fašizmu — manželku hitlerovského generála. Neskôr vystupovala ako speváčka na celom svete (aj vo Varšave), kým si nezlo mila nohu počas turné po Austrálii, čo prinútilo staršiu diemu ukončiť umeleckú kariéru.

Už roky býva Marlena Dietrichová v Paríži a žije skoro ako pustovníčka. Nikoho nenavštěvuje, prijíma iba niekoľkých priateľov. Je skutočne chudobná? Celkom iste je to prehnané

tvrdenie, hoci už nemá mnoho miliónový majetok, ako iné filmové hviezdy, ktoré šikovne investovali zarobené peniaze. Marlena nepripisovala peniazom príliš veľký význam. Bola hojná, napr. pomáhala obetiam hitlerizmu. Príjmy z platné, vysoké honoráre za vydanie a preklady jej spomienok, umožňujú jej celkom bezstarostný život — tak tvrdia dobre informované osoby. Preto všetkých prekvapila správa, že Marlena predáva svoje šperky. Boli medzi nimi o.i. nádherná brillantová čelenka, brilliantami vysadzaná pudrenka hviezdy a ďalšie. Na snímke: Marlena Dietrichová, keď ešte nosila šperky.

JMÉNO MAJI PLISECKÉ je známé na celém světě. Patří k největším umělkyním v dějinách ruského a světového baletu. Byla nedostížnou Odettou v Labutím jezeru a Enigou ve Spartakově, tančila stovky jiných baletních rolí. Narodila se před 62 lety v rodině umělců. Byli v ní herci a tanečníci. Majina matka vystupovala ve filmu. „Tančila jsem od dětství,“ vzpomíná Maja Plisecká. „Pouštěla jsem si jakoukoliv hudbu a tancem jsem ilustrovala to, co jsem slyšela.“

Tančí 40 let. Je to skutečný rekord. Je obdivovaná a oblibená; byli ji věnovány četné práce, zvou ji na konsultace, na představení, vítají ji srdečně v každé zemi... Hodně cestuje a její cesty nejsou vždy spojeny s baletem. Velká tanečnice se totiž zajímá o sport, především o kopanou. Byla například na mistrovství světa v kopané. „To byla struhující podívaná,“ vzpomíná. Na snímku: Maja Plisecká na scéně.

ZNÁMY SVÉDSKY SÚBOR ABBA sa pred niekoľkými rokmi rozišiel. Rozišiel sa tiež súkromne: svetovlása Agnetha Fältskogová sa rozviedla s Björnom Ulvåusom. Ako členovia súboru sa zhodli, ale v súkromnom živote nemohli spolu vydržať. Agnetha žila celých sedem rokov v dobrovoľnej izolácii od

umeleckého prostredia, nevystupovala, nenahrávala platne. Počiaľ si nenašla nového partnera a nenahrala s ním longplay, ktorý má veľký úspech. Tým partnerom je... 9-ročný Agnethin syn, Christian, chlapec hudobne veľmi nadaný — po otcovi a matke. Christian tiež dobре kreslí — obálku platne Agnetha a Christian navrhol práve on. Speváčka má z manželstva s Ulvåusom tiež 14-ročnú dceru, ktorá však neprejavuje hudobné nadanie. Na snímke: Agnetha a jej nový partner.

ALLA PUGAČOVOVÁ je bezpochyby dnes největší hvězdou sovětské estrády; znají ji všichni od Vladivostoku do Minska. V SSSR bylo prodáno téměř 250 milionů desek s jejími nahrávkami. Protože Sovětský svaz má 275 milionů obyvatel, připadá na jednoho obyvatele téměř jedna deska Ally. „To je skutečně americký rozmach,“ řekl jeden západní novinář, který slyšel o tom rekordu Pugačovové. „Ne, skutečně sovětský,“ odpověděla zpěvačka.

Pugačovová je dobré známá z hranicemi SSSR. S úspěchem vystupovala i v západních státech, ve Skandinávii, Itálii a NSR. Zpívala v pařížské Olympii a nedávno na festivalu ve švýcarském Winterthuru. Západní kritici shodně zdůrazňují odlišný ráz rockové hudby Pugačovové. „Je to rock lyrický, romantický, plný ruského srdce a duše,“ psali nadšení Švýcaři. Říkají jí také „stachanovec show-bussinesu“; nesmírně pracovitá Alla je nejen zpěvačkou, ale i skladatelkou, dirigentkou, herečkou, vede vlastní Big band a balet.

Na koncertech ve Švýcarsku byl jejím partnerem známý zpěvák Udo Lindenberg z NSR. Vystupoval s ní rovněž v Moskvě a Leningradu. Udo je vřelým začátkem myšlenky odzbrojení a

jeho oblíbené heslo „kytary místo děl“ je blízké i sovětskému umělkyni.

Na snímku: Alla Pugačovová s Udo Lindenbergem na koncerte ve Švýcarsku.

OSEM TVÁŘI MICHAELA JACKSONA. Michael Jackson, 29-ročný spevák, ktorý sa od päťročia života pohybuje vo svete amerického show businessu, je už multimilionárom. Práve teraz ide dobyvať svet na tournée po Európe, Austrálii a Japonsku. Ale dnešný Michael je kýmkoľvek iným ako tmavovlasý chlapec spred rokov. Niel len duševne ale aj zovnajškovo. Jackson prešiel už osem plastických operácií tváre. Predtým bol obyčajným chlapcom — mulatorom s veľmi kučeravými vlasmi, širokým nosom a hrubými perami. Operovali mu nos, lícne kosti, pery a sňali mu tuk z líc. Vraj sa chcel podobat Diane Rossovej, ktorá bola vždy jeho ideálom. Dnes má tvár ani muža, ani dievčaťa, starostlivo vymaľovanú. Tmavá čiara nad očami nie je namaľovaná, ale... vytetovaná.

Slávny Michael, ktorého poznáme z televíznych telediskov a legendy, platí za svoju slávu... čudáctvom. Starostlivosť o zdravie a krásu spôsobuje, že Jackson denne spotrebuje 150 tabletiek vitamínov, dve hodiny denne trávi pod kyslikom vo zvláštnom stane, kúpe sa iba v najdrahšej, z Francúzska dovážanej minerálke, na tvári nosí gázovú masku na ochranu pred bacílmi. Miluje zvieratá a najradšej na video pozerať filmy... pre deti. Chudáčik slávny človek... Na snímke: Michael Jackson pred 10 rokmi a dnes.

STALO SE ■ STÁVA SA...